

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายนามผู้เชี่ยวชาญ

รายนามผู้เชี่ยวชาญให้คำแนะนำปรึกษา พิจารณาตรวจสอบแผนการสอน
แบบทดสอบความคิดรวบยอดในการเรียนวรรณคดี
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

1. อาจารย์ยุพิน อินทะยะ	ศึกษานิเทศน์ ระดับ 8 กรมสามัญศึกษา
เขตการศึกษา 8 จังหวัดเชียงใหม่
2. อาจารย์วิไลลักษณ์ บุญเคลือบ	อาจารย์หมวดวิชาภาษาไทย โรงเรียนสาริต
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
3. อาจารย์นงนุช ไตรแสง	อาจารย์ 3 ระดับ 8 หมวดวิชาภาษาไทย
โรงเรียนสามัคคีวิทยาคม จังหวัดเชียงราย

ภาคผนวก ข

รายละเอียดการคำนวณค่าสถิติ

- การหาค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r)
ของแบบทดสอบปรนัย

ตาราง 6 แสดงผลการวิเคราะห์ค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r)
ของแบบทดสอบปรนัยเป็นรายข้อ

ข้อที่	ค่าความยากง่าย (p)	ค่าอำนาจจำแนก (r)	ข้อที่	ค่าความยากง่าย (p)	ค่าอำนาจจำแนก (r)
1	.54	.48	16	.30	.20
2	.66	.39	17	.72	.67
3	.32	.24	18	.35	.52
4	.74	.48	19	.71	.41
5	.39	.37	20	.43	.62
6	.63	.58	21	.51	.25
7	.71	.41	22	.77	.29
8	.32	.24	23	.64	.28
9	.80	.56	24	.50	.30
10	.64	.43	25	.57	.44
11	.43	.44	26	.76	.62
12	.79	.37	27	.57	.33
13	.79	.24	28	.49	.38
14	.43	.20	29	.64	.50
15	.57	.54	30	.47	.34

ภาคผนวก ค
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- แผนการสอน
- แบบทดสอบความคิดรวบยอดในการเรียนวรรณคดีไทย
- แบบทดสอบการสร้างแผนภูมิโน้ตส์

แผนการเรียนรู้ครั้งที่ 1

เรื่อง การสร้างแผนภูมิโนทัศน์จากการอ่าน
วิชา ภาษาไทย (ท 503)

เวลา 2 คาบ (100 นาที)
ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

สาระการเรียนรู้

การอ่านงานเขียนประเภทร้อยแก้ว นิทาน บทความหรือร้อยกรองเพื่อวิเคราะห์เนื้อหาสาระให้เกิดความคิดรวบยอดและสร้างแผนภูมิโนทัศน์จากเรื่องที่อ่านได้ ผู้อ่านต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของมโนทัศน์ คำมโนทัศน์ คำเชื่อม ลำดับขั้นของมโนทัศน์หลัก มโนทัศน์รอง ตลอดจนสรุปสาระจากการอ่านออกมาเป็นแผนภูมิโนทัศน์ได้ จะช่วยพัฒนาทักษะการอ่านให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

จุดประสงค์การเรียนรู้ (ปลายทาง)

- นักเรียนสามารถสร้างแผนภูมิโนทัศน์จากการอ่านได้

จุดประสงค์การเรียนรู้ (นำทาง)

- นักเรียนสามารถบอกความหมายของมโนทัศน์และยกตัวอย่างคำมโนทัศน์ได้
- นักเรียนสามารถระบุข้อแตกต่างระหว่างคำมโนทัศน์และคำเชื่อมได้
- นักเรียนสามารถบอกโครงสร้างของแผนภูมิโนทัศน์ได้
- นักเรียนสามารถเขียนแผนภูมิโนทัศน์จากเรื่องที่อ่านได้

เนื้อหาการเรียนรู้

1. เนื้อหาเรื่อง “แผนภูมิโนทัศน์”
2. เนื้อหาเรื่อง “โหราพา”
3. เนื้อหาเรื่อง “ยาเคตามีน”

มาตรฐานการเรียนรู้

มาตรฐานด้านความรู้ ข้อที่ 1 เข้าใจธรรมชาติและพลังของภาษา

มาตรฐานด้านทักษะ/กระบวนการ ข้อที่ 6 แสดงความสามารถในการเขียนและใช้ทักษะ

ตามกระบวนการเขียน

มาตรฐานด้านคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม ข้อที่ 11 ใช้ภาษาเสริมสร้างนิสัย

บุคลิกภาพที่ดี เสริมสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

กระบวนการ	กิจกรรม	สื่อการสอน	การวัดประเมินผล
<u>ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน</u> (5 นาที)	1. ครูแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ว่าเมื่อจบคาบเรียนนี้แล้ว นักเรียนจะสามารถบอกความหมายของมโนทัศน์ ยกตัวอย่างคำมโนทัศน์ระบุข้อแตกต่างระหว่างคำเชื่อมและคำมโนทัศน์ และบอกโครงสร้างของแผนภูมิมโนทัศน์ได้		
<u>ขั้นดำเนินการสอน</u> (45 นาที) 1. กระบวนการ ความรู้ ความเข้าใจ 1.1 สังเกต ตระหนัก	2. ครูคิดบัตรคำจำนวน 2 ชุด บนกระดาน คำชุดแรกเป็นวัตถุที่เกิดตามธรรมชาติและมนุษย์สร้างขึ้น จำนวน 6 คำได้แก่ ปากกา สมุด แก้ว รถยนต์ สุนัข แมว คำชุดที่สองเป็นเหตุการณ์เกิดตามธรรมชาติและมนุษย์สร้างขึ้น จำนวน 4 คำได้แก่ ฝนตก การชักผ้า การเล่นเกม การนอนหลับ แล้วให้นักเรียนบอกความแตกต่างของคำทั้ง 2 ชุด เพื่อช่วยให้นักเรียนบอกได้ว่าคำชุดแรกเป็นสิ่งของ คำชุดหลังเป็นเหตุการณ์ 3. ครูชูบัตรคำว่า “โรงพยาบาล” แล้วเรียกถามนักเรียนว่าเมื่อได้อ่านคำนี้ก็นึกถึงอะไรบ้าง ให้นักเรียนบอกคำที่นึกถึง ครูเขียนคำเหล่านั้นบนกระดาน 4. ครูให้นักเรียนอภิปรายแสดงความคิดเห็นว่าทำไมนักเรียนจึงบอกลักษณะของ “โรงพยาบาล” ได้ตรงกันบ้าง ไม่ตรงกันบ้างจากนั้นครู	บัตรคำ บัตรคำ	- การตอบคำถาม (มาตรฐานด้าน ความรู้ ข้อที่ 1) - การตอบคำถาม (มาตรฐานด้าน ความรู้ ข้อ 1) - การแสดงความ คิดเห็น (มาตรฐาน ด้านทักษะ/กระบวนการ ข้อ 6)

กระบวนการ	กิจกรรม	สื่อการสอน	การวัดประเมินผล
1.2 วางแผนปฏิบัติ	อธิบายว่าการที่เราสามารถบอกลักษณะของ “โรงพยาบาล” ได้เพราะเราเคยพบเห็นสิ่งเหล่านั้นมาแล้ว เมื่อได้อ่านหรือฟังคำเหล่านั้นอีกก็สามารถระลึกได้ถึงลักษณะร่วมของสิ่งเหล่านั้น นั่นคือการเกิดภาพทางจิตหรือภาพในความคิด ซึ่งเราเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “มโนทัศน์” 5. ครูให้นักเรียนแยกคำบนกระดานออกเป็น 2 กลุ่ม ว่าคำไหนเป็นคำที่แทนวัตถุและคำไหนแทนเหตุการณ์หรือการกระทำ 6. ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปว่าคำที่ใช้แทนมโนทัศน์เรียกว่า “คำมโนทัศน์” ซึ่งจะมี 2 ประเภท คือคำมโนทัศน์ที่แทนวัตถุและคำมโนทัศน์ที่แทนเหตุการณ์ ซึ่งอาจเกิดขึ้นจากธรรมชาติหรือเกิดจากการกระทำของคนและสัตว์ โดยครูให้นักเรียนลองยกตัวอย่างคำมโนทัศน์ทั้งสอง		- การตอบคำถาม (มาตรฐานด้านความรู้ ข้อ 1)
1.3 ลงมือปฏิบัติ	7. ครูทบทวนความรู้เรื่องคำมโนทัศน์และคำมโนทัศน์ของนักเรียนโดยเขียนประโยคที่ใช้คำมโนทัศน์จำนวน 4 ประโยค บนกระดานดังนี้ - ปลาอยู่ในน้ำ - แม่ค้าสินค้าไปขายที่ตลาด - คุณพ่อไปโรงพยาบาล - นักเทนนิสเล่นตามกติกา	แถบประโยค	- การอภิปราย แสดงความคิดเห็น (มาตรฐานด้านทักษะ / กระบวนการ ข้อ 6)

กระบวนการ	กิจกรรม	สื่อการสอน	การวัดประเมินผล
1.3 ลงมือปฏิบัติ	ครูให้นักเรียนสังเกตประโยคแล้วบอกว่าคำไหนคือคำมโนทัศน์และคำไหนไม่ใช่คำมโนทัศน์ครูขีดเส้นใต้คำมโนทัศน์ที่นักเรียนบอกในประโยค 8. ครูให้นักเรียนสังเกตคำที่อยู่ระหว่างคำมโนทัศน์ในแต่ละประโยคว่าจะใช้คำอื่นแทนได้หรือไม่ ถ้าใช้แล้วความหมายของประโยคเปลี่ยนไปหรือไม่ จากนั้นให้นักเรียนอภิปรายถึงความสำคัญของคำที่อยู่ระหว่างคำมโนทัศน์จากประโยค ครูช่วยสรุปเพิ่มเติมว่าคำหรือข้อความ ที่อยู่ระหว่างคำมโนทัศน์ซึ่งไม่ได้ถูกขีดเส้นใต้ช่วยให้ทราบถึงความสัมพันธ์ของคำมโนทัศน์ที่มีคำหรือข้อความนั้น ๆ คั่นอยู่ เราเรียกคำหรือข้อความนั้นว่า “คำเชื่อม” จากนั้นครูลองให้นักเรียนยกตัวอย่างคำเชื่อมสัก 3 – 5 คำ 9. ครูลองให้นักเรียนแต่งประโยคง่าย ๆ 3 – 5 ประโยคแล้วหาคำมโนทัศน์และคำเชื่อมจากประโยคเหล่านั้น 10. ครูคิดบัตรคำจำนวน 10 คำบนกระดาน ยาเคตามีน ยาควบคุมพิเศษ อาการประสาทหลอน การสูดดม ความคิดสับสน สถานพยาบาล	บัตรคำ	- การตอบคำถาม (มาตรฐานด้านความรู้ ข้อ 1) - การอภิปราย แสดงความคิดเห็น (มาตรฐานด้านทักษะ/กระบวนการ ข้อ 6) - การแต่งประโยค - การตอบคำถาม (มาตรฐานด้านทักษะกระบวนการ ข้อ 6)

กระบวนการ	กิจกรรม	สื่อการสอน	การวัดประเมินผล
<u>ขั้นสรุป (50 นาที)</u> 1.4 พัฒนาความรู้ - ความเข้าใจ	ยาสลับ อาการข้างเคียง การฆ่าตัวตาย พฤติกรรมก้าวร้าว 11. ครูให้นักเรียน 2-3 คน ใช้คำที่กำหนดแต่งประโยคเพื่อแสดงความสัมพันธ์ของคำมโนทัศน์บนกระดาน จากนั้นครูบอกนักเรียนว่า ถ้าต้องการนำคำทั้งหมดมาเขียนให้สัมพันธ์กันโดยไม่ต้องเขียนเป็นความเรียง เราสามารถเขียนในรูปแบบของแผนภูมิมโนทัศน์ จากนั้นครูแจกเอกสารเนื้อหาเรื่องยาเคตามีนให้นักเรียนดูประกอบแผนภูมิมโนทัศน์เรื่อง “ยาเคตามีน” ให้นักเรียนพิจารณาว่าคำไหนคือคำมโนทัศน์คำไหนคือคำเชื่อม แล้วอภิปรายถึงความแตกต่างระหว่างคำมโนทัศน์กับคำเชื่อม โดยครูอธิบายเพิ่มเติมว่า คำมโนทัศน์จะมีการเรียงลำดับความสำคัญจากมโนทัศน์หลักที่ครอบคลุมเรื่องทั้งหมด ไปหามโนทัศน์รองและมโนทัศน์เฉพาะหรือตัวอย่าง 12. ครูให้นักเรียนดูแผนภูมิมโนทัศน์ เรื่อง “แผนภูมิมโนทัศน์” แล้วให้นักเรียนสรุปความหมายของมโนทัศน์ คำมโนทัศน์และคำเชื่อม 13. ครูให้นักเรียนอ่านเรื่อง “โหรพา” แล้วให้นักเรียนตอบคำถามต่อไปนี้	แผนภูมิ มโนทัศน์และ เนื้อหาเรื่อง “ยาเคตามีน” แผนภูมิเรื่อง “แผนภูมิมโนทัศน์” เนื้อหาเรื่อง “โหรพา”	- การแต่งประโยค (มาตรฐานด้านทักษะกระบวนการ ข้อ 6) การแสดงความคิดเห็น (มาตรฐานด้านความรู้ ข้อ 1) - การตอบคำถาม (มาตรฐานด้านทักษะกระบวนการ ข้อ 6)

กระบวนการ	กิจกรรม	สื่อการสอน	การวัดประเมินผล
2. กระบวนการกลุ่ม	- เรื่องนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร - โหระพามีลักษณะอย่างไร สามารถใช้ประโยชน์จากส่วนใดได้บ้าง - ลำต้นของโหระพานำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างไร - ใบของโหระพานำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างไร - เมล็ดแห้งของโหระพานำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างไร - โหระพาสสามารถปลูกได้ในสถานที่ใดได้บ้าง		
2.1 ระดมสมอง	14. ครูให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม ๆ ละ 4-5 คน แล้วเรียกตอบคำถามทีละคน ครูเขียนคำตอบนักเรียนบนกระดาน จากนั้นช่วยกันอภิปรายเพื่อหาหมโนทัศน์หลัก มโนทัศน์รองและมโนทัศน์ย่อยตามลำดับความสำคัญ		- การอภิปราย - การตอบคำถาม (มาตรฐานด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ข้อ 11)
2.2 ลงมือปฏิบัติ	15. ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มสร้างแผนภูมิหมโนทัศน์โดยเขียนคำมโนทัศน์และคำเชื่อมลงในกระดาน	กระดาน โปสเตอร์	- สังเกตการทำงานกลุ่ม (มาตรฐานด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ข้อ 11)
2.3 ประเมิน	16. ครูขออาสาสมัคร 2-3 กลุ่ม นำเสนอแผนภูมิหมโนทัศน์กลุ่มของตนหน้าชั้นเรียน		
2.4 ปรับปรุง พัฒนา	17. ครูและนักเรียนช่วยกันประเมินแผนภูมิหมโนทัศน์ดังกล่าวโดยใช้แผนภูมิที่ครูสร้างขึ้นประกอบและให้แต่ละกลุ่มปรับปรุงแผนภูมิหมโนทัศน์ของกลุ่มอีกครั้ง	แผนภูมิเรื่อง “โหระพา”	- การสร้างแผนภูมิหมโนทัศน์ (มาตรฐานด้านทักษะ/กระบวนการ ข้อ 6)

สื่อการสอน

- เอกสารประกอบการชี้แจง 1
- แผนภูมิโน้ตส์ เรื่อง “แผนภูมิโน้ตส์”
- แผนภูมิโน้ตส์ เรื่อง “ยาเคตามีน”
- แผนภูมิโน้ตส์ เรื่อง “โหระพา”
- บัตรคำจำนวน 10 คำ ได้แก่คำว่า ยาเคตามีน ยาควบคุมพิเศษ อาการประสาทหลอน การสูดดม ความคิดสับสน สถานพยาบาล ยาเสพติด อาการข้างเคียง การฆ่าตัวตาย พฤติกรรมก้าวร้าว
- เนื้อหาเรื่อง “โหระพา”
- เนื้อหาเรื่อง “ยาเคตามีน”
- กระดาษโปสเตอร์

การวัดและการประเมินผล

1. วิธีวัดและประเมินผล
 - 1.1 สังเกตพฤติกรรมความสนใจขณะปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม
 - 1.2 การประเมินผลการปฏิบัติงาน
2. เกณฑ์การวัดผลประเมินผล
 - 2.1 สังเกตจากแบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม ผ่านเกณฑ์ประมาณ 70 %
 - 2.2 ประเมินผลจากการตอบคำถามถูกต้อง ประมาณ 70 %
 - 2.3 ประเมินผลการเขียนแผนภูมิโน้ตส์ถูกต้อง ประมาณ 60 %
3. เครื่องมือวัด
 - 3.1 แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม
 - 3.2 แบบประเมินการสร้างแผนภูมิโน้ตส์

กิจกรรมเสนอแนะ

นักเรียนควรหาโอกาสอ่านบทความจากหนังสือ วารสารเพื่อลองฝึกเขียนแผนภูมิโน้ตส์ แล้วนำมาแลกเปลี่ยนกันอ่าน

เอกสารประกอบการชี้แจง 1

แบบสังเกตพฤติกรรมความร่วมมือในการทำงานกลุ่มของนักเรียน

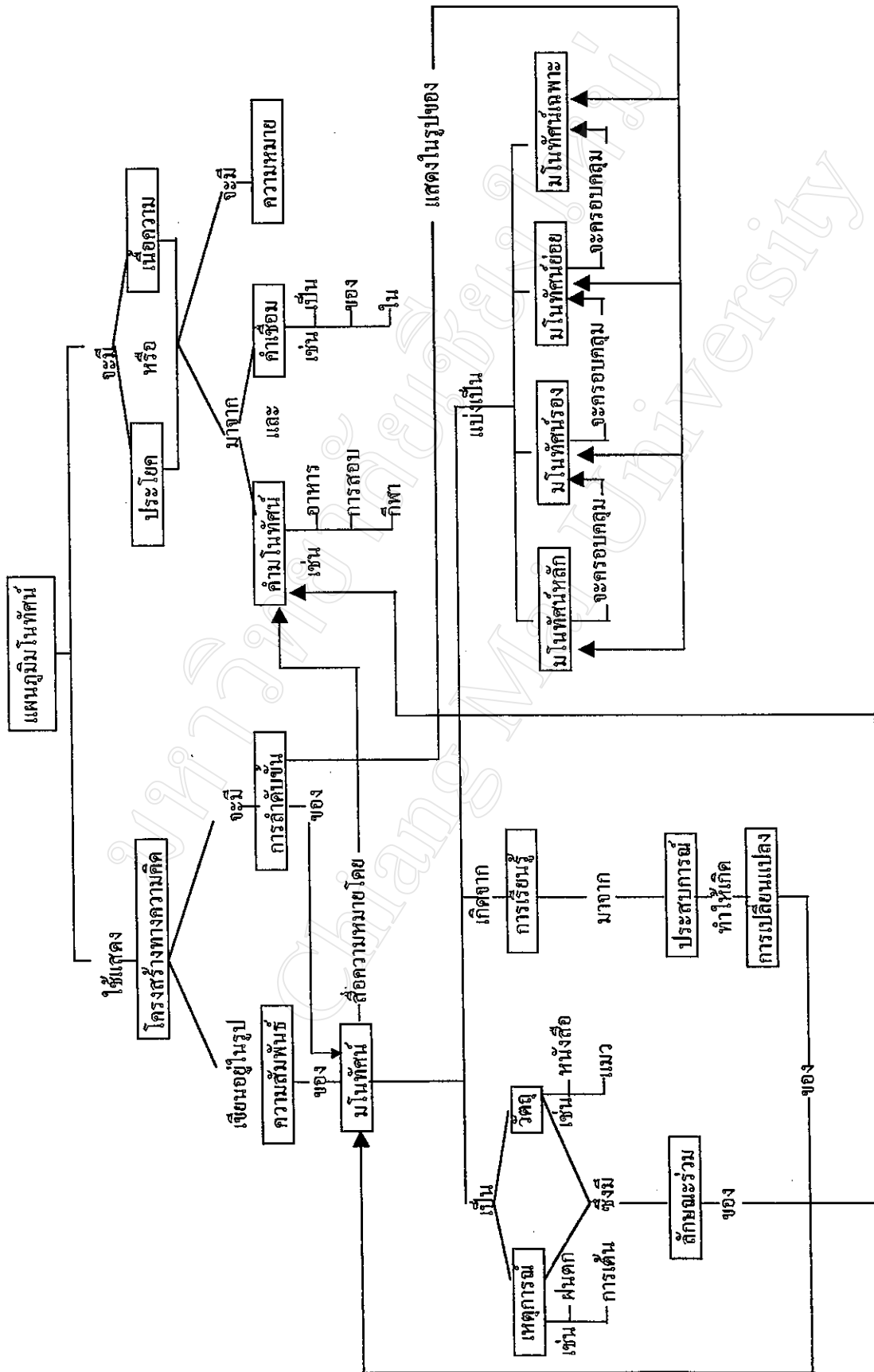
วิชาภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/3

ชื่อกลุ่ม.....วัน / เดือน / ปี.....

ลำดับที่	ลักษณะพฤติกรรมที่ประเมิน	ระดับความสนใจในการปฏิบัติงาน		
		น้อย	ปานกลาง	มาก
1	การร่วมมือในการกำหนดหน้าที่สมาชิกในกลุ่ม			
2	การแสดงความคิดเห็นในการวางแผนทำงาน			
3	การรับฟังความคิดเห็นจากสมาชิกในกลุ่ม			
4	การตั้งใจทำงานที่ได้รับมอบหมายจากกลุ่ม			
5	การร่วมปรับปรุงผลงานของกลุ่มได้ถูกต้อง			
	รวม			
	รวมคะแนนที่ได้			

หมายเหตุ	น้อย	คะแนนเท่ากับ	0-4
	ปานกลาง	คะแนนเท่ากับ	5-7
	มาก	คะแนนเท่ากับ	8-10

การประเมินพฤติกรรมความร่วมมือในการทำงานกลุ่ม นักเรียนต้องผ่าน 7 คะแนน
ขึ้นไปในแต่ละรายการ

มโนทัศน์ และคำมโนทัศน์ , แผนภูมิมโนทัศน์

มโนทัศน์ หมายถึง ภาพทางจิตหรือภาพในความคิดที่เกิดจากประสบการณ์ร่วมกับ เหตุการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันที่ผ่านมาในสมอง แล้วสรุปเป็นข้อเท็จจริงต่อวัตถุหรือ เหตุการณ์นั้น ๆ และทำให้สามารถแยกแยะประเภทสิ่งของ วัตถุ หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้

คำมโนทัศน์ หมายถึง คำซึ่งใช้แทนมโนทัศน์ที่เป็นวัตถุและเหตุการณ์ โดยมีลักษณะร่วม หรือลักษณะประจำของคำมโนทัศน์นั้น ๆ ซึ่งเป็นลักษณะโดยทั่ว ๆ ไป เช่นคำว่า “นก” เป็นคำที่ ใช้แทนสัตว์จำพวกหนึ่ง มีคุณลักษณะร่วมหรือลักษณะประจำ 3 อย่างคือ สัตว์นั้นจะต้องมีปีก มี ขน และบินได้

ตัวอย่าง คำมโนทัศน์ที่แทนวัตถุ เช่น สุนัข ต้นไม้ พ้องฟ้า น้ำ รถ หนังสือ ฯลฯ

ตัวอย่าง คำมโนทัศน์ที่แทนเหตุการณ์ เช่น การเรียน ฝนตก ฟังร้อง การร้องเพลง ฯลฯ

คำเชื่อม หมายถึง คำที่ใช้เชื่อมคำมโนทัศน์เข้าด้วยกัน ให้เป็นประโยค เนื้อความหรือ ข้อความที่มีความหมาย

แผนภูมิมโนทัศน์ หมายถึง แผนภูมิที่ใช้แสดงโครงสร้างทางความคิดหรือความเข้าใจเรื่อง ใดเรื่องหนึ่ง โดยแสดงอยู่ในรูปของความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ต่าง ๆ อย่างมีลำดับชั้น โดยมี คำเชื่อมระหว่างคำมโนทัศน์ 2 มโนทัศน์หรือมากกว่า เพื่อใช้เป็นเครื่องมือเสนอความคิดและ แสดงความสัมพันธ์ของมโนทัศน์อย่างมีระบบ

แผนภูมิมโนทัศน์ที่ดีจะช่วยให้ผู้สร้างเกิดความเข้าใจในเรื่องที่สร้างอย่างชัดเจน และยัง ช่วยประเมินความเข้าใจของผู้สร้างได้ด้วย เพราะการสร้างแผนภูมิมโนทัศน์ผู้สร้างจะต้องมองเห็น ความสัมพันธ์ของมโนทัศน์และเรียงลำดับจากมโนทัศน์หลักซึ่งเป็นมโนทัศน์ที่มีความหมายกว้าง และซับซ้อนไปหามโนทัศน์รองและมโนทัศน์ย่อยที่มีความหมายแคบและเฉพาะเจาะจงมากขึ้น

โหระพา

โหระพาเป็นพืชล้มลุกขนาดเล็ก ซึ่งคุณแม่บ้านทั้งหลายรู้จักดี ใบโหระพาเป็นสมุนไพรชนิดหนึ่ง แต่เรานิยมนำมาประกอบอาหารมากกว่า เช่น ใส่ในแกงเขียวหวาน ผัดหอยลาย หรือใส่ในแกงเพื่อเพิ่มกลิ่นหอมและดับคาวปลาและเนื้อสัตว์ได้

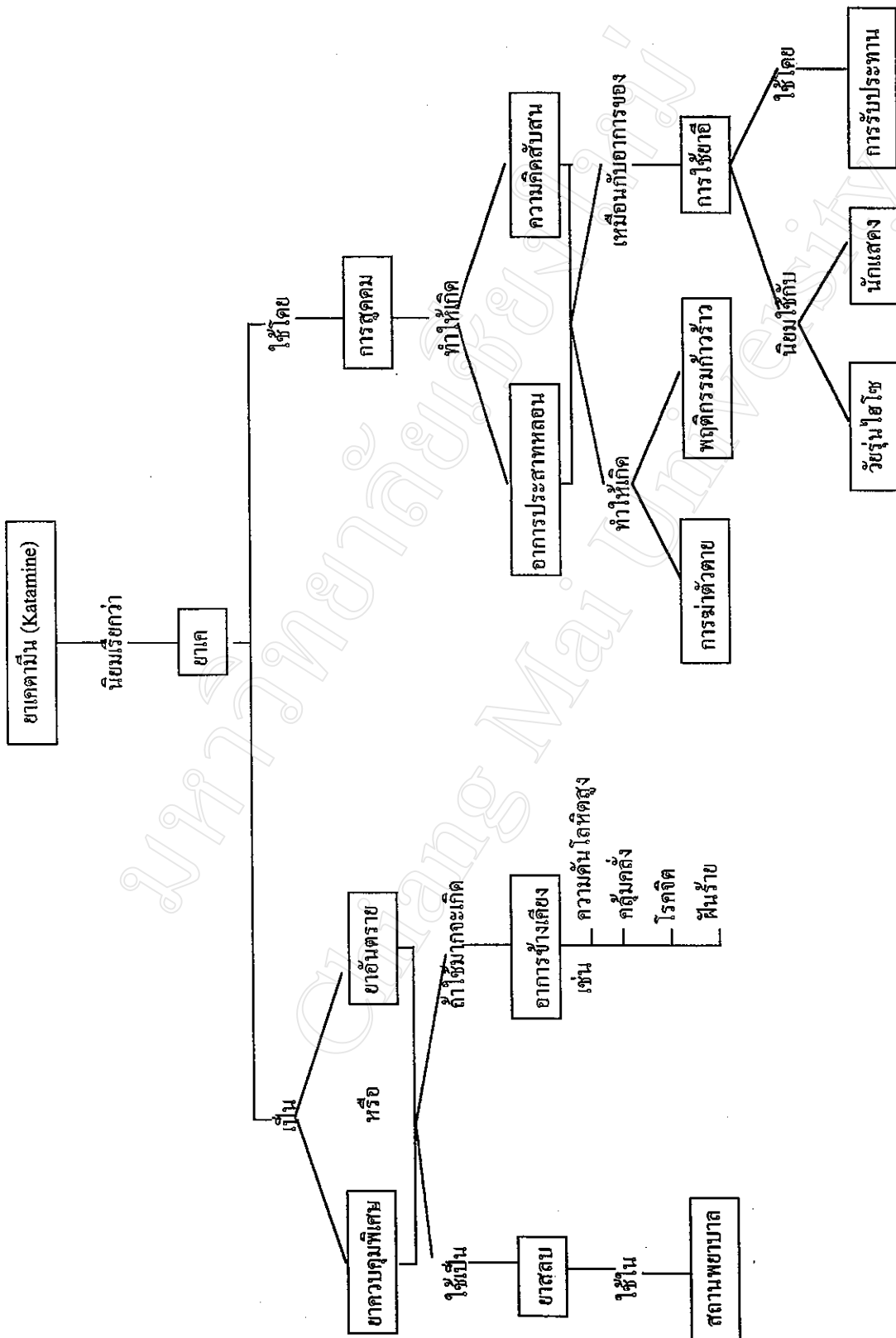
ในการนำมาใช้ประโยชน์ด้านเป็นพืชสมุนไพร เราสามารถใช้ได้ทุกส่วนตั้งแต่ ลำต้น ใบ และดอก ก้านของต้นโหระพามีกลิ่นหอม

ลำต้นของโหระพา มีสรรพคุณในการช่วยขับพยาธิ ขับลม ขับเสมหะ แก้ท้องอืดท้องเฟ้อ ใบของโหระพา นำไปคั้นเอาน้ำไปผสมในอาหารเพื่อรับประทาน จะช่วยขับเหงื่อ ขับลม ช่วยย่อยอาหาร แก้อาการสะอึกและอาการไอได้ดี

เมล็ดของโหระพาที่แห้งแล้ว นำมาแช่น้ำรับประทาน จะเป็นยาระบายได้เป็นอย่างดี

โหระพานั้น นอกจากจะให้ประโยชน์ในด้านนำมาประกอบอาหารแล้ว ยังสามารถนำมาเป็นยาสมุนไพรได้อีกด้วย และมักจะเป็นส่วนประกอบในการปรุงยาไทยแผนโบราณ ต้นโหระพาเป็นพืชที่ปลูกง่าย ดูแลรักษาง่าย แต่มีประโยชน์มากมายมหาศาล ดังนั้นควรจะนำมาปลูกไว้ตามที่ว่างของพื้นที่ที่บ้าน ถ้าไม่มีที่ว่างพอจะปลูกลงในกระถางตั้งไว้ตามระเบียงบ้าน ก็จะมีโหระพาไว้ใช้ได้ตลอดปี

(ที่มา : กุลสตรี ปีที่ 23 ฉบับที่ 568 ปีแรกเดือนมิถุนายน 2540 หน้า 68)

ยาเค ผันร้ายหรือฝิ่นดีของวัยรุ่นกันแน่

ยาเคหรือยาเคตามีน (Katamine) เป็นยาที่ระบาดในหมู่วัยรุ่นทั้งหลาย ซึ่งจะก่อให้เกิดอาการเคลิบเคลิ้ม มึนเมาได้คล้ายกับยาอี (ใช้โดยการรับประทาน) ซึ่งนิยมใช้มากในหมู่นักแสดง และวัยรุ่นไฮโซ การสูดดมยาเคจะทำให้เกิดอาการประสาทหลอน ความคิดสับสน ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดพฤติกรรมก้าวร้าวและการฆ่าตัวตายได้ง่าย หากใช้ยานี้เกินขนาดจะทำให้เกิดผลข้างเคียงคือ ความดันโลหิตสูง ผันร้าย จนเกิดอาการคลุ้มคลั่งและเป็นโรคจิตได้

โดยปกติแล้วยาดังนี้เป็นยาควบคุมพิเศษที่ทางการแพทย์ใช้เป็นยาสลบให้คนไข้ ดังนั้นเพื่อป้องกันไม่ให้นำไปใช้ในทางที่ผิด ทางองค์การอาหารและยาจึงออกกฎหมายให้จำหน่ายได้เฉพาะในสถานพยาบาลเท่านั้น เพราะถือว่าเป็นยาอันตราย

ถ้าเหล่าวัยรุ่นเอาไปใช้ คงได้นอนผันร้ายกันแน่ๆ

(ที่มา : แพรว ปีที่ 20 ฉบับที่ 195 15 มกราคม 2542)

แผนการเรียนรู้ครั้งที่ 2

เรื่อง ประวัติผู้แต่งและความเป็นมาเรื่องชาดก

เวลา 2 คาบ (100 นาที)

ประเพณีการเทศน์มหาชาติ

วิชา ภาษาไทย (ท 503)

ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

สาระการเรียนรู้

ในการศึกษาสาร โดยเฉพาะสารที่เกี่ยวกับศาสนาและวัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยม ความเชื่อต่าง ๆ ผู้ศึกษาต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา มีการวิเคราะห์คุณค่า ด้านวัฒนธรรมประเพณีแต่ละยุคสมัยดังเช่นประเพณีเทศน์มหาชาติที่ปรากฏในเรื่องที่ศึกษา เพื่อจะช่วยให้ผู้ศึกษาได้รับประโยชน์และเห็นคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ผู้ศึกษาต้องสามารถสรุปสาระสำคัญของเรื่องที่อ่านได้จะช่วยให้การศึกษานั้นมีสัมฤทธิ์ผลสูงขึ้น

จุดประสงค์การเรียนรู้ (ปลายทาง)

- นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับประวัติผู้แต่ง และผลงานของผู้แต่ง
- นักเรียนมีความรู้และเข้าใจเรื่องชาดก ทศชาติ มหาชาติและความเป็นมาของมหาเวสสันดรชาดก
- นักเรียนมีความรู้และความเข้าใจในประเพณีการเทศน์มหาชาติ

จุดประสงค์การเรียนรู้ (นำทาง)

- นักเรียนสามารถบอกประวัติและผลงานของเจ้าพระยาพระคลัง (หน) ได้
- นักเรียนสามารถสรุปสาระสำคัญของชาดก ทศชาติ มหาชาติ และความเป็นมาของมหาเวสสันดรชาดก และประเพณีการเทศน์มหาชาติในรูปแบบภูมิโนทัศน์ได้
- นักเรียนสามารถบอกความหมายของมหาชาติคำหลวง กาพย์มหาชาติ และมหาชาติกลอนเทศน์ได้
- นักเรียนสามารถอธิบายและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่าของประเพณีการเทศน์มหาชาติได้

เนื้อหาการเรียนรู้

1. ประวัติและผลงานของเจ้าพระยาพระคลัง (หน) (เอกสารหมายเลข 1)
2. ความรู้เรื่องชาดก (เอกสารหมายเลข 2)
3. ความรู้เรื่องมหาชาติและทศชาติ (เอกสารหมายเลข 3)
4. ประเพณีการเทศน์มหาชาติ (เอกสารหมายเลข 4)

มาตรฐานการเรียนรู้

มาตรฐานด้านความรู้ ข้อที่ 4 เข้าใจและซาบซึ้งวรรณคดีและวรรณกรรม

มาตรฐานด้านทักษะ/กระบวนการ ข้อที่ 7 นำเสนอความรู้ ความคิด ความรู้สึกด้วยการพูดและการเขียนอย่างมีวิจารณญาณและสร้างสรรค์

มาตรฐานด้านคุณธรรม จริยธรรมและก่านิยม ข้อที่ 11 ใช้ภาษาเสริมสร้างนิสัยบุคลิกภาพที่ดี เสริมสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

กระบวนการ	กิจกรรม	สื่อการสอน	การวัดประเมินผล
<u>ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน</u> (5 นาที) 1. กระบวนการ ความรู้ ความเข้าใจ 1.1 สังเกตและ ตระหนัก	1. ครูชี้แจงให้นักเรียนเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการเข้ากลุ่มเพื่อเรียนแบบกลุ่มร่วมมือซึ่งนักเรียนจะต้องยึดกลุ่มเดิมตามที่กำหนดไว้ครั้งแรกเสมอ(รายละเอียดในเอกสารประกอบการชี้แจง 2)และให้นักเรียนแต่ละกลุ่มแบ่งบทบาทหน้าที่รับผิดชอบในการเรียนแบบกลุ่มร่วมมือหลังจากเข้ากลุ่มก่อนเรียนทุกครั้ง พร้อมทั้งบันทึกรายชื่อลงในตารางบันทึกบทบาท หน้าที่ของสมาชิกในกลุ่มตามที่ครูแจกให้ 2. ครูชี้แจงและทบทวนเกี่ยวกับองค์ประกอบที่สำคัญของกลุ่ม กระบวนการในการทำงานกลุ่ม บทบาทของสมาชิกกลุ่ม และเน้นทักษะในการเรียนแบบกลุ่มร่วมมือเพื่อให้นักเรียนนำไปปฏิบัติสำหรับการทำงานกลุ่ม	เอกสาร ประกอบการ ชี้แจง 2	

กระบวนการ	กิจกรรม	สื่อการสอน	การวัดประเมินผล
2. กระบวนการกลุ่ม 2.1 ระดมสมอง	3. ครูชี้แจงลักษณะการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ (Co - op Co - op) เพื่อให้นักเรียนเข้าใจและสามารถปฏิบัติได้ถูกต้อง (รายละเอียดในเอกสารประกอบการชี้แจง 3) 4. ครูแบ่งนักเรียนออกเป็น 8 กลุ่ม กลุ่มละ 4 - 5 คน ภายในกลุ่มจะมีนักเรียนที่มีระดับความสามารถที่อ่อน ปานกลางและเก่งคละกัน 5. ครูแจ้งจุดประสงค์ในการเรียนรู้พร้อมกับอธิบายให้ชัดเจน เพื่อให้นักเรียนเข้าใจและสามารถปฏิบัติตามจุดประสงค์ได้ ขั้นที่ 1 ศึกษาและกำหนดเนื้อหาของเรื่องร่วมกัน (10 นาที) 1. ครูและนักเรียนแสดงความคิดเห็นร่วมกันเกี่ยวกับวรรณคดีเรื่องมหาเวสสันดรชาดกกัณฑ์กุมารว่า ควรจะมีความรู้เบื้องต้นในเรื่องใดบ้าง โดยครูเขียนคำตอบของนักเรียนบนกระดาน 2. ครูและนักเรียนช่วยกันจัดหมวดหมู่ข้อมูลบนกระดานเพื่อให้ได้ 3 หัวเรื่องใหญ่ ได้แก่ ประวัติ และผลงานของผู้แต่ง , ความเป็นมาเรื่องชาดก , มหาชาติและความเป็นมาของมหาเวสสันดรชาดก และประเพณีการเทศน์มหาชาติ	เอกสารประกอบ การชี้แจง 3	-การอภิปราย แสดงความคิดเห็น -การตอบคำถาม (มาตรฐานด้าน ความรู้ ข้อ 4)

กระบวนการ	กิจกรรม	สื่อการสอน	การวัดประเมินผล
2.2 วางแผนปฏิบัติ	3. ครูชี้แจงเกี่ยวกับหัวข้อสำคัญที่แต่ละกลุ่มต้องศึกษาก่อนที่จะเรียนเนื้อหา ซึ่งมีดังนี้ 3.1 ประวัติและผลงานของผู้แต่ง 3.2 ความเป็นมาเรื่องชาดก 3.3 มหาชาติและความเป็นมาของมหาเวสสันดรชาดก 3.4 ประเพณีเทศน์มหาชาติ ขั้นที่ 2 แบ่งเรื่องเป็นหัวข้อย่อยเพื่อมอบหมายให้สมาชิกในกลุ่มรับผิดชอบ(3 นาที) ประธานในแต่ละกลุ่มนำสมาชิกร่วมกันพิจารณาประเด็นสำคัญของแต่ละหัวข้อที่ครูกำหนดให้ดังนี้ 1) ผู้แต่งเรื่องมหาเวสสันดรชาดก มีใครบ้าง 2) ผู้แต่งเรื่องมหาเวสสันดรชาดก ก็นักกวีหรือใคร มีประวัติและผลงานอย่างไร 3) ชาดกมีลักษณะอย่างไร 4) มหาชาติมีลักษณะอย่างไรและเรื่องมหาเวสสันดรชาดกมีความเป็นมาอย่างไร 5) ประเพณีการเทศน์มหาชาติมีลักษณะอย่างไร และมีคุณค่าอย่างไรบ้าง		-สังเกตการทำงานกลุ่ม (มาตรฐานด้านคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม ข้อ 11)

กระบวนการ	กิจกรรม	สื่อการสอน	การวัดประเมินผล
2.3 ปฏิบัติตามแผน	ขั้นที่ 3 กำหนดบทบาท และอ่าน / ศึกษาตามที่ได้รับมอบหมาย (15 นาที) 1. ประธานแต่ละกลุ่มแบ่งหัวข้อสำคัญให้นักเรียนแต่ละคนในกลุ่มศึกษาค้นคว้าโดยแบ่งนักเรียนในกลุ่มเป็นหมายเลข 1 , 2 , 3 , 4 และ 5 ให้แต่ละกลุ่มศึกษาเอกสารดังนี้ 1.1 นักเรียนหมายเลข 1 ศึกษาเรื่องประวัติและผลงานของผู้แต่ง 1.2 นักเรียนหมายเลข 2 ศึกษาเรื่องชาดก 1.3 นักเรียนหมายเลข 3 และหมายเลข 4 ศึกษาเรื่องมหาชาติ และความเป็นมาของมหาเวสสันดรชาดก 1.4 นักเรียนหมายเลข 5 ศึกษาเรื่องประเพณีการเทศน์มหาชาติ 2. ครูชี้แจงว่านักเรียนแต่ละคนถือว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญในหัวข้อนั้น ๆ เมื่ออ่านเนื้อหาจบนักเรียนของทุกกลุ่มที่เป็นผู้เชี่ยวชาญเรื่องเดียวกันจะมารวมกลุ่มกันเพื่ออภิปรายในหัวข้อนั้น โดยใช้เวลาประมาณ 15 นาที แล้วช่วยกันตั้งคำถามในเนื้อหานั้น ๆ 4 – 5 คำถาม เพื่อนำกลับมาซักถามเพื่อนในกลุ่มของตน	เอกสาร หมายเลข 1 – 4	การอภิปรายแสดง ความคิดเห็น (มาตรฐานด้านทักษะ กระบวนการ ข้อ 7)

กระบวนการ	กิจกรรม	สื่อการสอน	การวัดประเมินผล
2.3 ประเมิน	ขั้นที่ 4 กลุ่มนำความรู้/งานของแต่ละคนมาอภิปรายให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน (15 นาที) 1. ผู้เชี่ยวชาญในแต่ละกลุ่มกลับมายังกลุ่มเดิมแล้วอธิบายเนื้อหาในส่วนของตนให้สมาชิกในกลุ่มฟัง จากนั้นถามคำถามที่ได้จากข้อมูลที่ทำการศึกษาให้เพื่อนในกลุ่มตอบ 2. เพื่อน ๆ ในกลุ่มช่วยกันตอบคำถาม หากคำถามใดเพื่อนในกลุ่มตอบไม่ได้ ให้ผู้ถามอธิบายคำตอบและแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมจนสมาชิกเข้าใจตรงกัน ขั้นที่ 5 รายงานผลและสรุป (15 นาที) 1. ครูให้นักเรียนทำแบบทดสอบที่มีเนื้อหาครอบคลุมหัวข้อทั้ง 5 หัวข้อ จำนวน 6 ข้อ โดยครูอธิบายกับนักเรียนว่าคะแนนที่นักเรียนแต่ละคนในกลุ่มได้จะนำมาใช้รวมเป็นคะแนนของกลุ่มและจะมีคะแนนพิเศษให้กับนักเรียนที่ทำคะแนนได้ดีเกินคาด เพื่อให้นักเรียนทุกคนตั้งใจศึกษาเนื้อหาอย่างเต็มที่ 2. ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มจับสลากเพื่อทำแผนภูมิโมทัศน์ โดยกำหนดให้กลุ่มที่ได้หมายเลข 1 และ 2 ทำแผนภูมิโมทัศน์เรื่อง “ขาดก” กลุ่มที่ได้หมายเลข 3, 4 และ 5 ทำ	แบบทดสอบ สลากจำนวน 8 แผ่น	การอภิปรายและการตอบคำถาม (มาตรฐานด้านทักษะกระบวนการ ข้อ 7) สังเกตการทำงานกลุ่มและการตอบคำถาม(มาตรฐานด้านคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ข้อ 11) - คะแนนจากแบบทดสอบ (มาตรฐานด้านความรู้ ข้อ 4) การสร้างแผนภูมิโมทัศน์ (มาตรฐานด้านทักษะกระบวนการ ข้อ 7)

กระบวนการ	กิจกรรม	สื่อการสอน	การวัดประเมินผล
2.4 ปรับปรุง พัฒนา	แผนภูมิโนทัศน์เรื่อง “มหาชาติ” และ กลุ่มที่ได้หมายเลข 6 , 7 และ 8 ทำแผนภูมิโนทัศน์เรื่อง “ประเพณีการเทศน์มหาชาติ” ในกระดาษที่ครูแจกให้ 3. นักเรียนแต่ละกลุ่มเลือกคำมโนทัศน์ที่เห็นว่าเกี่ยวข้องนำมาสร้างแผนภูมิโนทัศน์ในกระดาษที่ครูแจกให้ โดยใช้คำเชื่อมและเรียงลำดับคำมโนทัศน์ให้เป็นไปตามลำดับความเข้าใจ ทั้งนี้ในระหว่างที่นักเรียนสร้างแผนภูมิโนทัศน์ ครูคอยสังเกตการทำงานกลุ่มและให้คำแนะนำเพิ่มเติม ขั้นที่ 6 ประเมินผล (10 นาที) 1. นักเรียนนำเสนอแผนภูมิโนทัศน์เป็นตัวอย่างหน้าห้อง 4 แผนภูมิ โดยวิธีจับสลากเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของการให้ความสำคัญโนทัศน์ที่อาจแตกต่างกันไป จากนั้นครูนำนักเรียนร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่าของประเพณีการเทศน์มหาชาติโดยครูแนะนำเพิ่มเติม 2. ขณะที่เพื่อนนำเสนองานครูให้นักเรียนช่วยประเมินผลงานของเพื่อนด้วย โดยครูแนะนำและให้กำลังใจกลุ่มที่บกพร่องจากนั้นครูนำแผนภูมิโนทัศน์ที่ครูสร้างขึ้นใน	กระดาษโปสเตอร์	- สังเกตการทำงานกลุ่ม (มาตรฐานด้านคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ข้อ 11) - การนำเสนองาน (มาตรฐานด้านคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ข้อ 11) (มาตรฐานด้านทักษะกระบวนการ ข้อ 7)

กระบวนการ	กิจกรรม	สื่อการสอน	การวัดประเมินผล
	เรื่อง “ชาดก” “มหาชาติ” และ “ประเพณีการเทศน์มหาชาติ” ให้ นักเรียนดูแล้วให้แต่ละกลุ่มนำไป ปรับแก้ใจงานของกลุ่มให้ถูกต้อง 3. ประเมินความร่วมมือใน การทำงานกลุ่มของนักเรียน โดยให้ ประธานเป็นผู้ประเมินเพื่อนสมาชิก ในกลุ่มเดียวกัน		

สื่อการสอน

- เอกสารประกอบการชี้แจง 2 และ 3
- ใบความรู้เรื่อง ประวัติเจ้าพระยาพระคลัง (หน) (เอกสารหมายเลข 1)
- ใบความรู้เรื่องชาดก (เอกสารหมายเลข 2)
- ใบความรู้เรื่องมหาชาติ (เอกสารหมายเลข 3)
- ใบความรู้เรื่องประเพณีการเทศน์มหาชาติ (เอกสารหมายเลข 4)
- ใบความรู้เรื่องความย่อเรื่องมหาเวสสันดรชาดก (เอกสารหมายเลข 5)
- แบบทดสอบเรื่อง ชาดก มหาชาติและประเพณีการเทศน์มหาชาติ
- แผนภูมิโน้ตส์เรื่อง “ชาดก”
- แผนภูมิโน้ตส์เรื่อง “มหาชาติ”
- แผนภูมิโน้ตส์เรื่อง “ประเพณีเทศน์มหาชาติ”
- กระดาษโปสเตอร์

การวัดและประเมินผล

1. วิธีวัดและประเมินผล
 - 1.1 สังเกตพฤติกรรมขณะร่วมกิจกรรม
 - 1.2 ตรวจผลงาน
2. เกณฑ์การวัดผลประเมินผล
 - 2.1 สังเกตจากแบบสังเกตพฤติกรรม ผ่านเกณฑ์ประมาณ 70 %
 - 2.2 ประเมินผลการสร้างแผนภูมิโน้ตสน์ ผ่านเกณฑ์ประมาณ 60 %
 - 2.3 การตอบคำถามได้ถูกต้อง ประมาณ 80 %
3. เครื่องมือวัด
 - 3.1 แบบสังเกตพฤติกรรมความร่วมมือในการทำงานกลุ่ม
(เอกสารประกอบการชี้แจง 3)
 - 3.2 แบบประเมินแบบประเมินการสร้างแผนภูมิโน้ตสน์

งานมอบหมาย ครูแจกเอกสารเนื้อเรื่องย่อรายยาวมหาเวสสันดรชาดกทั้ง 13 กัณฑ์ให้นักเรียนไปอ่านมาล่วงหน้า พร้อมทั้งให้อ่านเนื้อเรื่องกัณฑ์กุมารในหนังสือเรียนวรรณสารวิจักษ์ และหาความหมายของคำศัพท์มาล่วงหน้าด้วย

เอกสารประกอบการชี้แจง 2

เอกสารประกอบคำชี้แจงของนักเรียนในชั้นเตรียมนักเรียน ก่อนเรียนเกี่ยวกับลักษณะการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ

ลักษณะสำคัญของการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ ดังนี้

1. นักเรียนจะเรียนเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละ 4 - 5 คน เพื่อศึกษาและทำกิจกรรมต่าง ๆ ในบรรลุจุดประสงค์ตามที่ครูผู้สอนกำหนดไว้ร่วมกัน
2. นักเรียนในกลุ่มทุกคนต้องตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มเสมอ ซึ่งการที่กลุ่มประสบผลสำเร็จหรือไม่เพียงใด นักเรียนในกลุ่มนั้นจะต้องรับผิดชอบร่วมกันตลอด
3. นักเรียนทุกคนในกลุ่มจะต้องมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยมีบรรยากาศเป็นกันเองมีความไว้วางใจต่อเพื่อนนักเรียนในกลุ่ม
4. การประเมินผลการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ
 - 4.1 ประเมินผลจากผลงานกลุ่มของนักเรียนที่เรียนแบบร่วมมือ ได้แก่ แผนภูมิโน้ตสนัที่นักเรียนสร้างขึ้น
 - 4.2 ให้คะแนนเป็นรายบุคคลโดยประเมินจากการทำแบบฝึกหัด
 - 4.3 ประเมินความร่วมมือในการทำงานกลุ่มของนักเรียนโดยให้ประธานกลุ่มเป็นผู้ประเมินเพื่อนสมาชิกในกลุ่มเดียวกัน ตามตารางการประเมินที่ครูแจกให้
5. ในการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Co-op Co-op) มีขั้นตอนสำคัญ 6 ขั้นตอน ดังนี้
 - 5.1 ศึกษาและกำหนดเนื้อหาของเรื่องร่วมกัน
 - 5.2 แบ่งเรื่องเป็นหัวข้อย่อยเพื่อมอบหมายให้สมาชิกกลุ่มรับผิดชอบ
 - 5.3 กำหนดบทบาทและอ่านศึกษางานตามที่ได้รับมอบหมาย
 - 5.4 กลุ่มนำความรู้/งานที่ได้มาศึกษาอภิปรายให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน
 - 5.5 รายงานผลและสรุป
 - 5.6 ประเมินผลการเรียนรู้

เอกสารประกอบการชี้แจง 3

ตารางกำหนดบทบาทหน้าที่ของสมาชิก กลุ่มที่.....คาบเรียนที่.....

คนที่	ชื่อ - สกุล	บทบาทหน้าที่
		ผู้ชี้แนะ มีหน้าที่คอยช่วยเหลือ ชี้แนะ อำนวยความสะดวก เป็นผู้นำในการแก้ปัญหาหรือทำงานที่ได้รับ มอบหมาย รวมทั้งเป็นผู้ประเมินการทำงานของ สมาชิกในกลุ่ม
		ผู้จัดบันทึกหรือรายงาน มีหน้าที่บันทึกหรือรายงานสิ่งที่กลุ่มได้ร่วมกันทำ
		ผู้ควบคุมเวลา มีหน้าที่ควบคุมการทำงานให้เสร็จตามเวลาที่ กำหนด และคอยตรวจสอบความเรียบร้อย
		ผู้จัดอุปกรณ์ในการเรียน มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดหา จัดเตรียม และรับ อุปกรณ์จากผู้มอบหมาย
		ผู้ตรวจสอบการเรียนรู้ของสมาชิกในกลุ่ม มีหน้าที่ตรวจสอบสมาชิกในกลุ่มให้มีความรู้ ในเรื่องที่ศึกษาทุกคน

เอกสารหมายเลข 1

เรื่อง ประวัติและผลงานของเจ้าพระยาพระคลัง (หน)

จุดมุ่งหมาย เมื่อศึกษาเอกสารหมายเลข 1 เรื่องประวัติและผลงานของเจ้าพระยาพระคลัง (หน) สามารถสรุปเรื่องราวสำคัญได้

ประวัติและผลงานของเจ้าพระยาพระคลัง (หน)

เจ้าพระยาพระคลัง มีนามเดิมว่า หน เป็นบุตรของเจ้าพระยาสุรบดินทรสุรินทรภายไชย (บุญมี) และท่านผู้หญิงเจริญ เกิดในสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ช่วงกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย ท่านเป็นกวีสำคัญในสมัยกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ในสมัยรัชกาลที่ 1

เจ้าพระยาพระคลัง (หน) รับราชการมีบรรดาศักดิ์เป็นหลวงสรวิชิต ตำแหน่งนายด่านเมืองอุทัย ในสมัยกรุงธนบุรี และในสมัยรัชกาลที่ 1 ได้เป็นพระยาพิพัฒน์โกษา และมีบรรดาศักดิ์สูงสุดเป็นเจ้าพระยาพระคลัง ท่านมีบุตรธิดาหลายคน คือ นายเกตุ นายทัด บุตรหญิงที่ได้เป็นเจ้าจอมในรัชกาลที่ 2 คือ เจ้าจอมมารดาพุ่ม และเจ้าจอมมารดานิม ซึ่งเจ้าจอมมารดาของสมเด็จพระบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร

เจ้าพระยาพระคลัง(หน) เป็นผู้มีความดีเยี่ยมทั้งทางราชการและทางวรรณกรรมบทนิพนธ์ของท่านมีดังนี้

งานนิพนธ์ของท่านในสมัยกรุงธนบุรี ครั้นยังเป็นหลวงสรวิชิต คือ

1. ลิลิตเพชรมงกุฎ
2. อิเหนาคำฉันท์

งานนิพนธ์ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น มีดังนี้

1. สามก๊ก
2. ราชธิดา
2. โคลงพยุหยาตราเพชรพวง
4. กากีคำกลอน
5. ร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์กุมาร และกัณฑ์มัทรี
6. สมบัติอมรินทร์คำกลอน
7. กลอนและร่ายจารึกเรื่องสร้างภูเขาทองที่วัดราชคฤห์
8. ลิลิตศรีวิชัยชาดก
9. โคลงสุภาษิต และเพลงยาวต่าง ๆ

ในบรรดานิพนธ์ของเจ้าพระยาพระคลัง (หน) เรื่อง กากีคำกลอน สามก๊ก ราชธิดา และร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์กุมารและกัณฑ์มัทรี ถือว่าเป็นเรื่องยอดเยี่ยมที่บริบูรณ์ด้วยอารมณ์และสุนทรีย์รส

เจ้าพระยาพระคลัง (หน) ถึงแก่อสัญกรรมในสมัยรัชกาลที่ 1 เมื่อ พ.ศ. 2348

เอกสารเสริมความรู้
เรื่อง “รายนามกวีผู้แต่งมหาเวสสันดรชาดก”

หนังสือมหาเวสสันดรชาดก 13 กัณฑ์ ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดเป็นแบบเรียนอยู่ในเวลานี้ มีรายพระนามและนามผู้แต่งดังต่อไปนี้

1). สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรส ทรงนิพนธ์ 5 กัณฑ์ คือ

1. กัณฑ์ทศพร	2. กัณฑ์หิมพานต์
3. กัณฑ์มหาราช	4. กัณฑ์ณกษัตริย์
5. กัณฑ์นครกัณฑ์	

2). พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ ทรงพระราชนิพนธ์ 3 กัณฑ์ คือ

1. กัณฑ์วันปเวสน์	2. กัณฑ์จุลพน
3. กัณฑ์สักกบรรพ	

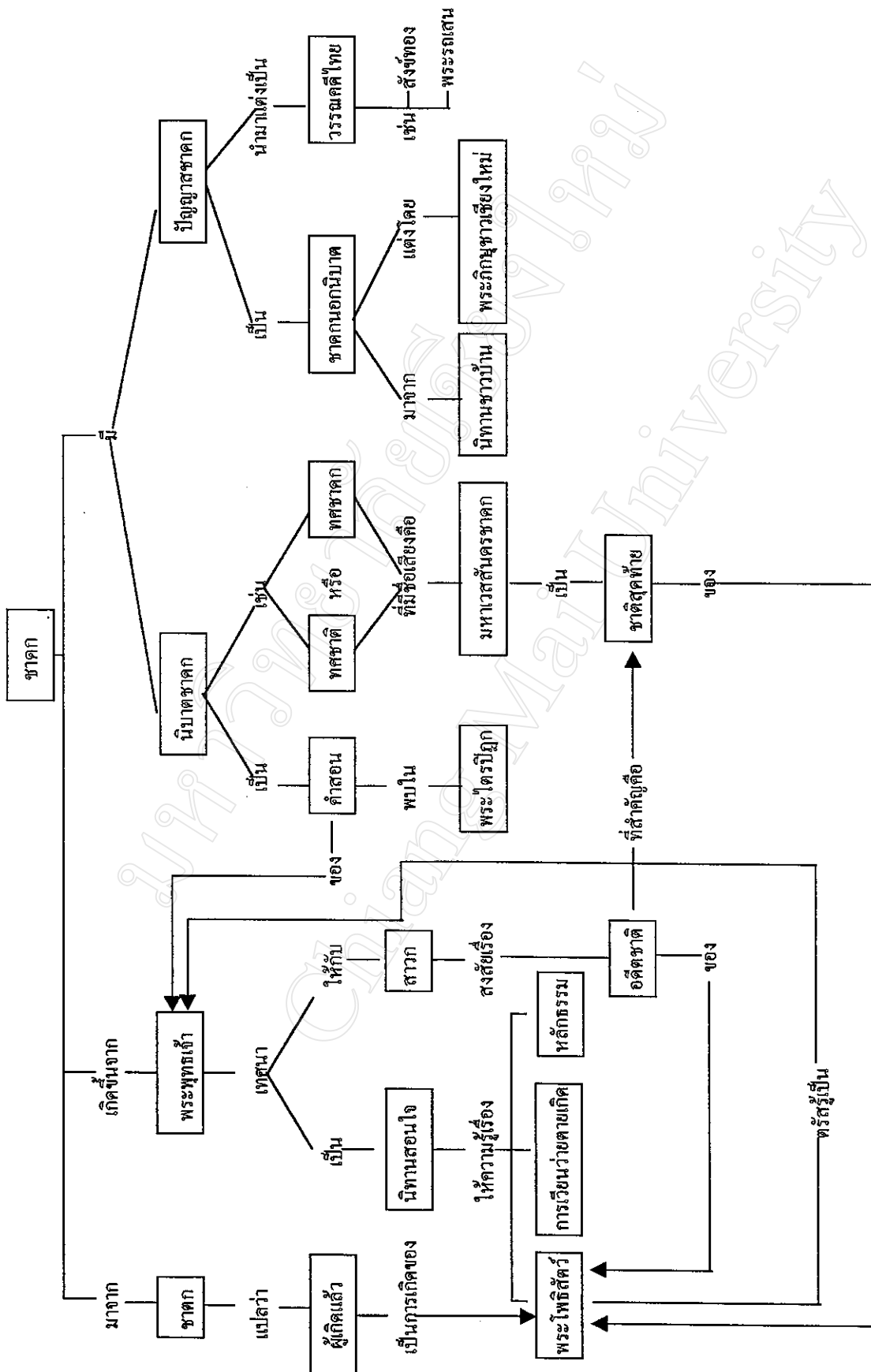
3). เจ้าพระยาพระคลัง (หน) นิพนธ์ 2 กัณฑ์ คือ

1. กัณฑ์กุมาร	2. กัณฑ์มัทรี

4). พระเทพโมลี (กลั่น) นิพนธ์ 1 กัณฑ์ คือ กัณฑ์มหาพน

5). สำนักวัดถนน นิพนธ์ 1 กัณฑ์ คือ กัณฑ์ทานกัณฑ์

6). สำนักวัดสังข์กระจาย นิพนธ์ 1 กัณฑ์ คือ กัณฑ์ชูชก

เอกสารหมายเลข 2

เรื่อง ความรู้เรื่องชาดก

จุดมุ่งหมาย เมื่อศึกษาเอกสารหมายเลข 2 เรื่องความรู้เรื่องชาดกสามารถบอกความหมายของชาดกและสรุปเรื่องราวสำคัญได้

ความรู้เรื่องชาดก

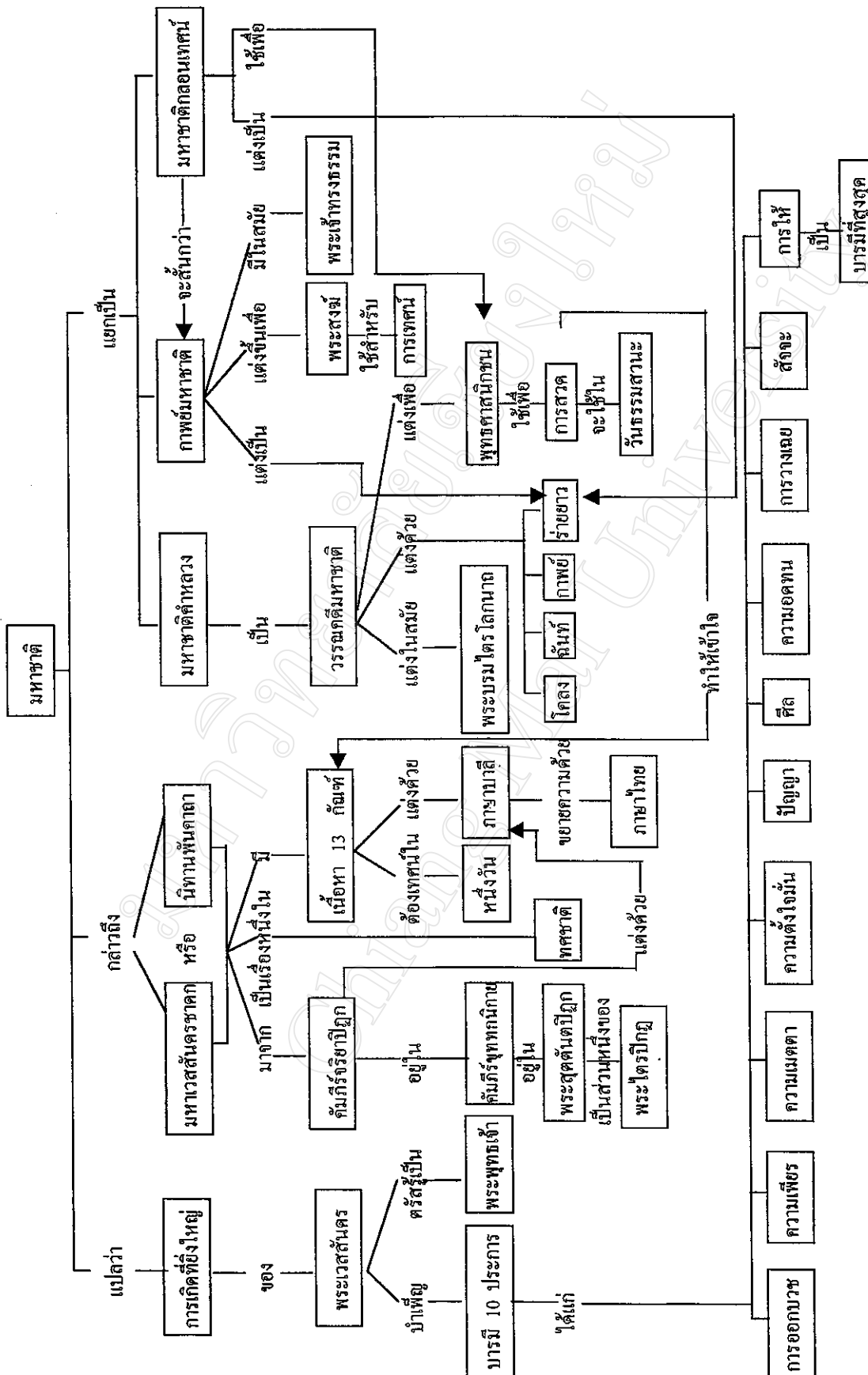
ชาดก ศัพท์เดิมเป็นภาษาบาลีว่า ชาตก แปลว่า ผู้เกิดแล้ว หมายถึงเรื่องราวของพระโพธิสัตว์ที่เกิดขึ้นในอดีตชาติ เป็นคำสอนที่เล่าเป็นนิทานสอนใจ มีคติธรรมแทรกไว้ในเรื่องชาดกในพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในประเทศไทยมี 2 ประเภท คือ

1. นิบาตชาดก หมายถึง ชาดกที่ปรากฏในพระไตรปิฎก เป็นคาถาบาลีล้วน ๆ แบ่งเป็นหมวดหมู่ตามจำนวนคาถา รวม 547 เรื่อง (คนไทยโดยทั่วไปนิยมเรียกกันว่า “พระเจ้าห้าร้อยชาติ”) เรื่องที่เป็นที่รู้จักกันเป็นอย่างดีของคนไทย คือ ทศชาติ หรือ ทศชาดก และหนึ่งในสิบเรื่องนี้ “เวสสันดรชาดก” เป็นเรื่องที่นิยมกันมากที่สุด

2. ปัญญาสชาดก (ปัญญาส แปลว่า 50) เป็นชาดกนอกนิบาต คือ ไม่ได้อยู่ในคัมภีร์พระไตรปิฎก กล่าวกันว่าภิกษุชาวเขียงใหม่เป็นผู้แต่งขึ้นโดยนำเรื่องราวมาจากนิทานชาวบ้านของไทย ประมาณว่าแต่งไว้ระหว่าง พ.ศ. 2000 – 2200 แต่งด้วยร้อยแก้วเป็นภาษามคธ เนื้อเรื่องเกี่ยวกับเรื่องราวพระพุทธเจ้าในอดีตชาติ มีจำนวน 50 เรื่อง เรียกว่า “พระเจ้าห้าสิบชาติ” หรือต่อมาเรียกว่า ปัญญาสชาดก เมื่อตรวจสอบจำนวนเรื่องในปัญญาสชาดกพบว่ามีถึง 61 เรื่อง มิได้มี 50 เรื่องดังชื่อแต่อย่างใด ชาดกนอกนิบาตที่เป็นที่นิยมนำมาแต่งเป็นวรรณคดีไทย เช่น สังข์ทอง พระรถเมรี พระสุธนมนโหรีรา

ลักษณะของนิทานชาดก

1. ขึ้นต้นด้วยคำว่า “อดีต” ซึ่งหมายถึง เรื่องเคยมีมาแล้วในอดีต
2. อาศัยความเชื่อเรื่องพระโพธิสัตว์ จะบอกว่าใครกลับชาติมาเกิด เป็นใครในสมัยของพระพุทธเจ้า
3. อาศัยความเชื่อเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด ผู้ทำกรรมไว้ต้องเกิดมาเพื่อใช้กรรม
4. โครงเรื่องมักยึดหลักกรรมของพระพุทธเจ้า คือ ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ทำกรรมใดย่อมได้รับกรรมนั้น
5. ทุกเรื่องจะแทรกข้อคิด คติสอนใจให้คนประพฤติดีประพฤติชอบ

เอกสารหมายเลข 3

เรื่อง ความรู้เรื่องมหາชาติและประวัติความเป็นมาของมหาเวสสันดรชาดก

จุดมุ่งหมาย เมื่อศึกษาเอกสารหมายเลข 3 เรื่องความรู้เรื่องมหาชาติและประวัติความเป็นมาของมหาเวสสันดรชาดกแล้ว สามารถบอกความหมายของมหาคำหลวง ภาพยนตร์ มหาชาติ และมหาคติกลอนเทศน์ได้ และสรุปเรื่องราวสำคัญได้

ความรู้เรื่องมหาชาติและประวัติความเป็นมาของมหาเวสสันดรชาดก

มหาชาติ คือ เรื่องราวในชาติที่พระพุทธเจ้าเสวยพระชาติเป็นพระเวสสันดร

สาเหตุที่เรียกมหาชาติ เพราะเป็นชาติสุดท้ายของพระโพธิสัตว์ก่อนที่จะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าเป็นชาติที่พระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญบารมีครบ 10 ประการ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งทรงบำเพ็ญทานบารมี อันเป็นบารมีที่ยากยิ่ง

คนไทยที่เป็นพุทธศาสนิกชนจึงถือเป็นอันสงฆ์อันแรงกล้าถ้าได้ฟังเทศน์มหาชาติ หรือเทศน์มหาเวสสันดรชาดกโดยตลอด และอันสงฆ์จะสูงขึ้นถ้าได้ฟังคาถาบาลีทั้ง 13 กัณฑ์รวมพันคาถา ตามที่เรียกกันว่า “คาถาพัน” ให้ครบในวันเดียวจึงเกิดมีประเพณีชุมนุมฟังเทศน์ขึ้น แต่การฟังเทศน์มหาชาติเป็นภาษาบาลีคงไม่เข้าใจซาบซึ้งดีเท่าภาษาไทย จึงมีการแปลคาถาบาลีเป็นภาษาไทยโดยแต่งเป็นทำนองต่าง ๆ หลายประเภทด้วยกัน

ประเภทที่ 1 มหาคติคำหลวง

มหาคติคำหลวงนับเป็นวรรณคดีมหาคติฉบับแรกของไทย สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถโปรดให้ประมุนักปราชญ์ราชบัณฑิต แต่งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2025 แต่งด้วยคำประพันธ์หลายชนิดมีทั้งโคลง ฉันท์ กาพย์ ร่าย เมื่อนักปราชญ์แต่งมหาคติคำหลวงแล้ว สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถโปรดให้นิมนต์พระสงฆ์เข้าไปอ่านวรรณคดีมหาคติถวายในพระที่นั่งทุกกลางเดือน และสิ้นเดือนทางจันทรคติซึ่งเป็นวันอุโบสถคราวละกัณฑ์หรือสองกัณฑ์ หมุนเวียนกันไปตลอดปี จนเกิดเป็นราชประเพณี เรียกกันว่า ประเพณีเทศน์มหาชาติสืบมา ในปัจจุบันนี้ก็ยังเป็นหน้าที่ของกรมศาสนาต้องจัดข้าราชการไปสวดมหาคติคำหลวงเป็นทำนองในวันเข้าพรรษา ณ อุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

วิธีการแต่งมหาดิคำหลวง คือ ตั้งคาถาบาลีไว้บทหนึ่งแล้ว แปลเป็นภาษาไทยวรรคหนึ่ง สลับกันไป บทที่แปลเป็นภาษาไทยนั้นแต่งเป็นร่ายทำนอง ร่ายสุภาพและกาพย์ บางแห่งก็แต่งเป็น โคลงและฉันท์ มหาดิคำหลวงสูญหายไปครั้งเสียกรุงศรีอยุธยาหลายกัณฑ์ คือ กัณฑ์หิมพานต์ จุลพน มัทรี ลักขรรพ และฉกษัตริย์ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยโปรดให้แต่ง ช่อมจนครบบริบูรณ์ เมื่อ พ.ศ. 2358

ประเภทที่ 2 กาพย์มหาชาติ

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพเข้าพระทัยว่า แต่งในสมัยของ พระเจ้าทรงธรรม ประมาณ พ.ศ. 2145 - 2170 ในประชุมพงศาวดารกล่าวไว้ว่า พระเจ้าทรงธรรม โปรดให้นักปราชญ์ราชบัณฑิตช่วยกันแต่งขึ้น ทรงเชื่อว่ากาพย์มหาชาติคงไม่ได้แต่งเพื่อใช้สวดให้ อุบาสกอุบาสิกาฟังเวลาไปบำเพ็ญกุศลที่วัดอย่างมหาดิคำหลวงแต่คงแต่งคาถาบาลีไว้แล้วอธิบาย ขยายความเป็นภาษาไทยเพื่อให้เข้าใจเรื่องดีขึ้น แทนที่จะแต่งสลับกับคาถาบาลีวรรคต่อวรรคและ ความที่อธิบายนั้นก็แต่งเป็นร่ายยาว จึงมักกล่าวกันว่ากาพย์มหาชาติแต่งขึ้นเพื่อใช้เทศน์

ประเภทที่ 3 มหาดิกลอนเทศน์ หรือ มหาเวสสันดรชาดก

มหาดิกลอนเทศน์มีวิธีการแต่งทำนองเดียวกับกาพย์มหาชาติ ต่างกันเพียงภาษาไทย ในมหาดิกลอนเทศน์สั้นกว่า คงเพื่อให้เทศน์ให้จบทั้งตัวคาถาและคำแปลภายในวันเดียว ฉะนั้น จะเห็นได้ว่าความมุ่งหมายสำคัญในการแต่งมหาดิคำทำนองต่าง ๆ พอจะประมวลได้ 3 ประการ

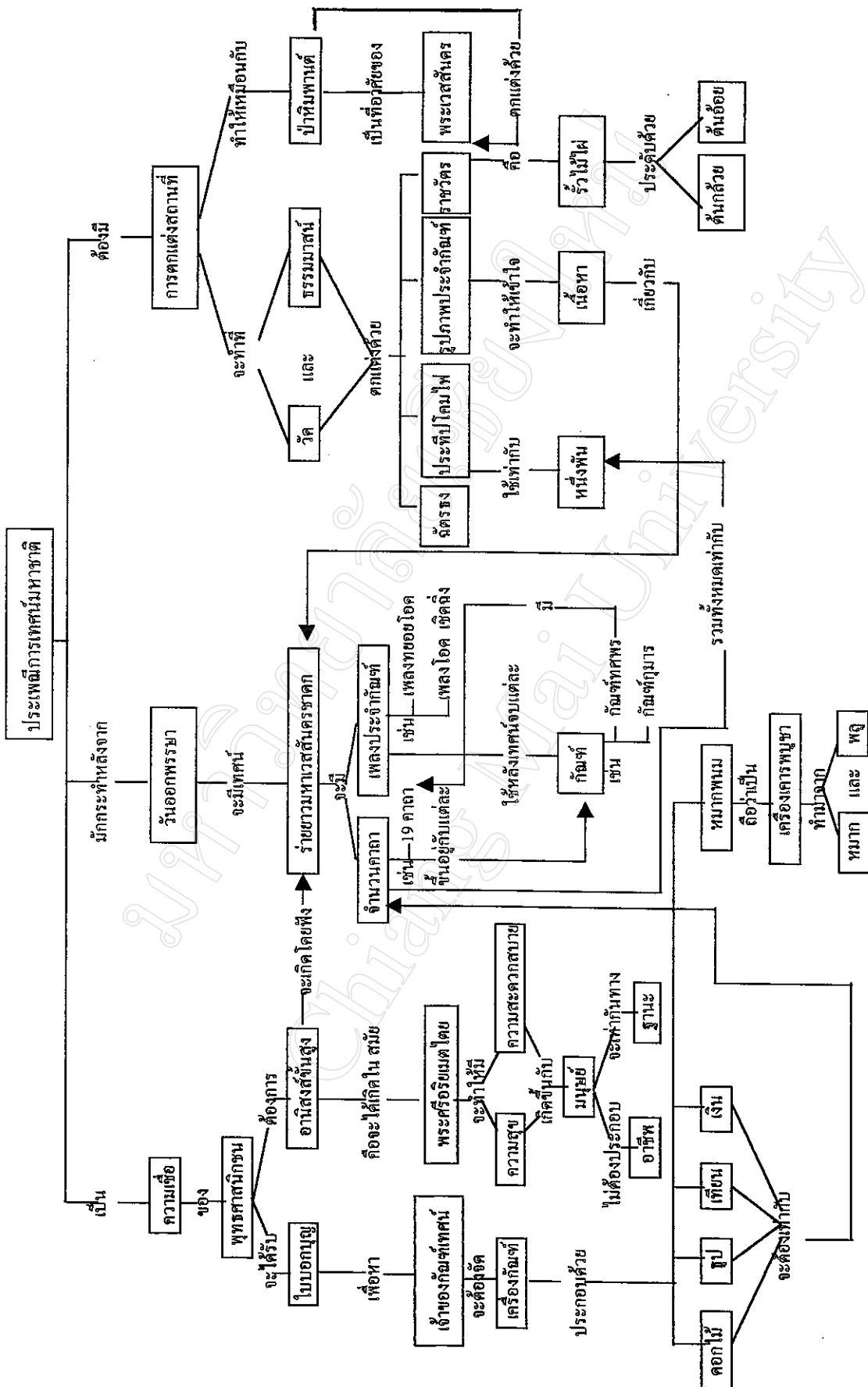
1. เพื่อให้เข้าใจความหมายได้ชัดเจน
2. เพื่อให้เทศน์คาถาฟังได้ครบ
3. เพื่อเทศน์ทั้ง 13 กัณฑ์ได้จบในวันเดียว

ส่วนที่เรียกกันว่ามหาเวสสันดรชาดก ก็คือมหาดิกลอนเทศน์นั่นเอง เมื่อครั้ง กระทรวงศึกษาธิการจัดรวบรวมพิมพ์เป็นครั้งแรก ร.ศ. 121 เพื่อใช้เป็นหนังสืออ่านกวีนิพนธ์ ได้ คัดเลือกสำนวนดีเยี่ยมในแต่ละกัณฑ์มาจากมหาดิกลอนเทศน์ซึ่งมีมากมายหลายสำนวน และให้ ชื่อตามชาดกว่า มหาเวสสันดรชาดก และด้วยเหตุผลที่มหาดิกลอนเทศน์แต่งเป็นร่ายยาว มหาเวสสันดรชาดกจึงเป็นร่ายยาวด้วย บางทีจึงเรียกกันว่า ร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดก

ทศชาติ คือ ชาดกว่าด้วยเรื่องราวของพระพุทธเจ้าครั้งยังเป็นพระโพธิสัตว์ อันเป็นพระชาติสำคัญ 10 ชาติ และบำเพ็ญบารมี 10 ประการ ดังนี้

1. พระเทมีย์ ทรงบำเพ็ญนกขัมมบารมี คือ การออกบวช พระโพธิสัตว์
เสวยพระชาติเป็นกุมารเทมีย์
2. พระชนก ทรงบำเพ็ญวิริยะบารมี คือ ความเพียร พระโพธิสัตว์
เสวยพระชาติเป็นพระชนกกุมาร
3. พระสุวรรณสาม ทรงบำเพ็ญเมตตาบารมี คือ ความเมตตา พระโพธิสัตว์
เสวยพระชาติเป็นพระพรหมถาณีย์
4. พระเนมิราช ทรงบำเพ็ญอธิษฐานบารมี คือความตั้งใจมั่น พระโพธิสัตว์
เสวยพระชาติเป็นพระเนมิราช
5. พระมโหสถ ทรงบำเพ็ญปัญญาบารมี คือ ปัญญา พระโพธิสัตว์
เสวยพระชาติเป็นพระมโหสถกุมาร
6. พระภริทัต ทรงบำเพ็ญศีลบารมี คือ ศีล พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็น
พญานาค(ภริทัต)
7. พระจันทกุมาร ทรงบำเพ็ญขันติบารมี คือ ความอดทน พระโพธิสัตว์
เสวยพระชาติเป็นพระจันทกุมาร
8. พระนารถ ทรงบำเพ็ญอุเบกขาบารมี คือ การวางเฉย พระโพธิสัตว์
เสวยพระชาติเป็นพระพรหม ชื่อ นารถ
9. พระวิฑูร ทรงบำเพ็ญสังขบารมี คือ สังขะ พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็น
วิฑูรบัณฑิต
10. พระเวสสันดร ทรงบำเพ็ญทานบารมี คือ การให้ พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติ
เป็นพระเวสสันดร

อักษรย่อที่ช่วยในการจำพระชาติทั้ง 10 คือ เต ช สุ เน ม ภู จ นา วิ เว หรือ บางคน
เรียกว่าหัวใจพระเจ้า 10 ชาติ

เอกสารหมายเลข 4

เรื่อง ประเพณีการเทศน์มหาชาติ

จุดมุ่งหมาย เมื่อศึกษาเอกสารหมายเลข 4 เรื่องประเพณีการเทศน์มหาชาติแล้ว สามารถสรุปสาระสำคัญได้

ประเพณีการเทศน์มหาชาติ

ในเรื่องพระมาลัยคำหลวง พระนิพนธ์ของเจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร ได้กล่าวถึงพระมาลัย พระเถระองค์หนึ่งแห่งโรหนคาม ลังกาทวีป เป็นอรหันต์ผู้มีอิทธิฤทธิ์มาก ไปนรกสวรรค์เพื่อโปรดสัตว์เนื่อง ๆ ครั้งหนึ่งพระมาลัยเถระได้รับดอกบัวจากชายผู้หนึ่งจะนำไปบูชาพระจุฬามณีเจดีย์บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ครั้งนั้นมีเทพยดามากมายทยอยกันมานมัสการพระเจดีย์จุฬามณี พระอินทร์ผู้เป็นใหญ่ทรงเล่าถึงบุญกุศลที่เทวดาแต่ละองค์กระทำไว้ครั้งอยู่ในมนุษย์โลกให้พระมาลัยฟัง เมื่อพระศรีอาริยเมตไตรยเสด็จมานมัสการพระเจดีย์จุฬามณี ทรงทราบว่าพระมาลัยมาจากชมพูทวีป จึงตรัสถามว่าชาวชมพูทวีปทำกุศลกันอย่างไรบ้าง พระมาลัยตอบว่า “บางคนครองศีล ๕ หรือ ๘ บางคนให้ทาน ทำอุโบสถฐานสวด บ้างทำพระวิหารพระชินราช บ้างทำอาวาสเมืองใน....” และยังพูดต่อไปว่า ชาวชมพูทวีปทำบุญทำกุศลก็เพื่อหวังพบศาสนาของพระศรีอาริยเมตไตรยทั้งสิ้น พระศรีอาริยเมตไตรยได้ทรงฟังดังนั้นจึงทรงขอให้พระมาลัยมาบอกแก่ชาวโลกว่า “ให้ทำมหาชาติเนืองนิตย์ เครื่องสิ่งละพันจบูชา ให้จบในทิวาวันนั้น ตั้งประทีปพันบูชา ดอกปทุมถ้วณพัน...” อาจเป็นด้วยคำของพระศรีอาริยเมตไตรยจึงเกิดความเชื่อกันตลอดมาว่าการฟังเทศน์มหาชาติให้จบในวันเดียวจะได้บุญมากและจะได้พบศาสนาพระศรีอาริยเมตไตรยในที่สุด

การเทศน์มหาชาตินี้ พุทธศาสนิกชนเชื่อว่าเป็นประเพณีสำคัญไม่ผิดกับการทอดกฐิน ฉะนั้นเมื่อถึงฤดูที่จะต้องเทศน์มหาชาติ ซึ่งมีกรกระทำกันในเทศกาลออกพรรษาแล้ว จะมีการแจกฎีกาหาผู้ที่จะเป็นเจ้าของกัณฑ์แต่ละกัณฑ์ให้ได้ทั้ง 13 กัณฑ์ เจ้าของกัณฑ์จะต้องหาเครื่องกัณฑ์มาโดยมากเป็นดอกไม้ รูป เทียน และเงิน ทั้งนี้จะต้องจัดให้เข้ากับกัณฑ์เทศน์ของตัวด้วย เช่น กัณฑ์กุมาร หรือกัณฑ์มัทรีมักจะมีผลไม้ เช่น มะพร้าวอ่อน กล้วย อ้อย นอกจากนี้จะมี รูป เทียน ตามจำนวนคาถาที่มีในกัณฑ์นั้น ๆ

ก่อนจะมีการเทศน์จะต้องมีการตกแต่งสถานที่ด้วย ต้นกล้วย ต้นอ้อย ที่หน้าวัดและหน้าศาลาบริเวณธรรมาสน์ เพื่อให้แลดูเป็นป่าเหมือนกับว่าเป็นนิโครธารามสถานที่ที่พระพุทธเจ้าประทานเทศนาเรื่องมหาเวสสันดรชาดก และยังประดับด้วยราชวัตร ฉัตรธง เวลาทำตามประทีปโคมไฟ

หน้าธรรมาสน์ตั้งขึ้นสาครขนาดใหญ่ ตักน้ำใส่ไว้สำหรับทำนํ้ามนต์เมื่อถึงกัณฑ์ไหน ก็จุดเทียนเท่าคาถาในกัณฑ์ติดที่ขอบปากขันนํ้ามนต์ รูปนั้นปักในกระถางที่ตั้งไว้ริมขันใหญ่ นํ้ามนต์ถือเป็นของสิริมงคลอย่างหนึ่ง

เครื่องไทยธรรมสำหรับกัณฑ์เทศน์เรียกว่า เครื่องกัณฑ์ ประกอบด้วย ผลไม้ อาหาร เงิน ผ้าไตร และอาจมีเครื่องบริวารอย่างอื่นเพิ่มเติม เครื่องบริวารที่ถูกแบบมักจัดเป็นจุดปัจจัยอันประกอบด้วย

1. จีวรปัจจัย คือ ผ้าไตร
2. บิณฑบาตปัจจัย คือ อาหาร ผลไม้
3. เสนาสนะปัจจัย คือ เสื่อสาด อาสนะ ไม้กวาด เลื่อย ส่ว ขวาน
4. คิลานปัจจัย คือ ยา เครื่องยาต่าง ๆ น้ำผึ้ง และน้ำตาล

มีเครื่องบูชากัณฑ์เทศน์อีกอย่างหนึ่งเรียกว่า หมากพนม ประกอบด้วย หมาก พลุ จัดเป็นรูปทรงฝ่าชี ตั้งอยู่บนพานแว่นฟ้าสองชั้น อันมีใบทองเจ็มรอบ ตกแต่งด้วยฟักทอง มะละกอ เครื่องสดแะสลัก ดอกไม้สดบ้าง แต่บางแห่งไม่มีหมากพนมเช่นว่านี้ เป็นแต่จัดหมากพลุ พานเป็นเครื่องบูชาเฉย ๆ ซึ่งก็ไม่ใช่ของจำเป็นเหมือน รูป เทียน ดอกไม้

อีกหนึ่งอย่างที่มีขาดไม่ได้ในการตกแต่งสถานที่คือฉากรูปภาพประจำกัณฑ์ ซึ่งมักแขวนไว้ในโรงธรรมด้วย

ในการเทศน์มหาชาติ เมื่อจบแต่ละกัณฑ์ก็จะมีเพลงพินพาทยบรรเลงเพลงประจำกัณฑ์แต่ละกัณฑ์ ซึ่งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ทรงกำหนดไว้ดังนี้

กัณฑ์ทศพร	เพลงสาธุการ	จำนวนคาถา	19 คาถา
กัณฑ์หิมพานต์	เพลงดวงพระธาตุ	จำนวนคาถา	134 คาถา
กัณฑ์ทานกัณฑ์	เพลงพระยาโสภ	จำนวนคาถา	209 คาถา
กัณฑ์วนปเวศน์	เพลงพระยาเดิน	จำนวนคาถา	57 คาถา
กัณฑ์ชูชก	เพลงเช่นเหล่า	จำนวนคาถา	79 คาถา
กัณฑ์จุลพน	เพลงกุญพาทย	จำนวนคาถา	35 คาถา
กัณฑ์มหาพน	เพลงเชิดกลอง	จำนวนคาถา	80 คาถา
กัณฑ์กุมาร	เพลงโอด เชิดฉิ่ง	จำนวนคาถา	101 คาถา

กัณท์มัทรี	เพลงทยอยโอด	จำนวนคาถา	90	คาถา
กัณท์สัถยบรรพ	เพลงกลม	จำนวนคาถา	43	คาถา
กัณท์มหาราช	เพลงกราวนอก	จำนวนคาถา	69	คาถา
กัณท์กษัตริย์	เพลงตระนอน	จำนวนคาถา	36	คาถา
กัณท์นครกัณท์	เพลงกลองโยน	จำนวนคาถา	48	คาถา

เอกสารหมายเลข 5

เรื่อง ความย่อเรื่องมหาเวสสันดรชาดก

จุดมุ่งหมาย เมื่อศึกษาเอกสารหมายเลข 5 เรื่องความย่อมหาเวสสันดรชาดกแล้ว สามารถ
จับใจความสำคัญและเล่าเรื่องย่อแต่ละกัณฑ์อย่างสั้น ๆ ได้

ความย่อของกัณฑ์ต่าง ๆ ในร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดก

1. กัณฑ์ทศพร (ทศ = สิบ , ทศพร = พรสิบประการ)

เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสรู้พระโพธิญาณแล้วทรงเผยแผ่ศาสนาอยู่ในเมืองมคธ เมื่อพระประยูร
ญาติทูลเชิญให้เสด็จมาโปรด ณ เมืองกบิลพัสดุ์ พระพุทธเจ้าและสาวกก็เสด็จสู่กรุงกบิลพัสดุ์
ประทับ ณ นิโครธารามมหาวิหาร พระประยูรญาติทั้งหลายมาเฝ้า บรรดาพระญาติผู้ใหญ่ทรงทูล
มานะไม่ยอมถวายบังคม พระพุทธเจ้าทรงทราบพระอัธยาศัยของพระประยูรญาติทั้งหลายจึงได้
เสด็จแสดงปาฏิหาริย์ลอยขึ้นสู่อากาศเหนือพระเศียรของพระบรมวงศานุวงศ์ บรรดาพระประยูร
ญาติทูลพระองค์ในที่นั้นต่างพากันลดทูลมานะลงถวายบังคมพระองค์ด้วยความปีติ ครั้นนั้นบังเกิด
ฝนโบกขรพรรษตกลงมา บรรดาพระอรหันต์สาวกต่างพากันสงสัยเรื่องฝนนี้ พระพุทธองค์จึงตรัส
เล่าว่าฝนโบกขรพรรษเคยตกมาในกาลครั้งหนึ่งแล้วในอดีตชาติ คือ ครั้งที่พระองค์ดำรงพระชาติ
เป็นพระเวสสันดรชาดก สงฆ์สาวกทั้งหลายจึงทูลอาราธนาให้พระองค์เล่าเรื่องนี้ให้ฟัง พระองค์
จึงทรงเทศนาเวสสันดรชาดกให้พระสงฆ์สาวกทั้งหลายได้ฟัง ความว่า

พระเจ้าสิริราช ผู้ครองสิริราชภรณ์คร ได้อภิเษกโอรสคือ พระเจ้าสญชัยกับพระนางผุสดี
ธิดาพระเจ้ากรุงมัทราช พระนางผุสดีนี้แต่กาลก่อนเป็นธิดาองค์ใหญ่ของพระเจ้าพันธุมราช
พระนางได้นำแก่นจันทร์แดงไปถวายพระวิปสสิทัมมาสัมพุทธเจ้าและตั้งปณิธานขอให้ได้เป็นพุทธ
มารดา ต่อมาพระนางได้จุติลงมาเป็นธิดาพระเจ้ากิกิสรราชชื่อว่า พระนางสุธัมมา และได้ไปบังเกิด
ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เป็นมเหสีพระอินทร์ และเมื่อจุติจากสวรรค์ได้ทูลขอพรสิบประการจาก
พระอินทร์ พระอินทร์ก็พระราชทานพรให้ดังประสงค์ พรสิบประการ ดังนี้

1. ขอให้พระนางได้ประทับในปราสาทพระเจ้าสิริราช
2. ขอให้พระเนตรทั้งสองงามประดุจลูกดาเนื้อทราย
3. ขอให้มิชนกวีเรียงงามข้าประดุจสร้อยคอนกยูง

4. ขอให้มีนามว่า ผุสดี
5. เวลาเมื่อครรถ์ อย่าให้ครรถ์ปรากฏพูนดังสตรีสามัญ
6. ขอให้มิมีพระโอรสที่ทรงพระเกียรติ และมีศรัทธาในการกุศล
7. ขอย่าให้ถันทั้งคู่มีสีดำ และหย่อนยานเมื่อมีโอรส
8. ขอให้เส้นเกศาดำเป็นมันดุจสีของปีกแมลงค่อมทอง
9. ขอให้มิมีพระฉวีละเอียดยิ่งดังทองคำธรรมชาติ
10. ขอให้มิมีอำนาจปลดปล่อยนักโทษที่มีโทษถึงประหารได้

2. กัณฑ์หิมพานต์

กล่าวถึงพระนางผุสดีซึ่งเป็นมเหสีของพระอินทร์ จูติจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์มาปฏิสนธิเป็นพระราชธิดากษัตริย์มัทราส พอพระชนม์ได้ 16 ปี ก็ได้เป็นมเหสีพระเจ้ากรุงสุโขทัยกษัตริย์กรุงศรีวิราชญ์ จนมีพระโอรสคือพระเวสสันดร พร้อมกับเวลาที่พระเวสสันดรประสูติ ช้างเผือกบังจัญนาถก็ได้ถือกำเนิดมาเป็นช้างคู่บารมีของพระเวสสันดร ช้างนี้บันดาลความอุดมสมบูรณ์ให้แก่บ้านเมืองมาก เมื่อพระเวสสันดรพระชนมายุได้ 16 พรรษา ก็ได้อภิเษกกับพระนางมัทรี พระธิดาของมาตุลวงศ์แห่งแคว้นมัทราส ต่อมาได้ให้กำเนิดพระโอรสและพระธิดาคือ พระชาลิ และพระกัณหา

ทางเมืองกลิงกราษฎร์เกิดข้าวยากหมากแพง และเนื่องจากได้ยืมกิตติศัพท์ถึงน้ำพระทัยไฝบำเพ็ญทานของพระเวสสันดร พราหมณ์ 8 คน จึงมาทูลขอช้างบังจัญนาถ ก็ได้รับพระราชทานไป ชาวเมืองศรีวิราชญ์โกรธเคือง จึงกล่าวโทษพระเวสสันดรต่อพระเจ้ากรุงสุโขทัยทูลขอให้เนรเทศเสีย ครั้งพระนางมัทรีทราบก็ขอตามเสด็จไปด้วย เพื่อถวายเป็นการปฏิบัติตามเยี่ยงพระมเหสีที่ดีกับทั้งเป็นการแสดงความกตัญญูกตเวที พระชาลิและพระกัณหาก็ขอตามเสด็จพร้อมกันไปสู่ป่าหิมพานต์

3. กัณฑ์ทานกัณฑ์

เมื่อพระนางผุสดีทรงทราบว่า พระเจ้ากรุงสุโขทัยสั่งให้เนรเทศพระเวสสันดร พระนางจึงเสด็จมาเยี่ยม ปลอบโยนพร้อมกับสัญญาว่าจะช่วยทูลพระเจ้ากรุงสุโขทัยขอพระราชทานอภัยโทษให้ แต่พระเจ้ากรุงสุโขทัยไม่ยินยอม พระนางจึงเสด็จไปยังตำหนักพระเวสสันดรอีกครั้งหนึ่งเพื่อทรงทักทวนพระราชโอรสมิให้ไปป่าตามคำสั่งโดยยกเอาความลำบากและอันตรายในการเดินทางมาอ้าง แต่พระเวสสันดรก็ยังทรงยึดมั่นในรับสั่งของพระราชบิดา ในกัณฑ์นี้พระเวสสันดรทรงบริจาคทานครั้งยิ่งใหญ่ คือ สัตตสคกมหาทาน เมื่อเสร็จจากการบำเพ็ญทานแล้วทั้ง 4 พระองค์คือ พระเวสสันดร พระนางมัทรี กัณหา ชาลิ ได้เสด็จไปเฝ้าพระเจ้ากรุงสุโขทัยและพระนางผุสดีเพื่อทูลลา พระเจ้ากรุงสุโขทัยตรัสยับยั้งพระนางมัทรีและพระราชนัดดาทั้งสองมิให้เสด็จไปด้วย พระนางมัทรีจึงทูลพรรณนาถึงโทษของการเป็นหญิงม่ายตลอดจนคัดพ้อพระเจ้ากรุงสุโขทัย เมื่อทรงทักทวนพระนางมัทรีไม่สำเร็จ จึงทรงอวยชัยให้พรแก่ทุกพระองค์ สี่กษัตริย์เสด็จราชรถทอง เทียบม้าทรง

เครื่องครบ ระหว่างทางเสด็จ พระเวสสันดรทรงพินิจดูพระราชวังซึ่งเคยประทับเป็นครั้งสุดท้าย ก่อนที่จะเสด็จจากไป และมีคนมาคอยขอม้า รถ ไปหมด ในที่สุดต้องเสด็จดำเนินไปด้วยพระบาท ตลอดทาง

4. กัณท์วนปเวศน์

สีกษัตริย์เสด็จรอนแรมด้วยพระบาท พบใครก็ตรัสถามทางไปเขาวงกต บรรดาเทวดาก็ช่วยย่นระยะทางให้ จากกรุงสีพีมาถึงมาตุลนคร ซึ่งเป็นระยะทางไกลถึง 30 โยชน์ ทรงใช้เวลาเดินทางเพียงวันเดียวเท่านั้น เมื่อเสด็จมาถึงมาตุลนคร ชาวเมื่อเจตราชฎีร์ต่างถวายเป็นต้อนรับเป็นอย่างดี บรรดากษัตริย์ในมาตุลนครได้ทูลขอให้พระเวสสันดรเสด็จกลับไปกรุงสีพี โดยจะพากันไปทูลขอโทษพระเจ้ากรุงสีพีให้ พระเวสสันดรทรงชี้แจงให้ทราบถึงสาเหตุที่ถูกเนรเทศ และทรงปฏิเสธคำทูลเชิญของบรรดากษัตริย์เจตราชฎีร์ที่จะให้ครองมาตุลนคร ดังนั้นกษัตริย์เจตราชฎีร์จึงจำพระทัยยอมตามพระประสงค์ของพระเวสสันดร คือทูลแนะนำทิศทางการเดินทางไปยังเขาวงกต ตลอดจนจัดหาพรานป่าชื่อเจตบุตร เป็นผู้คอยระวังอันตราย ดูแลเส้นทางมิให้ใครเข้าไป รบกวนพระเวสสันดรได้ ระหว่างที่พระองค์ประทับอยู่ที่เขาวงกต

ด้วยอำนาจบารมีของพระโพธิสัตว์ พระอินทร์ได้ทรงช่วยเหลือผ่อนผันให้พระเวสสันดรได้รับความลำบากน้อยลง โดยมีเทวบัญชาให้พระเวสสุกรม สร้างอาศรมขึ้น 2 หลังพร้อมด้วยเครื่องประพาศพรตทุกอย่าง ตลอดจนป่ากล้วยพันธุ์ดีทั้งกำชับให้บรรดาเทพเจ้าในป่าคุ้มครองสีกษัตริย์ให้พ้นภัยจากศัตรู เมื่อสีกษัตริย์เสด็จถึงเขาวงกตก็เสด็จเข้าอาศรม ทรงเครื่องบรรพชาเป็นดาบส พระมัทรีได้ประทับอยู่อีกอาศรมหนึ่งกับพระโอรส ธิดา พระมัทรีมีหน้าที่แสวงหาผลไม้มาให้เสวยทุกวัน ส่วนพระเวสสันดรทรงเจริญทางเมตตา พรหมวิหารแผ่ไปทั่วทุกทิศ ทำให้ฝูงสัตว์ที่อยู่รอบเขาวงกตไม่ทำอันตรายแก่กัน กษัตริย์ทั้ง 4 ประทับอยู่ที่เขาวงกตเป็นเวลาถึง 7 เดือน

5. กัณท์ชุก

กล่าวถึงพราหมณ์ชุกเผ่า อาศัยอยู่ในหมู่บ้านทุนนวิฐ แคว้นกลิงคราชฎีร์ มีอาชีพขอทาน เลี้ยงชีพเรื่อยมาจนมีเงินถึง 100 กษาปณ์ (400 บาท) เผ่าชุกนำเงินไปฝากไว้กับพราหมณ์เผ่าสอง ศัวเมียเพื่อนบ้าน แล้วเที่ยวร่อนเร่ขอทานต่อไป พราหมณ์สองศัวเมียเข้าใจว่าชุกตายเสียแล้วจึงนำเงินชุกมาจ่ายจนหมด ครั้นชุกกลับมาทวงเงินคืน สองศัวเมียไม่มีให้จึงขกถูกสาวชื่อนางอมิตตดา ให้เป็นภรรยาชุก ฝ่ายนางอมิตตดาเมื่ออยู่กันกับชุกก็ปฏิบัติหน้าที่ภรรยาที่ดี จนพวกพราหมณ์เพื่อนบ้านเกิดความนิยมเหล่านางพราหมณ์มีความอิจฉาริษยา พากันมารุมคว่ำนางอมิตตดา ทำให้นางอมิตตดา มีความเจ็บแค้นมากและทเวาคคลใจด้วย จึงทำให้นางมีความคิดที่จะให้ชุกไปขอ สองกุมารมาเป็นทาสโดยเดินทางไปเขาวงกต และชุกจึงปลอมเป็นดาบส และได้พบกับพราน

เจตบุตร ผู้รักษาด่านทางที่กลางป่า พราณเจตบุตรจะนำชุก ชุกจึงปดว่า เป็นราชทูตถือพระราชสารจากพระเจ้ากรุงสมุทัย เจตบุตรหลงเชื่อจึงชี้ทางให้

6. กัณท์จุลพน

พราณเจตบุตรชี้ทางให้ชุกไปยังเขาวงกตโดยผ่านเขาคันธมาทน์ เขาอัญชัน ป่าตาล ป่ามะพร้าว ป่าดอกไม้และทางเล็ก ๆ ซึ่งเดินทางผ่านได้เฉพาะที่ละคน เป็นทางข้ามเขาซึ่งจะตรงไปยังอาศรมพระอัจจุตยานี ให้ชุกฟังอย่างละเอียดบอกให้ชุกไปถวายพระอัจจุตยานี ถึงทางที่จะไปยังเขาวงกตอีกต่อหนึ่ง ชุกขบใจพราณเจตบุตร แล้วก็ลาเดินทางต่อไป คำว่า “จุลพน” แปลว่า ป่าเล็ก คู่กับ ป่าใหญ่ คือ มหาพน การเดินทางเมื่อผ่านป่าเล็กแล้วจึงเข้าป่าทึบหรือป่าใหญ่ทั้งสองกัณท์ได้ชื่อว่าเป็นบทพรรณนาโวหารที่วิเศษยิ่งของร่ายยาวมหาชาติ

7. กัณท์มหาพน

ชุกออกเดินทางไปยังเขาวงกตตามคำแนะนำของพราณเจตบุตร ได้พบพระอัจจุตยานี พระอัจจุตยานีไกรธว่าชุกถามทางเพื่อจะไปขอพระนามมัทรี หรือไม่ก็ขอพระชาติ กัณหา แต่ชุกก็แก้ตัวว่าตนมาเพื่อขอเข้าเฝ้าอย่างธรรมดา นับแต่พระเวสสันดรเสด็จออกจากกรุงสรีราชูร์มาประทับอยู่ในป่าแล้วตนยังไม่เคยเข้าเฝ้าพบปะกษัตริย์ทั้ง 4 เลย พระอัจจุตยานีหลงเชื่อคำชุกก็ต้อนรับเป็นอย่างดีและบอกทางไปเขาวงกตได้

8. กัณท์กุมาร

ชุกไปถึงอาศรมพระเวสสันดรที่เขาวงกตเป็นเวลาพลบค่ำพอดี จึงพักอาศัยนอนอยู่ที่ข้างอาศรม ตั้งใจจะทูลขอสองกุมารในวันรุ่งขึ้นโดยไม่ต้องพบพระมัทรี เพื่อจะได้ขอโดยง่าย รุ่งขึ้นชุกเข้าเฝ้าพระเวสสันดรและทูลขอสองกุมาร พระเวสสันดรมีพระทัยยินดี ยกสองกุมารให้เป็นทาน ขณะนั้นสองกุมารแอบฟังอยู่ใกล้ ๆ อาศรม มีความตกใจกลัวจึงพากันหนีไปแอบซ่อนตัวอยู่ในสระบัว พระเวสสันดรตรัสอ่อนวอนเรียกสองกุมารให้ขึ้นจากสระโดยอ้างว่าให้ช่วยเหลือเสมือนหนึ่งเป็นเรือส่งพระองค์ให้บรรลู่ถึงฝั่ง คือพระโพธิญาณ สองกุมารจึงยอม ชุกเอาเชือกมัดมือสองกุมาร ฆูดลากทุบตีมาตลอดทาง ระหว่างทางสองกุมารคร่ำครวญถึงพระบิดา พระมารดา เป็นที่เวทนาน่าสงสารยิ่งนัก

9. กัณท์มัทรี

พระอินทร์เสด็จทิพเนตรดูทราบว่าชุกมาทูลขอสองกุมารจากพระเวสสันดรจึงทรงใช้ให้เทวดาสามองค์แปลงเป็นราชสีห์และเสือสองตัวไปนอนขวางทางพระมัทรีไว้ ทั้งนี้เพื่อจะประวิงเวลาพระมัทรี และส่งเสริมให้พระเวสสันดรได้บำเพ็ญบุตรทานได้สำเร็จพระมัทรีวอนขอทางเท่าไรสามสัตว์จำแลงก็ไม่หลีกทางให้จบพลบค่ำ คือกะเวลาให้ชุกพาสองกุมารไปไกลแล้วจึงหลีกทางไป พระมัทรีกลับถึงพระอาศรมร้องเรียกหาพระชาติ พระกัณหา ไม่พบก็เข้าไปทูลถามพระ

เวสสันดร ก็กลับถูกแก้งัดข้อต่อว่าทำนองแสดงอาการหึงหวงต่าง ๆ นานา ทำให้พระมัทรีเสียใจ ร้องไห้คร่ำครวญ จนสิ้นวิญญูคือสลบไป พระเวสสันดรเข้าแก้ไขด้วยความสงสารแล้วเล่าความจริงให้ฟัง เมื่อพระนางมัทรีทราบ พระนางพยายามทำความเข้าใจ หักความอาลัยรักและแสดงอนุโมทนาในการบำเพ็ญทานครั้งนี้

10. กัณฑ์สักกบรรพ

ภายหลังที่ได้รับบริจาคบุตรหลานแล้ว ทั้งสองกษัตริย์มีความยินดีในการบำเพ็ญทานครั้งนี้ กล่าวถึงท้าวสักกเทวราชหรือพระอินทร์เกรงว่าจะมีผู้มาขอพระนางมัทรีอีกซึ่งจะก่อให้เกิดอุปสรรคในการบำเพ็ญทานบารมีของพระเวสสันดร ด้วยพระนางเป็นผู้แสวงหาอาหารและปรนนิบัติรับใช้พระอินทร์จึงแปลงกายเป็นพราหมณ์มาทูลขอภายหลังพระอินทร์แสดงองค์ให้ทรงทราบและถวายพระนางมัทรีคืนให้อยู่รับใช้ต่อไป พระเวสสันดรจึงทูลขอพร 8 ประการดังนี้

1. ขอให้พระเจ้ากรุงสุยชัยเชื้อเชิญกลับพระนครและยินดีในการบำเพ็ญทานของพระองค์
2. หากว่าพระองค์ครองราชย์ มีอำนาจเมื่อใด ขออย่าได้สั่งลงอาญาใครถึงแก่ชีวิต
3. ขอให้เป็นที่รักที่พึงของชนทุกชั้น ทุกเพศ ทุกวัย
4. ขอให้มีความรักใคร่พึงใจเฉพาะพระมเหสี อย่าได้ประพฤติดล่่วงละเมิดหญิงอื่น
5. ขอให้มิพระราชโอรสและมีพระชนมายุยืนนาน มีอำนาจมาก มีพระทัยไฝ่ธรรมะ
6. เมื่อได้กลับสู่พระนครขอให้เทวดาเนรมิตอาหารต่าง ๆ เพื่อพระองค์จะได้แจกเป็นทาน
7. ขอให้มิทวนทรมานในการบริจาคทานไม่รู้จักหมด และมีน้ำใจใฝ่บำเพ็ญทานตลอดไป
8. เมื่อสิ้นพระชนม์แล้วให้ได้ไปเกิดบนสวรรค์

11. กัณฑ์มหาราช

ย้อนกล่าวถึงพราหมณ์ชุก เดินทางไปได้หกลสิบโยชน์ พอดตกค่ำก็เอาเถาวัลย์ผูกพระพาหาสองกุมารไว้กับกอไม้ให้บรรทมกับพื้นดิน ตัวแกนนั้นขึ้นไปนอนบนต้นไม้ เพื่อพ้นภัยจากสัตว์ร้าย เทวดารักษาสองกุมารได้แปลงกายให้เหมือนพระเวสสันดรองค์หนึ่ง และเทพธิดาแปลงกายให้เหมือนพระมัทรี ทำที่ประหนึ่งว่าตามไปทัน พบแล้วจึงแก้มัด สรงน้ำแต่งองค์ให้ใหม่ให้เสวยอาหารทิพย์แล้วเห่กล่อมให้บรรทมตลอดคืน ทำเช่นนี้ทุกวันเป็นเวลา 15 วัน จนชุกพาสองกุมารเดินทางไปถึงทางสองแพร่ง เทวดาคลใจให้ชุกเลือกทางไปเมืองสีวิราษฎร์ คืนวันที่สองกุมารจะถึงเมืองนั้น พระเจ้ากรุงสุยชัยทรงสุบิน ซึ่งโหรทำนายว่าจะได้ทรงพบพระญาติสนิท รุ่งเช้าเทวดาคลใจให้ชุกพาสองกุมารเดินทางลัดคดหน้าผ่านพระที่นั่ง อันเป็นเหตุให้พระเจ้าสุยชัยได้ทอดพระเนตรเห็นพระนัดดาทั้งสอง จนในที่สุดได้ขอไถ่ตัวคืนตามราคาที่พระเวสสันดรทรงตั้งไว้ แล้วมีการสมโภชฉลอง พระชาติทูลขอให้พระสุยชัยเสด็จไปรับพระบิดา มารดา กลับเข้าพระนครก็เป็นที่ตกลงยินยอม ส่วนชุกนั้นได้รับพระราชทานทรัพย์สมบัติและอาหารอย่างที่ชุกไม่เคยพบ

มาก่อน จึงบริโภคเกินขนาด ไฟธาตุแตกถึงแก่ความตาย ทศพทั้งหลายถูกนำคืนพระคลังตามเดิม พระเจ้าสุริยวงศ์ก็จัดเตรียมทัพไปรบเสด็จพระเวสสันดรและพระมัทรี พอตีชาวเมืองกลิงกราษฎร์นำช้างป้างจันมาคืนวันยกทัพออกจากเมือง พระชาติทรงช้างป้างจันมาคู่บารมีพระเวสสันดรนำกองทัพไปยังเขาวงกต

12. กัณฑ์ฉกษัตริย์

พระเจ้ากรุงสุริย พระนางผุสดี พระชาติ และพระกัณหา นำทัพไปรบพระเวสสันดรและพระมัทรี ให้อภัยทัพอยู่บริเวณสระมูจลินทร์ พระเจ้ากรุงสุริยเกรงพระเวสสันดรจะโศกเศร้ามากเกินไป พระองค์จึงเสด็จเข้าไปก่อนแต่ผู้เดียว ให้พระนางผุสดีและพระกุมารทั้งสองเสด็จตามเข้าไปภายหลัง เมื่อหกษัตริย์พบกันก็มีความเศร้าโศกอย่างสุดซึ้งถึงกับสลบทั้งหกพระองค์ ข้าราชการบริพารที่ตามเสด็จก็พลอยมีความเศร้าโศกจนถึงกับสลบตามกันไปหมด เมื่อพระอินทร์ทรงทราบเหตุจึงบันดาลให้ฝนโบกขรพรรษตกลงมาทำให้กษัตริย์ทั้งหกและข้าราชการบริพารฟื้นคืนที่ข้าราชการบริพารทุกคนตระหนักในความผิดจึงกราบบังคมทูลขอพระราชทานอภัยโทษ และทูลเชิญให้พระเวสสันดรเสด็จกลับไปครองราชสมบัติตามเดิม

13. กัณฑ์นครกัณฑ์

พระเวสสันดรทรงฟังข่าวสืวีราษฎร์ อ่อนนอนเชิญเสด็จกลับสู่พระนครพระองค์จึงทรงดำริว่า พวกชาวเมืองสืวีนี้เองเป็นผู้เนรเทศพระองค์มา จึงทรงนั่งเฝ้ายอ จนนครทั้งพระเจ้ากรุงสุริย ทรงอ่อนนอนถึงสองครั้ง จึงทรงยอมลาเพศดาบส พร้อมด้วยพระนางมัทรี ยกกระบวนแห่แหนกลับสู่พระนคร พระอินทร์บันดาลให้ห่าฝนสัตว์ต้อนตกทั่วพระนครสืวีราษฎร์ ให้ประชาชนเก็บเอาเฉพาะบ้านของตน พระเวสสันดรทรงครองราชย์เป็นสุขสืบมาจนมีพระชนมายุ 120 พรรษา จึงเสด็จสวรรคตสู่สวรรคตชั้นดุสิต

แบบทดสอบ เรื่อง ชาดก มหาชาติ และประเพณีเทศน์มหาชาติ

ชื่อ – สกุล.....ชั้น ม. 5/..... เลขที่.....

ผู้เชี่ยวชาญหมายเลข..... ชื่อกลุ่ม.....

คำชี้แจง จงตอบคำถามต่อไปนี้ลงในช่องว่างที่กำหนด ข้อละ 1 คะแนน

1. จากผลงานทั้งหมดของเจ้าพระยาพระคลัง (หน) แสดงให้เห็นว่าท่านมีความสามารถในการแต่งคำประพันธ์ประเภทใด

.....

2. จงให้ความหมายของคำว่า “ชาดก”

.....

.....

3. เหตุใดคนทั่วไปจึงกล่าวว่าเรื่อง “มหาเวสสันดรชาดก” เป็น “มหาชาติ”

.....

.....

4. เพราะเหตุใดจึงเรียกร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดกในอีกชื่อหนึ่งว่า “คาถาพัน”

.....

.....

5. อะไรคือข้อแตกต่างระหว่าง “มหาชาติคำหลวง” และ “กาพย์มหาชาติ”

.....

.....

6. เหตุใดคนจึงนิยมฟังเทศน์มหาชาติให้จบภายในหนึ่งวัน

.....

.....

แผนการเรียนรู้ที่ 3

เรื่อง เนื้อเรื่องมหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์กุมาร
วิชา ภาษาไทย (ท 503)

เวลา 2 คาบ (100 นาที)
ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

สาระการเรียนรู้

ในการศึกษาเนื้อเรื่องวรรณคดีนั้น ผู้ศึกษาจะต้องมีความรู้ในเรื่องคำศัพท์และจับใจความสำคัญได้ว่าเป็นอย่างไร นอกจากนี้จะต้องศึกษาถึงพฤติกรรมตัวละคร ซึ่งจะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจและซาบซึ้งในคุณค่าของวรรณคดีได้ตรงตามเจตนารมณ์ของผู้แต่งสาร

จุดประสงค์การเรียนรู้ (ปลายทาง)

- นักเรียนมีความรู้และเข้าใจเนื้อเรื่องมหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์กุมาร
- นักเรียนมีทักษะในการวิจารณ์อย่างมีเหตุผลต่อพฤติกรรมของตัวละครในเรื่อง
- นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องคำศัพท์ที่ปรากฏในเรื่อง

จุดประสงค์การเรียนรู้ (นำทาง)

- นักเรียนสามารถลำดับเหตุการณ์ของเรื่องมหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์กุมารได้ถูกต้อง
- นักเรียนสามารถแสดงความคิดเห็นเชิงวิจารณ์อย่างมีเหตุผลต่อพฤติกรรมของตัวละคร
- นักเรียนสามารถวิเคราะห์ลักษณะนิสัยตัวละครในเรื่องได้
- นักเรียนสามารถบอกความหมายคำศัพท์และจัดหมวดหมู่ของคำศัพท์ที่มีในเรื่องได้

เนื้อหาการเรียนรู้

เนื้อเรื่องมหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์กุมาร (ทั้งหมด) จากหนังสือเรียนวรรณสารวิจักษ์ณ์ เล่ม 3 ตั้งแต่หน้า 157 – 185

มาตรฐานการเรียนรู้

มาตรฐานด้านความรู้ ข้อที่ 4 เข้าใจและซาบซึ้งวรรณคดีและวรรณกรรม

มาตรฐานด้านทักษะ/กระบวนการ ข้อที่ 8 ฟังและดูสื่อต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อความคิด
อย่างมีวิจารณญาณ

มาตรฐานด้านคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม ข้อที่ 11 ใช้ภาษาเสริมสร้างนิสัยและ
บุคลิกภาพที่ดี เสริมสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

กระบวนการ	กิจกรรม	สื่อการสอน	การวัดประเมินผล
1. กระบวนการ ความรู้ ความเข้าใจ 1.1 สังเกต ตระหนัก	ขั้นที่ 1 ศึกษาและกำหนดเนื้อหา ของเรื่องร่วมกัน (5 นาที) ครูเกริ่นนำบทพจนเรื่องโดยย่อ ของเรื่องมหาเวสสันดรชาดก จนถึง กัณฑ์มหาพน เพื่อนำเข้าสู่เนื้อเรื่อง กัณฑ์กุมาร จากนั้นครูซักถาม นักเรียนเกี่ยวกับเนื้อเรื่องกัณฑ์กุมาร ว่ามีใจความสำคัญเป็นอย่างไรและ ตัวละครใดที่นักเรียนชอบหรือไม่ ชอบ หลังจากนักเรียนตอบแล้วครู เพิ่มเติมว่าในการอ่านวรรณคดี นอกจากจะต้องทราบใจความสำคัญ แล้ว ควรจะศึกษาว่าพฤติกรรมของ ตัวละครในเรื่องเป็นอย่างไรจึงทำให้ เกิดเรื่องราวต่าง ๆ ขึ้น รวมทั้งข้อคิด ที่ได้จากการศึกษาวรรณคดีด้วย		- การตอบคำถาม (มาตรฐานด้าน ความรู้ ข้อ 4)
2. กระบวนการกลุ่ม 2.1 ระดมสมอง	ขั้นที่ 2 แบ่งเรื่องเป็นหัวข้อย่อย เพื่อมอบหมายให้สมาชิกกลุ่ม รับผิดชอบ (3 นาที) ประธานแต่ละกลุ่มนำสมาชิก ร่วมกันพิจารณารายละเอียดประเด็น สำคัญที่ครูกำหนดให้เกี่ยวกับ พฤติกรรมตัวละครสำคัญและข้อคิด ที่ได้จากเรื่องในประเด็นต่อไปนี้ 1) พระเวสสันดร 2) พระนางมัทรี		- สังเกตจากการ ทำงานกลุ่ม (มาตรฐานด้าน คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ข้อ 11)

กระบวนการ	กิจกรรม	สื่อการสอน	การวัดประเมินผล
2.2 วางแผนปฏิบัติ	3) ชูชก 4) ชาลี 5) กัณหา 6) ข้อคิดที่ได้จากพฤติกรรมของตัวละครและจากเนื้อหาเรื่องมหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์กุมาร ขั้นที่ 3 กำหนดบทบาทและอ่าน / ศึกษางานตามที่ได้รับมอบหมาย (60 นาที) 1. ประธานนักเรียนแต่ละกลุ่มแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในการวิเคราะห์ลักษณะนิสัยตัวละครในเรื่องและข้อคิดที่ได้จากเรื่องนี้ เพื่อบันทึกในตารางวิเคราะห์ลักษณะนิสัยตัวละครที่ครูแจกให้ โดยศึกษาจากวิดิทัศน์เรื่องมหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์กุมารและจากหนังสือเรียนประกอบด้วย นักเรียนแต่ละคนต้องรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย โดยทำความเข้าใจและบันทึกข้อมูลเพื่อนำไปอภิปรายให้เพื่อน ๆ ในกลุ่มฟัง	ตารางวิเคราะห์ลักษณะนิสัยตัวละครและวิดิทัศน์	- สังเกตการทำงานกลุ่ม (มาตรฐานด้านทักษะกระบวนการ ข้อ 8)
2.3 ปฏิบัติตามแผน	2. ขณะที่นักเรียนดูวิดิทัศน์ครูคอยแนะนำถึงคำศัพท์ยากที่ปรากฏในเนื้อเรื่อง 3. เมื่อดูวิดิทัศน์จบแล้วครูให้นักเรียนแต่ละคนทำแบบฝึกหัดเรียงลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วให้แต่	แบบฝึกหัดเรียงลำดับเหตุการณ์	- การทำแบบฝึกหัด (มาตรฐานด้านความรู้ ข้อ 4)

กระบวนการ	กิจกรรม	สื่อการสอน	การวัดประเมินผล
2.4 พัฒนาความรู้, ความเข้าใจ	ละกลุ่มจับสลากเพื่อทบทวนความรู้ เรื่องคำศัพท์ที่ได้ให้ศึกษามาล่วงหน้า โดยกลุ่มที่ 1 และ 2 ทำแผนภูมิโนทัศน์คำศัพท์เรื่อง “การบริจาค” กลุ่มที่ 3, 4, 5 ทำแผนภูมิโนทัศน์เรื่อง “เรือโลภยนาวา” กลุ่มที่ 6, 7, 8 ทำแผนภูมิโนทัศน์ในเรื่อง “เรือมหาสำเภาทอง” ขั้นที่ 4 กลุ่มนำความรู้ / งานของแต่ละคนมาอภิปรายให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน (10 นาที) 1. นักเรียนแต่ละคนรายงานรายละเอียดของข้อมูลที่ได้จากการศึกษาพฤติกรรมตัวละครในเรื่องให้เพื่อนในกลุ่มฟัง 2. นักเรียนแต่ละคนในกลุ่มช่วยกันหาคำโนทัศน์เพื่อนำมาสร้างแผนภูมิโนทัศน์คำศัพท์ที่ได้รับมอบหมาย	สลากจำนวน 8 แผ่น	
2.5 ประเมิน	ขั้นที่ 5 รายงานผลและสรุป (22 นาที) 1. นักเรียนแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนนำเสนอลักษณะนิสัยของตัวละครและข้อคิดที่ได้จากเรื่องนี้ รวมทั้งแผนภูมิโนทัศน์คำศัพท์ในเรื่องมหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์กุมาร โดยครูอธิบายและชี้ให้เห็นข้อบกพร่องเพิ่มเติมหลังจากแต่ละกลุ่มนำเสนอแล้วพร้อมทั้งแจกแผนภูมิ	กระดาษโปสเตอร์ แผนภูมิคำศัพท์	- การอภิปราย แสดงความคิดเห็น - การทำงานกลุ่ม (มาตรฐานด้าน คุณธรรม จริยธรรม คำนิยาม ข้อ 11) - การนำเสนอ (มาตรฐานด้าน คุณธรรม จริยธรรม คำนิยาม ข้อ 11)

กระบวนการ	กิจกรรม	สื่อการสอน	การวัดประเมินผล
2.6 ปรับปรุง พัฒนา	มโนทัศน์คำศัพท์ที่ครูสร้างขึ้นและเอกสารเสริมความรู้เรื่อง “ความรู้ที่ได้รับจากเรื่องมหาเวศสันดรชาดก กัณฑ์กุมาร” ให้นักเรียนนำไปศึกษาเพิ่มเติม 2. นักเรียนแต่ละกลุ่มนำงานไปแก้ไขปรับปรุงให้มีความถูกต้อง ขั้นที่ 6 ประเมินผล 1. ประเมินความร่วมมือในการทำงานกลุ่มของนักเรียน โดยให้ประธานกลุ่มเป็นผู้ประเมินเพื่อนสมาชิกในกลุ่มเดียวกัน ตามตารางการประเมินที่ครูกำหนดให้ 2. ประเมินผลจากแผนภูมิ มโนทัศน์ที่แต่ละกลุ่มสร้างขึ้น	ตาราง ประเมิน พฤติกรรม	

สื่อการสอน

- วิดีทัศน์เรื่องมหาเวศสันดรชาดก กัณฑ์กุมาร
- ตารางวิเคราะห์ลักษณะนิสัยของตัวละคร
- แบบฝึกหัดเรียงลำดับเหตุการณ์ในเรื่องมหาเวศสันดรชาดก กัณฑ์กุมาร
- แบบฝึกหัดแสดงความคิดเห็นเชิงวิจารณ์อย่างมีเหตุผลต่อการกระทำของตัวละคร
- เอกสารเสริมความรู้เรื่อง “ความรู้ที่ได้รับจากเรื่องมหาเวศสันดรชาดก กัณฑ์กุมาร”
- กระดาษโปสเตอร์
- แผนภูมิ มโนทัศน์เกี่ยวกับคำศัพท์เรื่อง “โลกียนาถา” “มหาสำเภาทอง” “การบริจาต”

งานมอบหมาย

ครูมอบการบ้านให้นักเรียนแต่ละคนทบทวนเนื้อหาจากเรื่องโดยทำแบบฝึกหัดเพื่อแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลต่อการกระทำของตัวละคร 3 ข้อ โดยกำหนดให้นักเรียนนำการบ้านมาส่งในคาบเรียนต่อไป

การวัดและประเมินผล

1. วิธีวัดและประเมินผล

1.1 สังเกตพฤติกรรมความสนใจขณะปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม

1.2 การประเมินผลการปฏิบัติงาน

2. เกณฑ์การวัดผลประเมินผล

2.1 สังเกตจากแบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม ผ่านเกณฑ์ประมาณ 70 %

2.2 ประเมินผลจากการตอบคำถามถูกต้อง ประมาณ 70 %

2.3 ประเมินผลจากการทำแบบฝึกหัดถูกต้อง ประมาณ 70 %

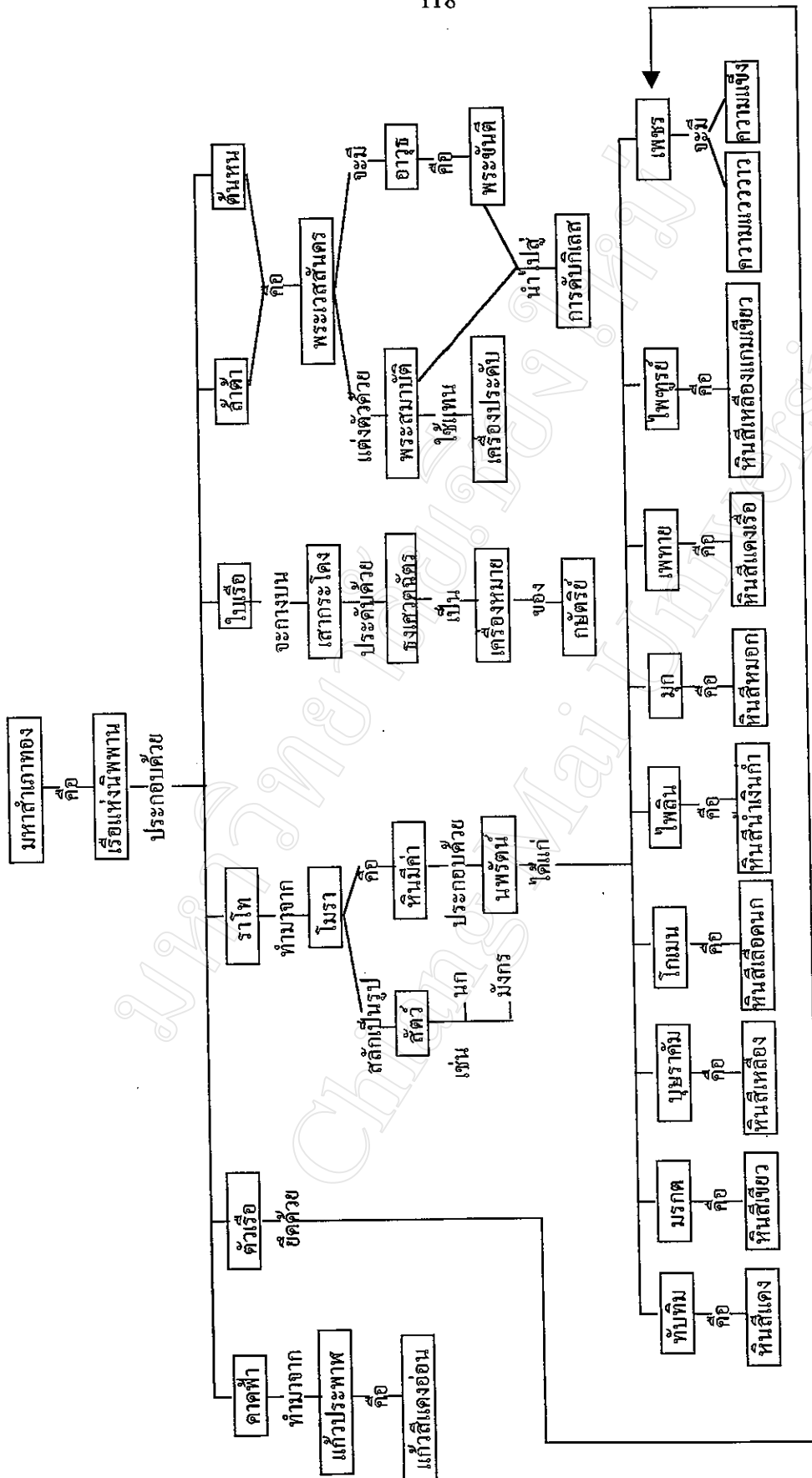
2.4 ประเมินผลการเขียนแผนภูมิโน้ตทัศน์ถูกต้อง ประมาณ 60 %

3. เครื่องมือวัด

3.1 แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม

3.2 แบบประเมินการสร้างแผนภูมิโน้ตทัศน์

3.3 แบบฝึกหัด

ตารางวิเคราะห์ลักษณะนิสัยของตัวละคร
เรื่องมหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์กุมาร

ตัวละคร	ลักษณะนิสัย	ตัวอย่างคำประพันธ์ที่แสดง ลักษณะนิสัยของตัวละคร
1. พระเวสสันดร		

ข้อคิดที่ได้จากพฤติกรรมของพระเวสสันดร

1.
2.
3.

ตารางวิเคราะห์ลักษณะนิสัยของตัวละคร
เรื่องมหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์กุมาร

ตัวละคร	ลักษณะนิสัย	ตัวอย่างคำประพันธ์ที่แสดง ลักษณะนิสัยของตัวละคร
2. พระนางมัทรี		
		
		
		
		
		
		
		
		
		
		
		
		
		
		
		
		
		
		
		

ข้อคิดที่ได้จากพฤติกรรมของพระนางมัทรี

1.
2.
3.

ตารางวิเคราะห์ลักษณะนิสัยของตัวละคร
เรื่องมหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์กุมาร

ตัวละคร	ลักษณะนิสัย	ตัวอย่างคำประพันธ์ที่แสดง ลักษณะนิสัยของตัวละคร
3. ชูชก		
		
		
		
		
		
		
		
		
		
		
		
		
		
		
		
		
		
		
		

ข้อคิดที่ได้จากพฤติกรรมของชูชก

1.
2.
3.

ข้อคิดที่ได้จากพฤติกรรมของชาติ

1.
2.
3.

ข้อคิดที่ได้จากพฤติกรรมของกัณหา

1.
2.
3.

คำถามจากเนื้อหาเรื่อง มหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์กุมาร

1. หน้าที่ของพระเวสสันดรในฐานะบิดาทำผิดหรือถูกที่ยกกัณหาชาติให้ชุก เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

.....

.....

2. การกระทำใดบ้างที่สามารถสนับสนุนคำกล่าวที่ว่า “ชาติเป็นเด็กในอุคมคติ”

.....

.....

.....

.....

.....

3. นักเรียนเห็นด้วยหรือไม่กับการกระทำของชาติ และกัณหาที่หลบหนีโดยซ่อนตัวจากชุกอยู่ใต้สระบัว และถ้านักเรียนเป็นชาติ กัณหา นักเรียนจะทำอะไรเมื่อทราบว่าจะถูกขอไปเป็นทาส เพราะเหตุใดจึงทำเช่นนั้น

.....

.....

.....

.....

.....

ชื่อ - สกุล..... ชั้น..... เลขที่.....

แบบฝึกหัดลำดับเหตุการณ์ในเรื่องมหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์กุมาร

คำสั่ง จงเรียงลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเรื่องมหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์กุมารให้ถูกต้อง โดย
เขียนหมายเลข 1 – 10 หน้าข้อความที่กำหนดให้

- ก. “แต่อาชราได้โอกาสด้วยตะแคงลาดในเชิงภิกษาจาร เมื่อจะทูลขอสองครุณราชกุมาร
เผ่าก็พูด หว่านล้อมด้วยคำขอ ชักเอาแม่น้ำทั้งห้าเข้ามาล่อ”
- ข. “พระพักตร์สองกุมารเผือดผ่น พระกายสั่นระริวระริกดังตีปลา พระชาลีก็กระซิบบอก
แก้วกัณหาว่า กัณหาเอ๋ยค่อยย่อ ครั้นเหยียบต้องใบไม้ไหวกริบ เจ้าขยิบตาให้เจ้ากัณหา
หมอบ ครั้นเหยียบต้องใบไม้ไหวกรอบเจ้าก็พากันหมอบอยู่แน่นิ่ง”
- ค. “เสมือนหนึ่งพรานเบ็ดมดตีปลาที่หน้าไซ บรรดาปลาจะเข้าไปให้แตกฉาน ตัวเราผู้ทำ
ทานเหมือนตัวปลา พระโพธิญาณในภพหน้านั้นคือไซ ประราธนาจะเข้าไปจึงยกพระลูกให้
เป็นทานบารมี พระลูกรักทั้งสองศรีดังกระแสน้ำไหล พราหมณ์ประมาทหมิ่นมาคำดี เสมือน
กระทุ่มวาริให้ปลาตื่น น้ำพระทัยท้าวเธอถอยคืนจากอุเบกขา บังเกิดวิฆาณาห่อหุ้ม
พระปัญญานั้นกลัดกลุ้มไปด้วยโมโหให้ลุ่มหลงโทโสเข้าซ้ำสั่งให้บังเกิดวิหิงสาขึ้นทันที”
- ง. “ข้าแต่เทพดาทั้งหลายเอ๋ย อันศักดิ์สิทธิ์สถิตที่เครื่องบูชาด้วยอันทรงทิพยกรรมและ
ทิพยเนตร ได้โปรดเกศเกล้ากระหม่อมฉานด้วยช่วยบอกพระมารดา ว่ายังมีพราหมณ์ชรา
บุรุษโทษ พาลูกทั้งสองโสดมาทางนี้ ชื่อว่ากัณหาชาลีได้สั่งความให้พระมารดาเร่งติดตาม
มาให้จงได้”
- จ. “ท่านมาออกมาปากขอสองกุมารพระลูกรักเราดังดวงตา เราก็จะตัดหวังเสนาหาให้แก่
พราหมณ์เผ่า แต่ทว่าเราขอทูลาเลื่อนสักราตรี พอให้ทันพระมัทรีเรากลับมา”
- ฉ. “เจ้าจงมาเป็นมหาสำเภาทองธรรมชาติ อันนายช่างชาญฉลาดจำลองทำ....สำเภาทองก็
จะล่องล่อไปตามลม สรรพสัตว์ก็จะขึ้นชมโสมนัส ถึงจะเกิดลมกาพพาลกระพือคือโลภ
ถึงจะโศกแสนโศกตั้งดีเป็นลูกคลื่นอยู่ครั้นโครมโถมกระแทก สำเภานี้ก็มิได้วอกแวกวาบ
หวั่นไหว ก็จะแล่นระรี่เรื่อยเรื่อยไปจนถึงเมืองแก้ว อันกล่าวแล้วคือ พระอมตมหานคร
นฤพาน”

- ช. “ควรจะส่งสารเอยด้วยแก้วกัณหา พระชนาหลงผ้อย ๆ ชม้อยแลดูไม้ที่พราหมณ์ตี แล้วก็ตั้งแต่จะทรงกันแสง โสภีให้บิดาช่วย ว่าชีวิตลูกนี้จะม้วยเสียจริงแล้ว เป็นโณนทูลกระหม่อมแก้วจึงนั่งเสียได้ในครั้งนี้..... พนางก็ร้องทูลสั่งอยู่แจ้ว ๆ ว่าเจ้าพระคุณทูลกระหม่อมของลูกเอ๋ย ตัดลูกเสียแล้วหรือจึงนั่งเฉยเสียได้ ปลอຍให้พราหมณ์จัญไรแกติคร่าไปต่อหน้าพระที่นั่ง ดั่งว่าข้าครอกเกิดในเรือนเบี้ย โยติบรรดาเสียสุดกำลัง”
- ซ. “ส่วนสมเด็จพระบรมโพธิสัตว์ ครัสได้ทรงฟังพระสุรเสียงแก้วกัณหาเสียวพระสกลกายเย็นระย้อ เสราสลดพระทัยท้อพระหฤทัยเรอลอยหลังพระนาสิกอืดอึงสาสะปัสสาสะ น้ำพระเนตรเธอไหลหยาดหยดเป็นสายเลือดไม่เว้นวายหายเหือดซึ่งโสกา”
- ณ. “เมื่อพระองค์ทรงขอยกปิยนุตรทานมิทันช้า จึงหล่อหลังอุทกธาราให้ตกลงเหนือมือธชิตศรรย์ก็บันดาลบังเกิดมี อันว่าภาคพื้นพระธรณีอันหนาแน่น ได้สองแสนสี่หมื่น โยชน์เสียงอุโฆษครั้นครั้นดังไฟบรรลัยกัลป์จะผลาญโลกให้ทำลายวินาศ”
- ญ. “เฝ้าใจแก่ลี้ก็จุตลากกระซกสองกุมารมา.....ผูกพันพระพี่น้องสองกระสันเข้าให้มั่นกับมือ ปลายเชือกข้างหนึ่งนั้นถือตามติดองสองบังอรมาต่อหน้าสมเด็จพระบิดาไม่ปราณี.....ข้าแต่เนรศุสมเด็จพระบิดาเจ้าข้าเอ๋ย กระไรเลยไม่ปราณี ว่าพระแม่มัทรีเป็นเพื่อนยาก เมื่อเข้าพระแม่เจ้าจะจากไปสู่ป่า ก็พาอุกทั้งสองรามาฝากฝัง.....ควรแล้วหรือบิดุเรศมานั่งได้”

ชื่อกลุ่ม..... ชั้น.....

เฉลยแบบฝึกหัดลำดับเหตุการณ์ในเรื่อง มหาเวศสันดรชาดก กัณฑ์กุมาร

- ...1.... ก.
...3.... ข.
...7.... ค.
...10... ง.
...2.... จ.
...4.... ฉ.
...8.... ช.
...9.... ซ.
...5.... ฉ.
...6.... ญ.

เอกสารเสริมความรู้

เรื่อง “ความรู้ที่ได้รับจากเรื่องมหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์กุมาร”

นอกจากผู้อ่านจะได้รับความรู้เกี่ยวกับประวัติผู้แต่ง เนื้อเรื่องย่อ และอุปนิสัยของตัวละคร แล้ว ยังได้รับความรู้เกี่ยวกับสิ่งต่อไปนี้อีกด้วยเช่น

ก. ความรู้เกี่ยวกับแม่น้ำสายใหญ่ในประเทศอินเดีย 5 สาย คือ คงคา ยมuna อจิรวดี สรรภูและมहि โดยเฉพาะแม่น้ำคงคานับว่าเป็นแม่น้ำสายหนึ่งที่มีความสำคัญยิ่งในทางศาสนา พราหมณ์ พวกพราหมณ์ถือว่าเป็นแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์และจะมาทำพิธีลอยบาปในแม่น้ำนี้เป็นประจำปี เรียกว่า ศิวราตรี ในพิธีนั้นพวกพราหมณ์จะลงอาบน้ำในแม่น้ำให้ร่างกายสะอาดหมดจด ถือว่าได้ลอยบาปไปตามกระแสน้ำ แล้วเป็นอันสิ้นบาปกันไปคราวหนึ่ง ถึงปีก็ทำใหม่ ซึ่งพิธีดังกล่าวยังปฏิบัติกันอยู่จนถึงปัจจุบันนี้

แม่น้ำทั้ง 5 สาย ชูชกยกขึ้นมากล่าวอ้างตอนเข้าไปขอสงกุมาร จากพระเวสสันดร โดยกล่าวว่าแม่น้ำทั้ง 5 อันมี คงคา ยมuna อจิรวดี สรรภู และมहि มีน้ำไหลมาเต็มฝั่งตลอดเวลา และแตกออกเป็นสายเล็กสายน้อยนับได้ประมาณ 500 สาย แม่น้ำเหล่านี้ไหลไปสู่บึงน้อยใหญ่ เป็นที่อาศัยอาบ ตั้ม กินของสัตว์ทุกชนิด แม้ว่าสัตว์ทั้งหลายจะใช้น้ำในแม่น้ำนี้เพียงใดก็ตาม น้ำก็ไม่แห้งหมดไป ยังคงไหลเต็มฝั่งอยู่ตลอดเวลา แม่น้ำมีน้ำเต็มฝั่งจนใด เสมือนหนึ่งน้ำพระทัยของพระเวสสันดรที่เปี่ยมล้นไปด้วยการอยากจะให้ทานฉันนั้น ใครมาขออะไรก็มีให้อยู่เสมอ อย่างเช่นตัวอย่างชูชกมาครั้งนี้ก็เพื่อขอสงกุมาร ก็คิดว่าพระเวสสันดรคงจะยกให้เป็นทานได้เช่นกัน

ข. ความรู้เกี่ยวกับลักษณะความฝัน มีสาเหตุ 4 ประการ คือ

1. บุรพนิมิต เกิดจากกลางบอกเหตุล่วงหน้า
2. จิตนิวรรณ์ หรือ อนุภูตบุพพะ เกิดจากอารมณ์ ซึ่งเคยเสวยในกาลก่อน คือจิตคิดกังวล ไม่เป็นสุข
3. เทพสังหรณ์ หรือ เทวโตปสังหรณ์ เกิดจากเทวดาสังหรณ์
4. ธาตุโขภ เกิดจากความกำเริบแห่งธาตุทั้ง 4 ในร่างกาย เช่น อิ่มมาก หิวมาก ทำให้นอนฝันไปต่าง ๆ นานา

ก่อนที่ชูชกจะเข้ามาขอสงกุมาร คือนั้นพระนามมัทรีฝันว่ามีชายคนหนึ่ง รูปร่างใหญ่โต ผิวดำ นุ่งผ้าข้อมผาด ทัดดอกไม้แดงทั้งสองหู มือขาวถือดาบ ถีบประตูลงเข้ามาถวยมวยผมของพระนาง รวบมือทั้งสองข้างให้นอนหงาย เอาดาบฟันแขนทั้งสองข้างขาดกระเด็น ในที่สุดก็สามารถ

ควักเอาดวงตาและดวงใจของพระนางไปได้ ซึ่งถ้าพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่า ชายที่เข้ามาในความฝันนั้น คือ ชุชก และสองกุมารนั้นคือดวงตาและดวงใจของพระนางนั่นเอง

ค. ความรู้เกี่ยวกับการซื้อขายทาส ผู้ที่ตกเป็นทาสนั้นมีสาเหตุต่าง ๆ กันคือ

1. ทาสสินไถ่ หมายถึง ทาสที่ซื้อไว้ด้วยการที่ตนมาขายตัวเองหรือนำลูกมาขาย
2. ลูกทาสหรือทาสเกิดในเรือนเบี้ย หมายถึง ลูกที่เกิดมาในขณะที่พ่อแม่เป็นทาสเขาอยู่ ลูกก็ต้องเป็นทาสต่อไปโดยกำเนิด
3. ทาสที่ได้ด้วยการรับมรดก ถือว่าทาสนั้นเป็นทรัพย์สิน ผู้สืบตระกูลรับเป็นมรดกสืบไป
4. ทาสที่มีผู้ให้ เพราะถือว่าทาสเป็นทรัพย์สิน จึงสามารถแบ่งปันกันได้
5. ทาสที่ช่วยไ้จากโทษทัณฑ์ หมายถึง ผู้ที่ต้องโทษปรับแต่ไม่มีเงินค่าปรับ ถ้ามีผู้นำเงินมาใช้ค่าปรับแทน นายเงินสามารถนำตัวคนโทษนั้นไปใช้เป็นทาสได้
6. ทาสที่ช่วยจากทูลภิกษภัย เมื่อถึงคราวคอยาก พวกนายเงินมีข้าวของเงินทอง ถ้ามีผู้มาขอก็ต้องขายตัวลงเป็นทาส
7. ทาสเชลย หมายความว่า เชลยที่ได้กวาดต้อนมาจากการชนะศึก

ง. ความรู้เกี่ยวกับลักษณะบุรุษโทษ 18 ประการ ในขณะที่พระชาลิวง์ออกไปรับชูชก หน้าพระอาศรมก็สังเกตเห็นลักษณะบุรุษโทษ 18 ประการ หรือลักษณะชั่วร้ายทั่วร่างกายของชูชก ดังนี้คือ

1. พลังกบาท	เท้าทั้งสองข้างใหญ่และคด	10. วิสมจักขุ	ตาถลน เล็กใหญ่ไม่เสมอกัน
2. อัทรนชะ	เล็บทุกทั้งหมด	11. โลหมีตสุ	หมวดเคราดังลวดทองแดง
3. โอปัทธปิณทิกะ	ปลีน้องทุ่ยยานลง	12. หริตเกส	ผมโหรงเหลื่องดั่งสีลาน
4. ทีโฆตตโรฎฐะ	ปากบนยาวปิดปากล่าง	13. วลีนะ	ตามด้วเต็มไปด้วยเอ็นนูน
5. จปละ	น้ำลายไหลยืดทั้งสองแก้ม	14. คิลกาหกะ	มีขี้แมลงวันและตดกระ
6. กภาพาระ	เขี้ยวออกเหมือนเขี้ยวหมู	15. ปิงคละ	ลูกตาเหล่เหลื่องดั่งตาแมว
7. ภักคณาสะกะ	จมูกหักพับ	16. วินตะ	คอ หลัง สะเอว คดค้อม
8. กุมภโทษ	ท้องป่องเป็นกระเปาะ	17. วิกฤษะ	เท้าทั้งสองเห้นห่างเกะกะ
9. ภักคปิฎฐิ	สันหลัง ไหล่ หักค่อม	18. พรหาร	ขนตามตัวยาวหยาบดั่งขนหมู

แผนการเรียนรู้ครั้งที่ 4

เรื่อง 1. ลักษณะคำประพันธ์ประเภทร่ายยาว

เวลา 2 คาบ (100 นาที)

การอ่านทำนองเสนาะประเภทร่ายยาว

2. การวินิจฉัยและคุณค่าของเรื่องมหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์กุมาร

วิชา ภาษาไทย (ท 503)

ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

สาระการเรียนรู้

1. คำประพันธ์ประเภทร่ายยาวมีมานาน นับเป็นคำประพันธ์ที่เก่าแก่ของไทย ข้อบังคับต่าง ๆ มีไม่มากนัก การอ่านร่ายต้องรู้จักวิธีการอ่านและอ่านออกเสียงให้ถูกต้องชัดเจน ตลอดจนฝึกฝนการใส่อารมณ์ให้ผู้ฟังคล้อยตาม

2. การรู้จักเลือกงานประพันธ์ที่มีคุณค่าและรู้หลักการพิจารณาคุณค่าทั้งทางด้านวรรณศิลป์และสังคมจะทำให้ผู้อ่านเกิดความคิดริเริ่มกว้างไกล สามารถเลือกสิ่งที่ดีมีประโยชน์แก่ตนเองและสังคมได้

จุดประสงค์การเรียนรู้ (ปลายทาง)

- นักเรียนมีความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะคำประพันธ์ประเภทร่ายยาว
- นักเรียนเข้าใจหลักในการอ่านทำนองเสนาะประเภทร่ายยาว
- นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในหลักการพิจารณาคุณค่า

จุดประสงค์การเรียนรู้ (นำทาง)

- นักเรียนสามารถอธิบายลักษณะคำประพันธ์ประเภทร่ายยาวได้
- นักเรียนสามารถอ่านทำนองเสนาะประเภทร่ายยาวได้
- นักเรียนสามารถวินิจฉัยเรื่องมหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์กุมารได้

เนื้อหาการเรียนรู้

1. ลักษณะคำประพันธ์ประเภทร่ายยาว (เอกสารหมายเลข 6)
2. การอ่านทำนองเสนาะประเภทร่ายยาว (เอกสารหมายเลข 7)
3. หลักการพิจารณาคุณค่า (เอกสารประกอบหมายเลข 8)

มาตรฐานการเรียนรู้

มาตรฐานด้านความรู้ ข้อที่ 4 เข้าใจและซาบซึ้งวรรณคดีและวรรณกรรม

มาตรฐานด้านทักษะ / กระบวนการ ข้อที่ 7 นำเสนอความรู้ ความคิด ความรู้สึก ด้วยการพูดและการเขียนอย่างมีวิจารณญาณและสร้างสรรค์

มาตรฐานด้านคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม ข้อที่ 11 ใช้ภาษาเสริมสร้างนิสัย
บุคลิกภาพที่ดี เสริมสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน
กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

กระบวนการ	กิจกรรม	สื่อการสอน	การวัดประเมินผล
1. กระบวนการ ความรู้ ความเข้าใจ 1.1 สังเกต ตระหนัก	ขั้นที่ 1 ศึกษาและกำหนดเนื้อหา ของเรื่องร่วมกัน (10 นาที) ครูซักถามถึงลักษณะคำประพันธ์ ที่ใช้ในเรื่องนี้ รวมทั้งซักถามในเรื่อง ประโยชน์และคุณค่าที่ปรากฏใน เรื่อง โดยให้นักเรียนช่วยกันอภิปราย ประเด็นคำถามของครู จากนั้นครูให้ นักเรียนนำคำตอบมาจัดให้ได้ 4 หัวข้อ คือ ลักษณะของร่ายยาว การอ่านร่ายยาว คุณค่าด้านศิลปะ และคุณค่าด้านสังคม		- การอภิปรายและ การตอบคำถาม (มาตรฐานด้านทักษะ กระบวนการ ข้อ 7)
2. กระบวนการกลุ่ม 2.1 ระดมสมอง	ขั้นที่ 2 แบ่งเรื่องเป็นหัวข้อย่อย เพื่อมอบหมายให้สมาชิกในกลุ่ม รับผิดชอบ (3 นาที) ประธานแต่ละกลุ่มนำสมาชิก ร่วมกันพิจารณารายละเอียดประเด็น สำคัญของหัวข้อดังนี้ 1. ลักษณะคำประพันธ์ประเภท ร่ายยาว		- การอภิปราย แสดงความคิดเห็น (มาตรฐานด้านทักษะ กระบวนการ ข้อ 7)

กระบวนการ	กิจกรรม	สื่อการสอน	การวัดประเมินผล
2.2 วางแผนปฏิบัติ	2. การอ่านคำประพันธ์ประเภท ร่ายยาว 3. คุณค่าวรรณคดีด้านศิลปะการ ประพันธ์ 4. คุณค่าวรรณคดีด้านสังคม ทั้งนี้หัวข้อที่ 1 และ 2 สมาชิก ทุกคนในกลุ่มศึกษาร่วมกัน ส่วนหัว ข้อที่ 3 ให้สมาชิกคนที่ 1, 2 และ 3 ศึกษา และหัวข้อที่ 4 ให้สมาชิกคน ที่ 4 และ 5 ศึกษา ขั้นที่ 3 กำหนดบทบาทและอ่าน / ศึกษางานตามที่ได้รับมอบหมาย (20 นาที) 1. ครูให้นักเรียนทบทวนบท อาชยานเรื่องร่ายยาวมหาเวสสันดร ชาดก ถิ่นกัณฐการที่นักเรียนเคยท่อง เพื่อนำไปเปรียบเทียบกับคำอ่านร่าย ยาวเป็นทำนองเสนาะ โดยครูให้ นักเรียนลองเขียนแผนผังลักษณะ บังคับของร่ายยาวรวมทั้งข้อบังคับ ของร่ายยาวบนกระดาน	หนังสือเรียน ท 503	- การเขียนแผนผัง ร่ายยาว (มาตรฐานด้านทักษะ กระบวนการ ข้อ 7)
2.3 ปฏิบัติตามแผน	2. ครูและนักเรียนช่วยกันสรุป ลักษณะคำประพันธ์ร่ายยาวโดย ศึกษาจากเอกสารหมายเลข 6 ประกอบ	เอกสาร หมายเลข 6	- การอภิปราย แสดงความคิดเห็น (มาตรฐานด้านทักษะ กระบวนการ ข้อ 7)

กระบวนการ	กิจกรรม	สื่อการสอน	การวัดประเมินผล
	3. ครูให้นักเรียนศึกษาเอกสารหมายเลข 7 เพื่อใช้เป็นแนวทางในการอ่านรายยาวเป็นทำนองเสนาะ 4. ครูเปิดแถบบันทึกเสียง ทำนองเสนาะให้นักเรียนฝึกอ่านตาม 2-3 รอบ แล้วจึงกำหนดให้นักเรียนแต่ละกลุ่มมาสอบอ่านรายยาวกับครู 5. ครูแจกเอกสารหมายเลข 8 เพื่อให้นักเรียนแต่ละกลุ่มศึกษาตามที่ได้รับมอบหมายตามลำดับขั้นที่ 2 ครูมอบหมายให้นักเรียนกลุ่มที่ 1-3 ทำแผนภูมิโน้ตสนธิ์สรุปลักษณะคำประพันธ์ประเภทรายยาว นักเรียนกลุ่มที่ 4-6 ทำแผนภูมิโน้ตสนธิ์สรุปคุณค่าวรรณคดีด้านศิลปะการประพันธ์ และนักเรียนกลุ่มที่ 7-8 ทำแผนภูมิโน้ตสนธิ์สรุปคุณค่าวรรณคดีด้านสังคม ขั้นที่ 4 กลุ่มนำความรู้มาอภิปรายให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน (30 นาที) นักเรียนแต่ละกลุ่มช่วยกันทำแบบฝึกหัดคุณค่าเรื่องมหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์กุมารและสร้างแผนภูมิโน้ตสนธิ์ที่แต่ละกลุ่มได้รับมอบหมาย	เอกสาร หมายเลข 7 แถบบันทึก เสียง เอกสาร หมายเลข 8 แบบฝึกหัด และ กระดาน โปสเตอร์	การอ่านรายยาว (มาตรฐานด้าน ความรู้ ข้อ 4) - การทำงานกลุ่ม การสร้างแผนภูมิ โน้ตสนธิ์ (มาตรฐานด้าน คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ข้อ 11) - การทำงานกลุ่ม (แบบฝึกหัด) (มาตรฐานด้าน คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ข้อ 11)

กระบวนการ	กิจกรรม	สื่อการสอน	การวัดประเมินผล
2.4 พัฒนาความรู้ความเข้าใจ	ขั้นที่ 5 รายงานผลและสรุป (10 นาที) 1. ครูและนักเรียนช่วยกันตรวจแบบฝึกหัดคุณค่าเรื่องมหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์กุมาร โดยครูคอยอธิบายเพิ่มเติมและให้นักเรียนซักถามหากมีข้อสงสัย	แบบฝึกหัด	
2.5 ประเมิน	2. นักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอแผนภูมิโน้ตสันห์หน้าชั้นเรียน โดยครูนำแผนภูมิโน้ตสันห์ที่ครูสร้างขึ้นประกอบการอธิบายเพิ่มเติมและให้แต่ละกลุ่มนำแผนภูมิไปปรับแก้		
2.6 ปรับปรุงและพัฒนา	3. ครูให้นักเรียนแต่ละคนทำแบบฝึกหัดทบทวนความรู้เรื่องลักษณะคำประพันธ์ประเภทร่ายยาว ในกรณีที่เวลาไม่พอ ครูมอบหมายให้ทำแบบฝึกหัดเป็นการบ้านและนำมาส่งในคาบเรียนต่อไป ขั้นที่ 6 ประเมินผล 1. ประเมินความร่วมมือในการทำงานกลุ่มของนักเรียน โดยให้ประธานกลุ่มเป็นผู้ประเมิน 2. ให้คะแนนเป็นรายกลุ่มจากการทำแบบฝึกหัดคุณค่าเรื่องมหาเวสสันดรชาดก และคะแนนเป็นรายบุคคลจากการทำแบบฝึกหัดร่ายยาว 3. ประเมินผลจากแผนภูมิโน้ตสันห์ที่แต่ละกลุ่มสร้างขึ้น	แบบฝึกหัดทบทวน ตารางประเมินพฤติกรรม	การทำแบบฝึกหัด (มาตรฐานด้านความรู้ ข้อ 4)

สื่อการสอน

- ใบความรู้เรื่อง “ลักษณะคำประพันธ์ประเภทร่ายยาว” (เอกสารหมายเลข 6)
- ใบความรู้เรื่อง “การอ่านทำนองเสนาะประเภทร่ายยาว” (เอกสารหมายเลข 7)
- ใบความรู้เรื่อง “หลักการพิจารณาคุณค่า” (เอกสารหมายเลข 8)
- แผนภูมิโน้ตสนธิเรื่อง “ร่ายยาว”
- แผนภูมิโน้ตสนธิเรื่อง “คุณค่าของเรื่องมหาเวศสันดรชาดก กัณฑ์กุมาร”
- แบบฝึกหัดเรื่อง “ลักษณะคำประพันธ์ประเภทร่ายยาว”
- แบบประเมินผลการอ่านร่ายยาว
- แถบบันทึกเสียงทำนองเสนาะ (ร่ายยาว)

การวัดและประเมินผล

1. วิธีวัดและประเมินผล
 - 1.1 สังเกตพฤติกรรมความสนใจขณะปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม
 - 1.2 การประเมินผลการปฏิบัติงาน
2. เกณฑ์การวัดผลประเมินผล
 - 2.1 สังเกตจากแบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม ผ่านเกณฑ์ประมาณ 70 %
 - 2.2 ประเมินผลจากการตอบคำถามถูกต้องประมาณ 70 %
 - 2.3 ประเมินผลจากการทำแบบฝึกหัดถูกต้องประมาณ 70 %
 - 2.4 ประเมินผลจากการอ่านร่ายยาว ผ่านเกณฑ์ประมาณ 60 %
 - 2.5 ประเมินผลจากการเขียนแผนภูมิโน้ตสนธิ ถูกต้องประมาณ 60 %
3. เครื่องมือวัด
 - 3.1 แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม
 - 3.2 แบบประเมินการสร้างแผนภูมิโน้ตสนธิ
 - 3.3 แบบฝึกหัด

เกณฑ์การประเมินผลการอ่านรายยาว

คุณภาพของ เกณฑ์	ดี (3)	พอใช้ (2)	ควรปรับปรุง (1)
1. อักษรวิธี	- อ่านออกเสียงสระพยัญชนะ วรรณยุกต์ถูกต้อง - อ่านออกเสียงควบกล้ำชัดเจน	- อ่านออกเสียงสระพยัญชนะ วรรณยุกต์ผิดพลาดเป็นบางครั้ง - อ่านออกเสียงควบกล้ำผิดเป็นบางครั้ง	- อ่านออกเสียงสระพยัญชนะ วรรณยุกต์ผิดพลาดมาก - ไม่มีการออกเสียงควบกล้ำ
2. จังหวะลักษณะ	- มีการเน้นสัมผัสระหว่างวรรคทุกครั้ง - มีการเอื้อนเสียงและทอดเสียงเมื่อจบทุกวรรคหรือทุกตอน	มีการเน้นสัมผัสระหว่างวรรครวมทั้งมีการเอื้อนเสียงและทอดเสียงบ้างเป็นบางวรรค	ไม่มีการเน้นสัมผัสระหว่างวรรคและ/หรือการเอื้อนเสียงและทอดเสียงเมื่อจบวรรค, จบตอน
3. จังหวะและทำนอง	- มีการแบ่งจังหวะและทำนองตลอดจนเว้นวรรคตอนได้ถูกต้อง - มีความพร้อมเพรียงกันในการอ่านของสมาชิกในกลุ่มมาก	- มีการแบ่งจังหวะและทำนอง เว้นวรรคตอนผิดพลาดเป็นบางครั้ง - มีความพร้อมเพรียงในการอ่านของสมาชิก	- การแบ่งจังหวะและทำนองตลอดจนการเว้นวรรคตอนผิดพลาดมาก - ขาดความพร้อมเพรียงในการอ่านของสมาชิกในกลุ่ม
4. ความหมายและอารมณ์	- มีการใช้น้ำเสียงหนักเบาให้เข้ากับเหตุการณ์ - อ่านด้วยความคล่องแคล่ว, น้ำเสียงสดชื่น	- ใช้น้ำเสียงแบบเดียวเรียบๆ - อ่านแบบปราศจากความรู้สึก	- ใช้น้ำเสียงเป็นแบบอ่านร้อยแก้วธรรมดา - เสียงที่ใช้สูงหรือต่ำจนเกินไป
5. บุคลิกภาพ	หัวผมเรียบร้อย เสื้อผ้าสะอาด ยิ้ม ไม่ก้มหน้า ดูสดชื่นมีความสุข	แต่งกายเรียบร้อย แต่ดูเหมือนคนขี้เกียจ	เหมือนคนเพิ่งตื่นนอน ก้มหน้า ไม่มองหน้าผู้ประเมิน

แบบประเมินผลการอ่านรายยาว

ลำดับที่	เกณฑ์การพิจารณา	ดี 3	พอใช้ 2	ควรปรับปรุง 1	รวม
1.	อักขรวิธี				
2.	ฉันทลักษณ์				
3.	จังหวะ - ทำนอง				
4.	ความหมายและอารมณ์				
5.	บุคลิกลักษณะ				
รวมคะแนนทั้งหมด					

หมายเหตุ นักเรียนต้องได้คะแนนจากการอ่านรายยาว 12 คะแนน (60%) ขึ้นไป

แบบฝึกหัด เรื่อง ลักษณะคำประพันธ์ประเภทร่ายยาว

ชูชโกปี อจจุตตปาเสณ กถิตมกเคน ยาว จตุรสสโปกขณีตีรี ปตวา จินเตลี
อชชาติสายณเห อิทานิ มทที อรณฺญโต อากมิสสติ มาตุคาโม หิ นาม ทานสส อนตรายกโร
โหติ . เสว ตสสา อรณฺญกตกาเล อสสมปที คนตวา , เวสสนตรึ อุปสงกมิตวา , ทารเก ยาจิตวา ,
ตาย อนาคตยา เวนเต กเหตวา ปกกมิสสามิติ .

อสสโม อันว่าพระอาศรมบรมนิเวศน์วงศ์ เป็นที่เจริญพรตพรหมวิหาร แสน
สนุกรัณณิยรโหรานทิพพาอาสน์ ดังชะลอบัณทุกัมพลศิลาลาดเลิศแล้วมาลอยลง สีกษัตริย์เสด็จ
ดำรงสำรวมกิจ ทรงเพศผนวชเป็นนักสิทธิ์สืบโบราณ โดยอุปนิสัยสมภารหน่อพุทธางกูร ท้าว
เธอก็ผู้เสียสละละซึ่งมโหศุรย์ศวรรคยงค์ ออกมาก่อสร้างซึ่งพระสมเด็จสภารมี

คำชี้แจง จากข้อความข้างต้น จงตอบคำถามต่อไปนี้

1. คาถาภาษาบาลีในย่อหน้าที่ 1 เรียกส่วนนี้ของทุก ๆ กัณฑ์ว่าอะไร

.....

2. จงบอกลักษณะข้อบังคับของคำประพันธ์ร่ายยาวต่อไปนี้

จำนวนคำใน 1 วรรค.....

จำนวนวรรคใน 1 บท.....

สัมผัสบังคับ.....

.....

3. จงบอกคำที่เป็นสัมผัสบังคับจากข้อความข้างต้นมา 2 คู่

.....

4. จงบอกคำที่เป็นสัมผัสในจากข้อความข้างต้นมา 3 ตัวอย่าง

.....

แบบฝึกหัด เรื่อง คุณค่าของเรื่องมหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์กุมาร

คำชี้แจง จากชื่อโวหารและวรรณคดีต่อไปนี้ให้นักเรียนเลือกให้สอดคล้องกับข้อความในแต่ละข้อ โดยเติมชื่อโวหารหรือวรรณคดีลงหน้าข้อความในช่องว่างที่กำหนดให้

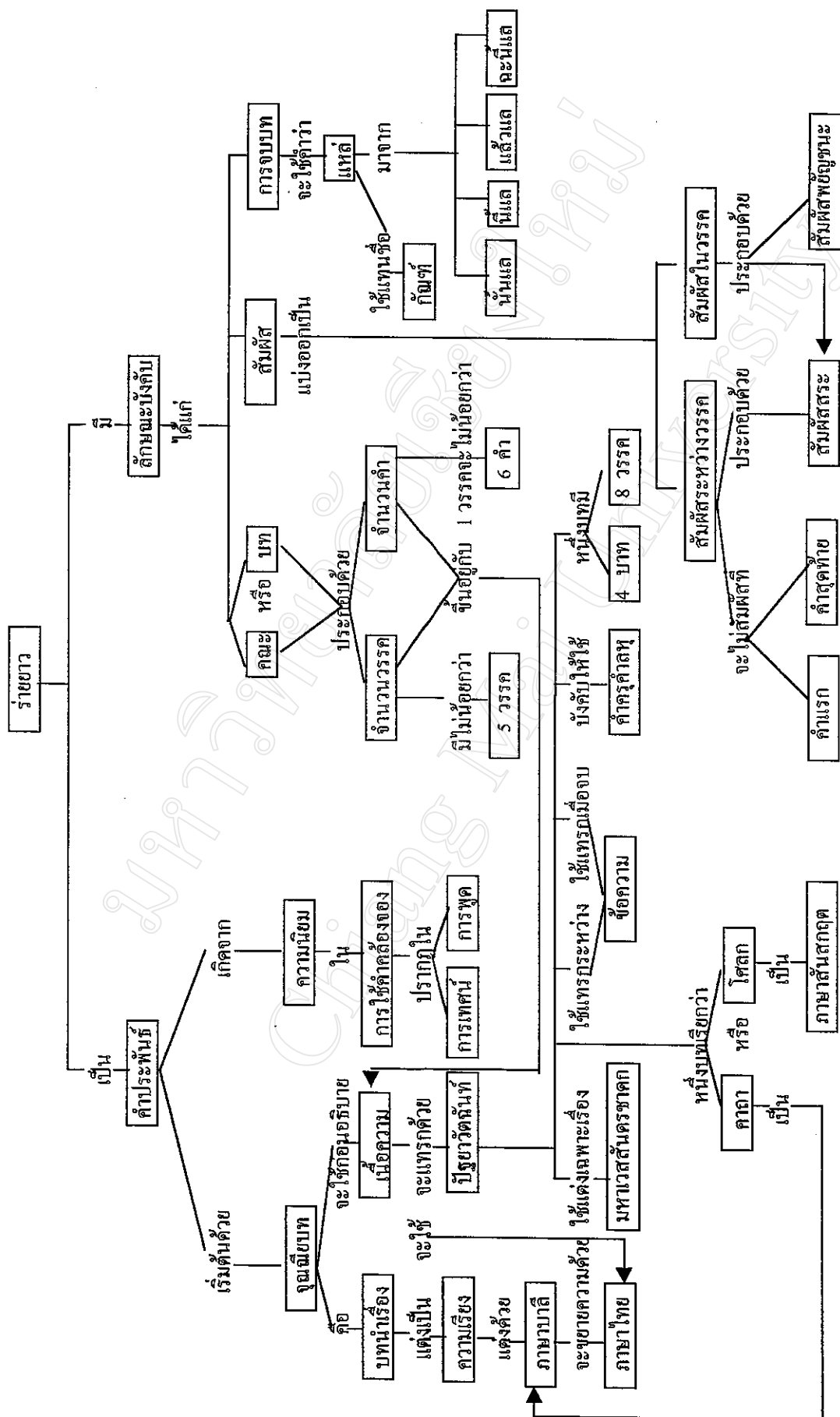
ก. โวหารอุปมา	ข. โวหารอุปลักษณ์
ค. โวหารอธิพจน์	ง. โวหารสัทพจน์
จ. โวหารบุคลาธิษฐาน	ฉ. โวหารสัตยลักษณ์
ช. เสาवरจณี	ซ. นารีปราโมทย์
ณ. พิโรธวาทัง	ญ. ศัลปังศพิสัย
ฎ. ศฤงคารรส	ฏ. หาสยรส
ฐ. กรูณารส	ท. รุทรรส
ฒ. วีรรส	ณ. ภยานกรร
ด. พิกตสรส	ต. อัปภูตรส
ถ. สานติรส	ท. ภาษาให้เห็นภาพชัดเจน

- 1. ออกพระนางธรณีจะแยกแยะแด่กระจายอยู่รอบ ๆ
- 2. น้ำพระอัสสุชลนัยน์เธอไหลลงหลัง ๆ ตกต้องหลังพระบาทพระบรมราชธานี ดังกลีบบุษยมาลีปทุมเมศ มาเคียงสองรองรับน้ำพระเนตรพระเจ้าลูกท้าวเธอไว้
- 3. ธรรมดาว่าสตรีนี้เป็นเกาะแก่งกีดกระแสนกุศล
- 4. พระสุริยเธอเยื้องรถบจรเย็นขอแสงสว่างทวิป
- 5. สำเภานี้ก็มิได้วอกแวกวาทวันไหว ก็จะแล่นระรี่เรื่อยเรื่อยไปจนถึงเมืองแก้ว
- 6. เสียงระรี่ร้องอยู่โหวกโวยโวยวิเวกหวิวามอก
- 7. ลีภษัตริย์เสด็จดำรงสำรวมกิจ ทรงเพศผนวชเป็นนักสิทธิ์สืบโบราณ โดยอุปนิสัยสมการหน่อพุทธางกูร
- 8. ยังมีบุรุษผู้หนึ่งนั้นเติบโตคำถ้ำสันเห็นพิลึก ผิวกายดำเป็นมันหมึกมืด....นุ่งผ้าข้อมฝาด คาคกาสาว์สักกระสันพันเป็นเกลียวเหนียวเหน็บรั้ง ผืนหนึ่งคาคพุงนุ่งนั้งจ้งมั่ง ทะมัดทะแมง ทัดดอกไม้แดงทั้งสองหูดูสง่า
- 9. ปางนั้นสมเด็จพระมหาสัตว์ เสด็จออกมาหน้าหน้าพระอาศรมบท งามปรากฏรูปทองทั้งแท่ง อันบุคลกลเกลี้ยงหล่อแล้วมาตั้งไว้

- 10. แม่กัณหาเอ๋ย เมื่อย่ำหกละเลิงเลยเล่นไปนัคนะแม่ จงสงบเสงี่ยม อย่าตะลึงตะเลียมชะล่า
ไปให้ไกลพี่ พ่อชาลีเล่าก็อย่าเดินเลื้อยละพระน้องให้เล่นเล่นแต่ลำพัง จงฟังคำแม่พราสอน
พราทุกสิ่งอัน
- 11. พระปัญญานั่นกลัดกลุ้มไปด้วยโมโหให้ลุ่มหลง โทโสเข้าซ้ำสงให้บังเกิดวิหิงสาขึ้นทันที
ว่าอุเหม่! อุเหม่! พราหมณ์ผู้นี้นี้อาจจะทนงหนอ มาตีลูกค่อหน้าพ่อไม่เกรงใจ
- 12. อันว่าภาคพื้นธรณีอันหนาแน่นได้สองแสนสี่หมื่น โยชน์เสียงอุโฆษครื้นครั่นอันไพบรรลย์
กัลปจะผลาญโลกให้ทำลายวายวินาศ ผุ่งสัตว์จัตุบาททวิบาทก็ตื่นเดินแผ่นโผนโจนคืบ
- 13. เฒ่าชราลวยได้เรียวไม้ไผ่ขบฟัน นุดลากกระชากรันด้วยโทโส.....เสมือนหนึ่งจะเชือดเนื้อ
หนัง กินเสียทั้งเป็น....เข้าจูดคร่าพาลาสารากุญ
- 14. เสียงชนะนี้เหนียวไม้ให้อยู่โหยละห้อยวิเวกวังเวง เสียงพิฆาปากร้องก้องกู่กันเองฟังกระหึ่ม
กระครึ่มครวญครางอย่างประหนึ่งว่าจะเยือกเย็น ได้ฟังก็ชานเสียวเส้นโลหิตสยดสยอง
- 15. แล้วก็เลี้ยวมาตืนางกัณหาให้ร้องอยู่กรีดกรีดหวีดหวาดดูน่าเวทนา ควรจะสงสารเอ๋ยแก้ว
กัณหาพระชนนางผ้อย ๆ ชม้อยแลดูไม้ที่พราหมณ์ตี
- 16. พระกระกระเด็นคืบอยู่แคลแล้วมีหน้าซ้ำแขวะคว้านควักพระนัยนเนตรทั้งสองปลิ้นให้
วันหะ
- 17. แม้อันว่าพระชาติราชกุมาร เมื่อได้สดับวโรกาสพระปิตุราช จึงคิดว่าอาตมะนี้เป็นลูก
กษัตริย์ขัตติยขอดีอะไรจะมานั่งนิ่งให้บิดาเรียกถึงสองคำมั่งควรนักถึงว่าเฒ่าพราลักษณ์
จะตีคำมาเสียก็ตาม
- 18. กรรมเอ๋ยกรรม ชะรอยว่ากรรมกัณหาน้อยนี้ได้กระทำไว้แต่ชาติหลัง จึงให้เผชิญพระพ่อ
เจ้าชิงชังไม่ดูหน้ามาเมินเลย ลูกหญิงของถวายบังคมลา เป็นไปตามเวรานั้น แล้วแล
- 19. ผุ่งธิดาการก็ร่อนรีบเข้าเร่งเรียง ได้ยินเสียงพิฆาปโป่งโป้งเป้งก็ร้องกระหึ่ม
- 20. พระบรมราชฤทธิเธอจึงคาค่าสองกุมารเหมือนนายโคบาลอันสันทนคาค่าโค
- 21. เทพดานิกรนับโกฏิโน้มเศียรศิโรตม์อยู่ไสว ยกพระกรไหว้อยู่ยังมี
- 22. พระโพธิญาณภายหน้านั้นคือไซ
- 23. ส่วนสมเด็จพระบรมโพธิสัตว์ ตรัสได้ทรงฟังพระสุรเสียงแก้วกัณหา เสียวพระสกลกายา
เย็นระยื่อ เสริสลดระทระท้อพระหฤทัยเธอถอยหลัง น้ำพระเนตรเธอไหลหยาด
หยดเป็นสายเลือด ไม่เว้นวายหายเหือดซึ่งโสกา
- 24. เมื่อพญาจารย์พาสองกุมารมาเต็มพัก ถึงทางตะกุกตะกักก่อนศิลา เฒ่าชราเดิน
ทะลุดทะลาดเหยียบพลาดลุ่มผูลง
- 25. เจ้าก็สะดุ้งตระหนกตกพระทัยไหวหวั่นขวัญไม่มี คังโปคมฤตอันอ่อนแอ

เฉลยแบบฝึกหัด เรื่องคุณค่าของเรื่องมหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์กุมาร

1. ค. โวหารอดิพนธ์	2. ก. โวหารอุปมา
3. ข. โวหารอุปลักษณ์	4. จ. โวหารบุคลาธิษฐาน
5. ฉ. โวหารสัญลักษณ์	6. ง. โวหารสัทพจน์
7. ช. ศานติรส	8. น. ภาษาให้เห็นภาพชัดเจน
9. ฉ. เสาวرنี	10. ร. ศฤงคารรส
11. อุ. พิโรธวาที	12. ท. อัมฤตรส
13. ก. โวหารอุปมา หรือ ฉ. รุทรส	14. ค. ฌยานกรส
15. ฌ. กรูณารส	16. ถ. พิภตสรส
17. ด. วีรรส	18. อุ. ศัลปังคพิสัย
19. ง. โวหารสัทพจน์	20. ก. โวหารอุปมา
21. ค. โวหารอดิพนธ์	22. ข. โวหารอุปลักษณ์
23. อุ. ศัลปังคพิสัย	24. ฌ. হাস্যรส
25. ก. โวหารอุปมา	

เอกสารหมายเลข 6

เรื่อง ลักษณะคำประพันธ์ประเภทร่ายยาว

จุดมุ่งหมาย เมื่อศึกษาเอกสารหมายเลข 6 เรื่องลักษณะคำประพันธ์ประเภทร่ายยาวแล้ว
สามารถบอกข้อบังคับของคำประพันธ์ร่ายยาวได้

ลักษณะคำประพันธ์ประเภทร่ายยาว

คำประพันธ์ในมหาเวสสันดรชาดกเป็นร่ายยาวทั้งหมด มีแทรกคาถาภาษาบาลีสัน ๆ สลับคาถาที่ใช้ในเรื่องมหาเวสสันดรชาดก มีอยู่ 1,000 คาถา(ภาษาสันสกฤตใช้ “โสลก” แทน “คาถา”) คาถาหนึ่งคือ ฉันท์บทหนึ่ง ฉันท์ที่ใช้แต่งในมหาเวสสันดรชาดก เรียกว่า ปิฐยวัตฉันท์ บทหนึ่งมี 4 บาท บาทหนึ่งมี 8 คำ บังคับให้ใช้คำกรุลหุ (คาถาบาลีที่ยกขึ้นมาแสดงก่อนเพื่อความเพียงเล็กน้อย เรียกว่า “จุนฉียบท” ซึ่งเป็นบทนำเรื่องที่แต่งเป็นความเรียงเพื่อสรุปให้รู้ในกัณฑ์นั้น ๆ กล่าวถึงเรื่องอะไร)

ลักษณะของร่ายยาว

ร่ายยาวเป็นคำประพันธ์โบราณของไทยเรา เกิดขึ้นเพราะคนไทยนิยมในการพูดเป็นสัมผัส เช่น ลำนวนในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงที่ว่า ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว.....นอกจากนี้ในลำนวนที่พระท่านใช้เทศนานั้น ถ้าสังเกตให้ดีจะพบว่ามีลักษณะคำคล้องจองปรากฏอยู่เป็นการรับส่งสัมผัสจากวรรคหน้าไปยังวรรคถัดไป โดยข้อความในแต่ละวรรคไม่ได้กำหนดจำนวนคำให้ตายตัวลงไป ยาวบ้างสั้นบ้างแล้วแต่เนื้อความ ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้ ใกล้เคียงกับ “ร่ายยาว” มาก

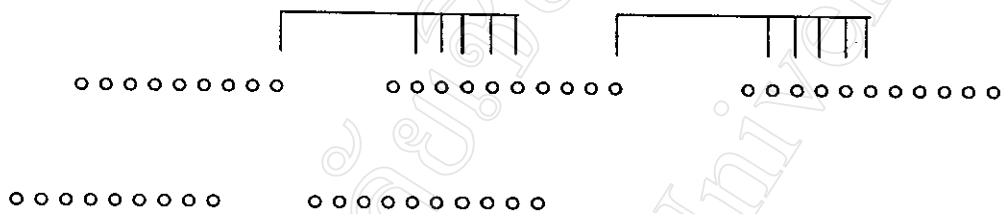
สำหรับแบบแผนของร่ายยาวไม่ถือเป็นระเบียบเคร่งครัด ด้วยเหตุที่เดิมนั้นคนโบราณใช้ร่ายยาวในการขับร้อง โดยแต่งเป็นทำนองสวดเรื่องต่าง ๆ เพื่อนำมาอ่าน หรือขับร้องคู่กันฟังในงานนักขัตฤกษ์ จุดประสงค์ก็เพื่อเล่าเรื่อง จึงไม่ก้อยคำนึงถึงหลักเกณฑ์แบบแผนบังคับเท่าใดนัก

วรรค ในบทหนึ่ง ๆ จะมีกี่วรรคก็ได้ ไม่กำหนดตายตัว แต่ส่วนมากไม่น้อยกว่า 5 วรรค

คำ จำนวนคำในวรรคหนึ่ง ๆ ไม่มีกำหนดแน่นอน จะมีกี่คำก็ได้ แล้วแต่เห็นว่าเหมาะสม ส่วนมากจะอยู่ในระหว่าง 7 - 15 คำ

สัมผัส คำสุดท้ายของวรรคต้นทุกวรรค จะส่งสัมผัสไปยังคำใดในวรรคต่อไปก็ได้ ยกเว้นคำสุดท้าย และคำแรกที่ไม่นิยมรับสัมผัส นอกจากนี้ยังนิยมการรับ - ส่งสัมผัสด้วยวรรณยุกต์เดียวกันด้วย แต่ไม่เคร่งครัด ฉะนั้นจะหาว่ายาวที่ถูกต้องตามแบบแผนที่เดียวไม่ได้ บางครั้งนอกจากสัมผัสบังคับแล้วก็มีสัมผัสในซึ่งเป็นที่นิยมเช่นกัน อีกทั้งเป็นการรวบฝีมือนักกวีด้วย ซึ่งสัมผัสในนิยมทั้งสัมผัสสระและสัมผัสพยัญชนะ

ถ้าจะเขียนแผนผังของร่ายยาว ก็พอจะเขียนได้ดังนี้

คำสร้อย คำประพันธ์ประเภทร่ายยาวบางครั้งนิยมลงท้ายด้วยคำว่าแหล่ (มาจากคำว่า นั้นแหล่ นี่แหล่ แล้วแหล่ ฉะนั้นแหล่) ซึ่งจะใช้แทนชื่อสถานที่ที่เทศน์

เอกสารหมายเลข 7

เรื่อง การอ่านทำนองเสนาะประเภทร่ายยาว

จุดมุ่งหมาย เมื่อศึกษาเอกสารหมายเลข 7 เรื่องการอ่านทำนองเสนาะประเภทร่ายยาวแล้ว สามารถ อ่านทำนองเสนาะประเภทร่ายยาวได้

คำประพันธ์ประเภทร่ายมีมานาน ถือเป็นคำประพันธ์ที่เก่าแก่ของไทย ข้อบังคับต่าง ๆ มีไม่มาก การกำหนดจังหวะในการอ่านร่ายชนิดต่าง ๆ นั้น จึงมีไม่แน่นอน ทั้งนี้เพราะจำนวนคำก็มีไม่แน่นอน

การอ่านร่ายยาวเป็นเรื่องไม่ยากนัก เพราะการใช้เสียงในการอ่านไม่ต้องเปลี่ยนระดับเสียง ขึ้นลงเหมือนคำประพันธ์ชนิดอื่น ๆ เพียงแต่รู้จักวิธีการอ่านและอ่านออกเสียงให้ถูกต้องชัดเจนตลอดจนฝึกฝนการใส่อารมณ์ให้ผู้ฟังคล้อยตามก็นับว่าได้ผลดี แต่สิ่งสำคัญคือการฝึกฝนและคำแนะนำจากผู้รู้เป็นเรื่องจำเป็น จะทำให้มีวิธีการอ่านที่ถูกต้อง

การอ่านร่ายยาว

วิธีการอ่านทำนองเสนาะประเภทร่ายยาวนั้น เป็นเรื่องที่ผู้ฝึกหัดอ่านต้องรู้จักสังเกตและให้ความสนใจในกรณีดังต่อไปนี้คือ

1. การแบ่งจังหวะในการอ่านร่าย

ร่ายยาวนั้นมีการแบ่งจังหวะที่ไม่แน่นอนตายตัว เนื่องจากจำนวนคำในแต่ละวรรคมีไม่เท่ากัน และไม่แน่นอน การกำหนดจังหวะในการอ่านจึงไม่สามารถกำหนดให้แน่นอนได้ แต่โดยทั่วไปจะแบ่งจังหวะง่าย ๆ โดยถือหลักเกณฑ์เมื่อจบวรรคครั้งหนึ่งของทุก ๆ วรรคก็ลงจังหวะที่จบวรรคนั้น

ตัวอย่างร่ายยาว

ราชา สญชโย ปางเมื่อพระทูลกระหม่อมจอมมณราชิบดีศรีสญชัย / ได้ฟังพระโอรสทูลรำพึงไร พระทัยเธอเราร้อนที่ประหนึ่งว่าจะผ่อนให้ / แล้วจึงฝันพระพักตร์มาตรัสปราศรัยกับพระสุณิสาศรีสะใภ้ว่า / มัทธิเยอ / พาพ่อชาลิมาโย / จะไปด้วยผัวหรือพระลูกรัก / อนิจจาเอ๋ย / ไม่ควรเลยจะประดักประเดิด / ดูเอาเถิด ไม่เกรงกลัว / เจ้าโอรสพ่อ หรือว่าขับผัวจากบุรี / มัทธิจะไปด้วยผัวก็เป็นได้ / พระลูกเอ๋ย / อย่าไปเลยฟังพ่อว่า.....

(มหาเวสสันดรชาดก : เจ้าพระยาพระคลัง (หน))

2. การใส่ทำนองในการอ่านร้อย

ในการอ่านร้อยไม่มีเสียงสูงต่ำ ขึ้นลง ใช้เสียงระดับเดียวกันโดยตลอดทุกวรรค มีข้อสังเกตและพึงปฏิบัติคือผู้อ่านจะต้องอ่านให้ชัดเจน ถูกต้องตามอักขรวิธี และเน้นสัมผัสระหว่างวรรค คือคำใดเป็นคำที่ต้องไปสัมผัส คำใดเป็นคำรับสัมผัส ผู้อ่านต้องเน้นเสียงให้ชัดเจนเป็นพิเศษ การอ่านร้อยยาวซึ่งมีจำนวนคำไม่แน่นอน บางวรรคมีจำนวนคำมากเกินกว่าที่จะอ่านรวดเดียวให้จบวรรค ผู้อ่านต้องใช้วิจารณญาณตัดสินใจว่าควรหยุดผ่อนลมหายใจช่วงใดจึงจะได้ความ ไม่เป็นการฉีกคำ แต่ตามปกติต้องอ่านให้ยาวรวดเดียวจบวรรค การฝึกฝนก็กลมกลืนใจจึงจำเป็นด้วย เมื่ออ่านจบวรรคหรือจบตอนจะต้องเอื้อนเสียงและทอดเสียงให้ไพเราะน่าฟัง ไม่ควรหยุดทันทีที่จบบท รายละเอียดต่าง ๆ เหล่านี้ผู้ฝึกฝนต้องหมั่นพิจารณาและสังเกต รวมทั้งฝึกฝนและขอคำแนะนำจากผู้รู้จะได้รับความรู้เป็นพื้นฐานถูกต้อง

ข้อสังเกต

การกักลมหายใจ เป็นเรื่องจำเป็นและสำคัญสำหรับการอ่านร้อยอย่างยิ่ง เพราะการอ่านร้อยแต่ละวรรคให้ต่อเนื่องต้องกักลมหายใจนาน การผ่อนลมหายใจก็เช่นกัน ผู้อ่านจำเป็นต้องฝึกฝนการกักลมหายใจและผ่อนลมหายใจ การหยุดหายใจบ่อย ๆ จะทำให้เสียจังหวะและทำให้ขาดความไพเราะ

ข้อเสนอแนะ

1. ในระยะเริ่มต้นของการฝึกอ่านร้อยก็เช่นเดียวกับการอ่านร้อยแก้วและคำประพันธ์อื่น ๆ คือฝึกจากบทสั้น ๆ เพื่อความแม่นยำในจังหวะและทำนองรวมทั้งการเอื้อนเสียง ทอดเสียงตามหลักเกณฑ์ การอ่านร้อยนั้นผู้อ่านต้องหยุดเว้นวรรคเมื่อจบวรรค จะหยุดระหว่างวรรคตามใจชอบไม่ได้ ปัญหาจึงเกิดกับผู้ที่ไม่สามารถกักลมหายใจได้นาน ๆ ดังนั้นจึงอนุมานว่า ถ้าจะดีวรรคจะต้องตัดให้ได้ใจความเช่นเดียวกับการอ่านร้อยแก้ว

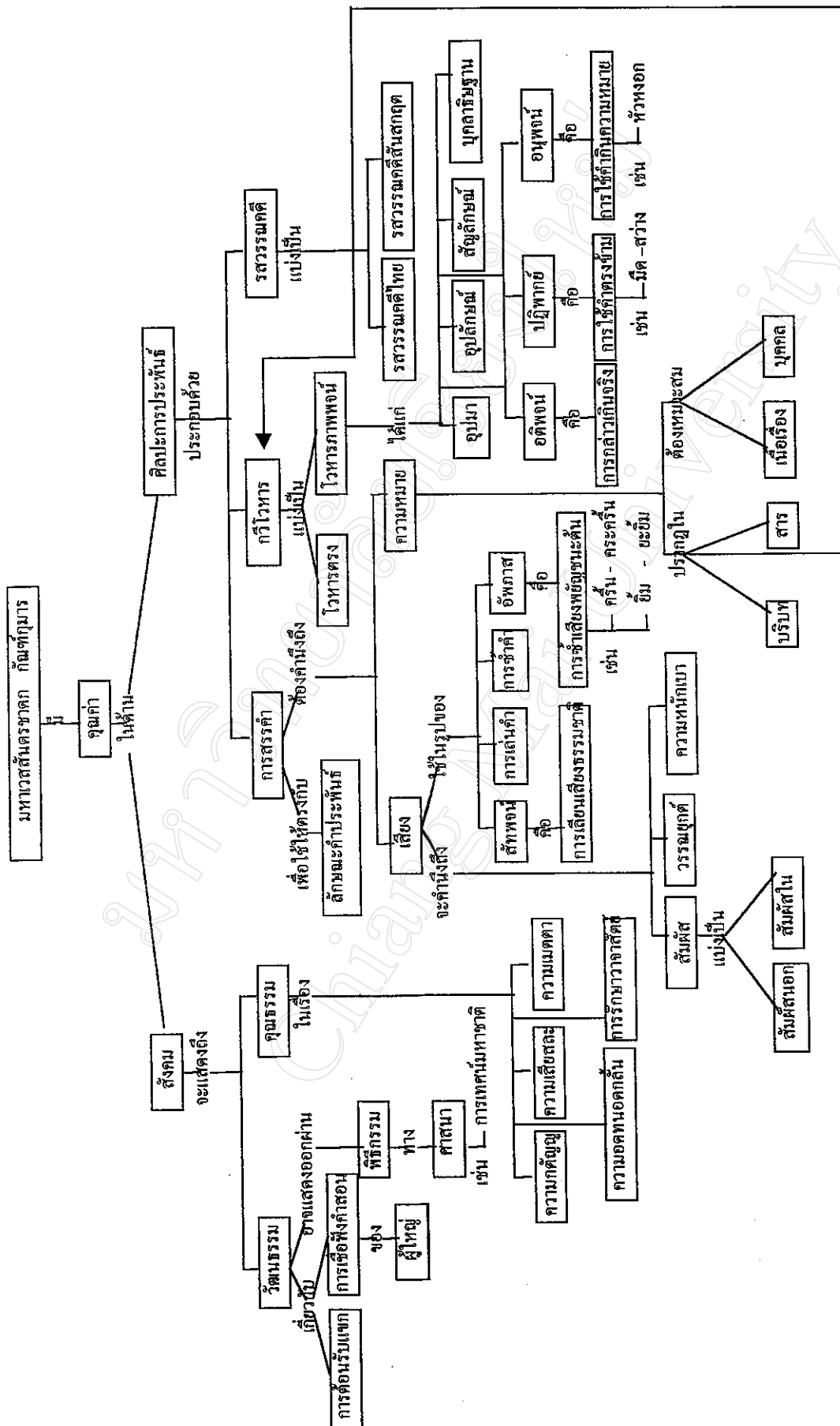
2. การอ่านคำภาษาบาลีในร้อยอ่านตามหลักการอ่านภาษาบาลี คือ อ่านเรียงพยางค์ ฟันหุได้พยัญชนะตัวใดตัวนั้นเป็นตัวสะกด เป็นอักษรนำและอักษรควบพยัญชนะตัวใดมีนฤคติดต่ออยู่บนอ่านออกเสียง “อัง” เช่น สนธิกั คนดวา อ่านว่า สัน - ติ - กัง , คัน - ดวา คำที่ใช้ในร้อยจะเป็นคำที่มาจากภาษาบาลีและสันสกฤตเป็นส่วนใหญ่ ทั้งที่เป็นคำสมาสและสนธิ จึงต้องอ่านอย่างการอ่านคำสมาสและสนธิให้ถูกต้อง

3. มีบางวรรคในร้อยที่ยาวเกินกว่าจะอ่านต่อเนื่องให้จบ จำเป็นที่ผู้อ่านต้องตัดกลางวรรค ดังเช่น โส โพธิสตโต ส่วนสมเด็จพระบรมโพธิสัตว์ ตรัสได้ทรงฟังพระสุรเสียงแก้วกัมหาเสียวพระสกลกายาเย็นระย้อย เส้าสลดระทดท้อพระหฤทัยเรอถอยหลัง พระนาสิกอึดตั้งอัสสาสะ ปัสสาสะน้ำพระเนตรเรอไหลหยาดหยดเป็นสายเลือด ไม่เว้นวาทายเหือดซึ่งโสกา จึงเอาพระ

ปัญญาวินิจัยเข้าข่มโสภ ว่างูตรวิโยคทั้งนี้บังเกิดมีเพราะความรักจำจะเอาอุเบกขาเข้ามาประหาร
หักให้เสื่อมหาย ท้าวเธอกลับสุขเกษมเปรมสบายพระกายก็ใสสด ดังพระจันทร์ทรงกลดนั้นแล

พระนาสิกอืดตั้งอัสสาสะปัสสาสะน้ำพระเนตรเธอไหลหยาดหยดเป็นสายเลือด อาจแบ่ง
เป็น “พระนาสิกอืด ตั้งอัสสาสะปัสสาสะน้ำพระเนตรเธอไหลหยาดหยดเป็นสายเลือด”

เนื้อความตอนนี้ต้องใส่อารมณ์โสภเศร้า ซึ่งลักษณะของเนื้อความเด่นชัดที่ต้องการให้ผู้อ่าน
ผู้ฟังเกิดอารมณ์โสภเศร้าคล้อยตามไปด้วย ในตอนสุดท้ายของเนื้อความ ผู้อ่านต้องเปลี่ยนน้ำเสียง
แสดงความสดชื่นเบิกบาน ดังนั้นเป็นเรื่องที่ผู้ฝึกฝนการอ่านต้องรู้จักใช้วิจารณญาณในการใส่
อารมณ์ลงในเนื้อความ

เอกสารหมายเลข 8

เรื่อง หลักการพินิจวรรณคดี

จุดมุ่งหมาย เมื่อศึกษาเอกสารหมายเลข 8 เรื่องหลักการพินิจวรรณคดีแล้ว นักเรียนจะสามารถเข้าใจหลักการพิจารณาวรรณคดีในด้านต่าง ๆ และสามารถนำหลักการเหล่านี้ไปวิจารณ์สารวรรณคดีเรื่องต่าง ๆ ได้

หลักการพินิจวรรณคดี

การพินิจวรรณคดี บางทีเรียกว่า การวิจารณ์วรรณคดี ก็ได้

การพินิจวรรณคดี คือ การศึกษาและวิเคราะห์ลักษณะของวรรณคดีเพื่อนำมาเป็นหลักในการอ่านวรรณคดีให้เกิดความเข้าใจ ชาบซึ่งอย่างแจ่มแจ้ง การพินิจวรรณคดีมีข้อพิจารณาในเรื่องต่าง ๆ ต่อไปนี้

1. โครงสร้างของวรรณคดี ได้แก่

1.1 รูปแบบของการแต่งและลักษณะคำประพันธ์ เป็นการบอกให้รู้ว่าวรรณคดีนั้นเป็นวรรณคดีประเภทใด แต่งด้วยคำประพันธ์ชนิดใด คำประพันธ์นั้น ๆ มีลักษณะอย่างไร

1.2 โครงเรื่องและเนื้อเรื่อง

- โครงเรื่อง เป็นเพียงสังเขปเรื่องที่จุดสำคัญ พอให้เข้าใจ ไม่มีรายละเอียดเหมือนเนื้อเรื่อง

- เนื้อเรื่อง เป็นเหตุการณ์ต่าง ๆ หรือรายละเอียดที่กวีนำมาแต่งให้เป็นเรื่องราวต่อเนื่อง ตั้งแต่ต้นจนจบ กวีจะบรรยายหรือพรรณนาบทบาทการกระทำของตัวละครอย่างละเอียด

1.3 แนวคิดของเรื่องหรือสาระของเรื่องเป็นทัศนะของกวีที่จะมองชีวิตมนุษย์อย่างใดอย่างหนึ่ง เรียก “ชีวทัศน์” หรือ มองดูความเป็นไปในโลก เรียกว่า “โลกทัศน์” กวีจะแสดงออกมาในรูปของความคิด เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจชีวิตและวิถีแห่งการดำเนินชีวิตในโลกดีขึ้น

1.4 ลักษณะตัวละคร กวีจะสร้างตัวละครให้เหมือนมนุษย์ มีนิสัยใจคอ บุคลิก มีหน้าตา มีวัย มีความคิดและพฤติกรรมที่จะสื่อให้ผู้อ่านเข้าใจธรรมชาติจิตใจของมนุษย์ยิ่งขึ้น

1.5 ฉาก ได้แก่ บรรยากาศ สถานที่ เวลา ที่กวีจะสร้างให้สัมพันธ์กับโครงเรื่องเนื้อเรื่อง การแสดงออกของตัวละคร ต้องถูกต้อง ชัดเจนและสอดคล้องกับการดำเนินเรื่อง

1.6 การดำเนินเรื่อง เป็นกลวิธีการแต่ง มีหลายวิธี เช่น บรรยายเหตุการณ์ให้ตัวละคร ตัวหนึ่งตัวใดเป็นผู้เล่าเรื่องตนเอง เล่าเหตุการณ์ย้อนต้น หรือสร้างความขัดแย้งในการดำเนินเรื่อง การคลี่คลายปัญหา และการจบเรื่องอย่างประทับใจ

2. ความงดงามทางวรรณคดี คือ ความงามในศิลปะการแต่ง ซึ่งอาจพิจารณาได้จาก

2.1 การสรรคำ ต้องคำนึงถึงเสียงและความหมาย ให้มีความหมายเหมาะกับท้องเรื่อง ตัวละครและลักษณะคำประพันธ์ เพื่อให้เกิดความไพเราะ และกระทบอารมณ์ผู้อ่าน

การสรรคำในเรื่องเสียง จะต้องคำนึงถึง

(1) เสียงสัมผัส ซึ่งแบ่งเป็น สัมผัสสระและสัมผัสอักษร เพื่อช่วยให้เกิดการจำ เนื้อเรื่องได้ดีขึ้น

(2) วรรณยุกต์ เพื่อให้เสียงมีความสวยงาม

(3) ความหนักเบา (ครุ – ลหุ)

การสรรคำในเรื่องเสียง จะใช้ในรูปของ

(1) การเล่นคำ คือ การใช้คำพ้องเสียง อาจพ้องรูปหรือไม่ก็ได้มาเรียบเรียงให้เกิดความไพเราะ เช่น

เห็น โศกใหญ่ ไกลน้ำระกำแฝง

หึงรักแข่งแซมสวาทประหลาดเหลือ

เหมือน โศก ที่ทำร้ายระกำเจ้า

เพราะรักเรือแรมสวาทมาคลาดคลาย

(2) การซ้ำคำเล่น ในกาพย์เห่เรือ ของเจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์

รอนรอน สุริยะไอ

อัสดง

เรื้อยเรื้อย ลับเมรุลง

คำแล้ว

รอนรอน จิตจ้านง

นุชพี เพียงแม่

เรื้อยเรื้อย เรียมคอยแก้ว

คลับคล้ายเรียมเหลิยว

(3) อพภาษ คือคำซ้ำชนิดหนึ่งที่ซ้ำเฉพาะเสียงพยัญชนะต้นทำให้ได้เสียงที่มีจังหวะไพเราะ เช่น ยะเยิ้ม อัมพิมพ์ใจให้วาบวาบ วะวาว วับตางามทรมางวน

(4) สัทพจน์ เป็นใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติหรือใช้คำที่เสียงบ่งถึง สี แสง ท่าทางต่าง ๆ เช่น ปรีะนาดฆ้องกลองประโคมดัง ระฆังหงั่งหงั่ง ลงครางคริม อสุรก็ขว้างขวานประหารอยู่เปรี้ยง ๆ

การสรรคำในเรื่องของความหมาย จะปรากฏอยู่ในบริบท สาร และ กวีโวหาร เพื่อให้เหมาะสมกับเนื้อเรื่อง และบุคคล

2.2 การสร้างภาพพจน์ หรือกวีโวหาร เป็นการใช้ถ้อยคำ เพื่อให้เกิดภาพ มีวิธีการต่าง ๆ ได้แก่

(1) อุปมาโวหาร เป็นการสร้างภาพพจน์ด้วยการเปรียบเทียบของสิ่งหนึ่งกับอีกสิ่งหนึ่ง โดยใช้คำเชื่อมโยงว่า เหมือน คุณ ดัง เช่น ราว ประหนึ่ง เพียง คล้าย ตัวอย่างเช่น

ความรักเหมือนโรคา บันดาลตาให้มีมน

(2) โวหารอุปลักษณ์ เป็นการสร้างภาพพจน์ด้วยการเปรียบเทียบ โดยนำลักษณะเด่นของสิ่งที่ต้องการเปรียบเทียบมากล่าว โดยมีคำเชื่อมโยงว่า เป็น คือ ตัวอย่างเช่น

เขาเป็นหมู , พระโพธิญาณในภายน้านั้นคือไซ

(3) โวหารอดิพจน์ เป็นโวหารที่กล่าวเกินจริง เป็นการเปรียบเทียบที่ต้องการเน้นให้เห็นความสำคัญ เพื่อใช้แสดงอารมณ์ที่รุนแรง ต้องการจุดเด่น แต่ไม่ต้องการข้อเท็จจริง เช่น

ขอเคชะพระพุทธรูปช่วย

แม่นมอดม้วยกลับชาติวสานา

อายุยืนหมื่นเท่าเสาศิลา

อยู่คู่ฟ้าดินได้ตั้งใจปอง

(5) โวหารบุคลาธิษฐาน เป็นโวหารที่น่าสยดสยองไม่มีชีวิตหรือสิ่งที่เป็นนามธรรมมากล่าวเหมือนเป็นบุคคลมีชีวิต เป็นการแสดงอารมณ์ที่ลึกลับ เช่น ดวงอาทิตย์ที่สาดแรงกล้าบนผืนฟ้าเปลือย ดูเหมือนจะหยาบเหาะในความสะเพร่าของหล่อน

(6) โวหารสัญลักษณ์ เป็นโวหารที่ใช้คำเป็นเครื่องหมายที่แสดงภาพแห่งความรู้ สึกนึกคิด การใช้โวหารสัญลักษณ์จะช่วยหลีกเลี่ยงการใช้คำซ้ำ เช่น ดอกไม้ หมายถึง ผู้หญิง , น้ำค้าง หมายถึง ความบริสุทธิ์ , ดอกหญ้า หมายถึง สิ่งที่ดีอย่า

ตัวหนังสือเป็นสัญลักษณ์แทนเสียงพูด

สำเภาทองเป็นสัญลักษณ์แทนพระโพธิญาณ

(7) โวหารปฏิพากย์ เป็นโวหารที่มีกล่าวถึงความขัดแย้งกันอยู่ในสิ่งเดียวกันเพื่อให้อารมณ์ความรู้สึกมากขึ้น เช่น

ห้องนั้นสีขาว แต่สาวเจ้าชุดดำ ขาว-ดำ ปฏิพากย์

ไฟฟ้าสว่าง แต่ลูกรู้สึกมีมนจนน่าใจหาย สว่าง-มืด สร้างอารมณ์สะเทือนใจและให้สารที่ลึกซึ้งกินใจ

(8) โวหารอนุพจน์ เป็นโวหารที่มีการใช้คำน้อยแต่เป็นคำที่มีความหมายมากครอบคลุมเนื้อความทั้งหมด เช่น กล่าวถึง “หัวหงอก” แต่ต้องการให้หมายถึงทั้งตัวคือ คนชรา “หัวดำ” หมายถึง หนุ่มสาว

2.3 การสร้างอารมณ์ กวีจะเขียนวรรณคดีจากอารมณ์ เมื่อผู้อ่านอ่านแล้วจะเกิดอารมณ์ตามไปด้วย กลวิธีในการสร้างอารมณ์ ได้แก่

(1) ลีลาวรรณคดี ได้แก่ การดำเนินเรื่องให้มีความสมจริง มีการลำดับเหตุการณ์ไปตามเนื้อเรื่อง ทั้งสอดแทรกความคิดออกมาในรูปต่าง ๆ เช่น ความรัก ความภูมิใจ ความเศร้า สลด และมีการเลือกสรรคำประพันธ์ให้เหมาะสมกับเรื่อง

(2) รสวรรณคดี เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้อ่านได้รับคุณค่าทางอารมณ์ รสวรรณคดีมี 2 ชนิด คือรสแห่งกาพย์กลอนของไทย และรสวรรณคดีสันสกฤต

รสวรรณคดีของไทย ประกอบด้วย 4 รสคือ

1. เสาวرنגי (บทชมโฉม) คือการกล่าวชมความงามของตัวละครในเรื่อง ซึ่งอาจเป็นได้ทั้งตัวละครที่เป็นมนุษย์ อนุมนุษย์ หรือสัตว์

2. นารีปราโมทย์ (บทเกี้ยวพาราสี โอ้อโลม) คือการกล่าวข้อความแสดงความรัก ทั้งที่เป็นการพบกันในระยะแรก ๆ และในตอนทีโอ้อโลมปฏิโลมก่อนจะถึงบทสังวาสนั้นด้วย

3. พิโรธวาทัง (บทโกรธเค้น บทดัดพ้อ) คือการกล่าวข้อความแสดงอารมณ์ไม่พอใจ ตั้งแต่ค่อยไปจนมาก จึงเริ่มตั้งแต่ ไม่พอใจ โกรธ ดัดพ้อ ประชดประชัน กระทบกระเทียบเปรียบเปรยเสียดสี และคำว้าวอย่างรุนแรง

4. ศัลยพิศัย (บทโศกและคร่ำครวญ) คือการกล่าวข้อความแสดงอารมณ์โศกเศร้า อาลัยรัก

รสวรรณคดีสันสกฤต ประกอบด้วย 9 รสคือ

1. สฤงคารรส (รสแห่งความรัก) เป็นการพรรณนาความรักระหว่างหนุ่มสาว ระหว่างสามีภรรยา ระหว่างผู้ใหญ่กับผู้เฒ่า บิดามารดากับบุตร ญาติกับญาติ ฯลฯ สามารถทำให้ผู้อ่าน พอใจรัก เห็นคุณค่าของความรัก นึกอยากรักกับเขาบ้าง เช่น รักฉันผู้สาว รักหมู่คณะ รักประเทศชาติ เป็นต้น

2. หาสยรส (รสแห่งความขบขัน) เป็นการพรรณนาที่ทำให้เกิดความร่าเริง สดชื่น ขำขัน อาจทำให้ผู้อ่านผู้ดูผู้ฟัง ยิ้มกับหนังสือ ยิ้มกับภาพที่เห็น ถึงกับลืมทุกข์ดับกลุ้มไปชั่วขณะ

3. กรูณารส (รสแห่งความเมตตากรุณาที่เกิดภายหลังความเศร้าโศก) เป็นบทพรรณนาที่ทำให้ผู้อ่านหดหู่เหี่ยวแห้ง เกิดความเห็นใจสงสารถึงกับน้ำตาไหล พลอยเป็นทุกข์เอาใจช่วยตัวละคร

4. รุทรรส – เราทรรส (รสแห่งความโกรธเคือง) บทบรรยายหรือพรรณนาที่ทำให้ผู้อ่าน ขัดใจ ขุ่นเคือง ขัดเคืองบุคคลบางคนในเรื่อง บางทีถึงกับขว้างหนังสือทิ้งหรือฉีกตอนนั้นก็มี

5. วีรรส (รสแห่งความกล้าหาญ) บทบรรยายหรือพรรณนาที่ทำให้ผู้อ่านผู้ดู ผู้ฟัง พอใจผลงานและหน้าที่ ไม่ดูหมิ่นงาน อยากเป็นใหญ่ อยากร่ำรวย อยากมีชื่อเสียง เลียนแบบตัวละคร

6. ภัยนกรส (รสแห่งความกลัว ความทุกข์เวทนา) บทบรรยายหรือพรรณนาที่ทำให้ผู้อ่านผู้ดู ผู้ฟัง มองเห็นทุกข์ เห็นโทษ เห็นภัยในบาปกรรมทุจริต เกิดความสะอึก กลัวโรคภัย สัตว์ร้าย ภูตผีปิศาจ บางครั้งต้องหยุดอ่าน รู้สึกขนลุกชู

7. พิภตสรส (รสแห่งความขัง ความรังเกียจ) บทบรรยายหรือพรรณนาที่ทำให้ผู้อ่าน ผู้ดู ผู้ฟัง ขังน้ำหน้าตัวละครบางตัว เพราะจริต(ของตัวละคร) บ้าง เพราะความโหดร้ายของตัวละครบ้าง

8. อัปภูตสรส (รสแห่งความพิศวงประหลาดใจ) บทบรรยายหรือพรรณนาที่ทำให้ นึกแปลกใจ เอะใจอย่างหนัก ตื่นเต้น นึกไม่ถึงว่าจะเป็นไปได้เช่นนั้น หรืออัศจรรย์ใจคาดไม่ถึง ในความสามารถ ในความคมคายของการม

9. ศานติรส (รสแห่งความสงบ) อันเป็นอุดมคติของเรื่อง เช่น ความสุขสงบในแดนสุขาวดี ในเรื่องวาสิฏฐี อันเป็นผลที่มุ่งหมายทางโลกและทางธรรม เป็นผลให้ผู้อ่าน ผู้ดู ผู้ฟัง เกิดความรู้สึกสุขสงบ ในขณะที่ได้เห็น ได้ฟัง ตอนนั้น ๆ ด้วย

ข้อสังเกต รสวรรณคดีไทย เป็นการบรรยายหรือพรรณนาลักษณะและอารมณ์ของกวี หรือตัวละครในเรื่อง ส่วนรสวรรณคดีสันสกฤตนั้น เน้นอารมณ์และความรู้สึกผู้ดู ผู้อ่าน ผู้ฟัง ที่ได้จากการดู การอ่าน การฟัง เป็นหลัก ดังนั้นรสวรรณคดีไทยและรสวรรณคดีสันสกฤตจึงต่างกันประเด็นนี้

2.4 การสร้างจินตภาพ ด้วยการใช้คำให้เกิดจินตภาพ หรือภาพในใจ ก่อให้เกิดอารมณ์ต่าง ๆ เช่น การใช้คำบรรยายให้เกิดอารมณ์สะเทือนใจ เห็นความเคลื่อนไหว เห็นบุคลิกลักษณะของตัวละคร

3. คุณค่าของวรรณคดี

3.1 คุณค่าด้านสุนทรียภาพ เป็นความงดงามที่รู้จักได้ด้วยอารมณ์ ความพึงพอใจโดยปราศจากเหตุผลเกณฑ์หรือความถูกผิด ทั้งนี้จะเกิดจากการประสานกันของคำเสียง จินตนากรภาพและมโนทัศน์ ความเหมาะสมของเนื้อหาอย่างพอเหมาะและกลมกลืน

3.2 คุณค่าในด้านความคิดที่เป็นคติในการดำเนินชีวิต จะทำให้ผู้อ่านมีโลกทัศน์ที่กว้างไกล รู้คิด รู้ทำ เข้าใจการใช้ชีวิตอย่างถูกต้องทั้งจะแสดงถึงความคิดอันลึกซึ้งของผู้แต่งด้วย

1.3 คุณค่าทางด้านความรู้ต่างๆ

1.3.1 ทางด้านภาษา จะพิจารณาความงามของภาษา เช่น การเล่นคำ การสัมผัสอักษร ทำให้เกิดความไพเราะของเสียง และทำให้เกิดภาพพจน์

1.3.2 ทางด้านสังคมและวัฒนธรรม จะพิจารณาถึงคุณค่าของวรรณคดีให้เห็นถึงสังคมในยุคที่แต่งวรรณคดี วัฒนธรรมต่าง ๆ ชีวิตความเป็นอยู่ของคนในยุคนั้น ทำให้ผู้อ่านสามารถเปรียบเทียบความแตกต่างและความคล้ายคลึงของสังคมในอดีต และปัจจุบันได้ ทำให้ทราบถึงสังคม วัฒนธรรมและชีวิตความเป็นอยู่ของบรรพบุรุษ

1.3.3 ทางด้านประวัติศาสตร์ จะพิจารณาถึงเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ อันก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในชาติบ้านเมืองและบรรพบุรุษแห่งชาติของตน

1.3.4 ทางด้านปรัชญาของชีวิต จะพิจารณาถึงสภาพการดำเนินชีวิตของบุคคลซึ่งจะดำเนินไปตามครรลองของชีวิตที่มีการกระทำต่าง ๆ อันเป็นไปตามกิเลส ตัณหา ของบุคคล ได้แก่ โลภ โกรธ ซึ่งจะทำให้เกิดกรรม อันเป็นผลแห่งการกระทำเหล่านั้น ผู้อ่านจะได้ข้อคิดแห่งปรัชญาชีวิต ซึ่งเป็นข้อคิดที่มีความสำคัญต่อการขัดเกลานิสสัยใจคอของผู้อ่าน

แบบทดสอบความคิดรวบยอดในการเรียนวรรณคดี
เรื่อง มหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์กัณฐก ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

คำชี้แจง

1. แบบทดสอบนี้มีทั้งหมด 6 หน้า เป็นแบบปรนัยเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ 30 คะแนน ให้เวลาในการทำแบบทดสอบทั้งหมด 50 นาที
2. ให้เลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว โดยทำเครื่องหมายกากบาท (x) ลงในช่องที่เปลี่ยนได้อักษร ก ข ค หรือ ง ในกระดาษคำตอบ
3. ถ้าต้องการเปลี่ยนคำตอบใหม่ ให้ขีดเส้นตรงผ่านเครื่องหมายของคำตอบเดิม แล้วทำเครื่องหมายลงในช่องใหม่ เช่น

ก	ข	ค	ง
X			X

4. ห้ามทำเครื่องหมาย หรือขีดเขียนข้อความใด ๆ ลงในแบบทดสอบนี้
5. กรุณาส่งแบบทดสอบคืนพร้อมกระดาษคำตอบ

๐๐๐๐๐ขอบใจในความร่วมมือ๐๐๐๐๐
 ๐๐๐๐๐ขอให้ทุกคนโชคดีในการสอบ๐๐๐๐๐

คำสั่ง ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องเพียงคำตอบเดียว (30 คะแนน)

1. ชาตกเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับเรื่องอะไร
 - ก. พุทธประวัติ
 - ข. คำสอนของพระพุทธเจ้า
 - ค. ความประพฤติของผู้กระทำความดี
 - ง. การบำเพ็ญบุญบารมีของพระโพธิสัตว์
2. ข้อใดเป็นมูลเหตุที่พระพุทธเจ้าตรัสแสดงเรื่อง มหาเวสสันดรชาดก
 - ก. พระประยูรญาติขอร้องให้พระองค์เทศนา
 - ข. พระสงฆ์สาวกที่นิโครธารามทูลขอให้พระองค์เทศนา
 - ค. พระประยูรญาติไม่เชื่อว่าพระองค์ตรัสรู้แล้ว พระองค์จึงเทศนาเรื่องนี้ให้ฟัง
 - ง. ฝน โบกขรพรมตกขณะพระองค์จะประชุมพระประยูรญาติ พระสงฆ์ต่างประหลาดใจในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น พระองค์จึงตรัสแสดงเทศนาเรื่องนี้ให้ฟัง
3. เพราะเหตุใดการเทศน์มหาชาติจึงต้องแต่งสถานที่และธรรมาสน์ที่เทศน์ด้วย ด้นกล้วยและต้นอ้อย
 - ก. เพราะต้องการให้เกิดความรู้สึกสงบ แฝงความศักดิ์สิทธิ์น่าเลื่อมใส
 - ข. เพราะต้องการให้ดูเหมือนป่าอิสิปตนมฤคทายวันที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้
 - ค. เพราะต้องการให้ดูเหมือนป่าเขาวงกต ที่พระเวสสันดรทรงบำเพ็ญพรต
 - ง. เพราะต้องการให้เกิดความสะดักแก่พุทธศาสนิกชนในการหาเครื่องติดกัณฑ์เทศน์
4. ข้อใดคือความหมายของ “วิหิงสา”
 - ก. ขามเมื่อสามีจะทำทานมักทำลาย
 - ข. เชิญเกิดพญางาจารย์ มาช่วยเรายกปิยบุตรทานบารมี
 - ค. ชำพราหมณ์ผู้นี้เสียเกิดหรือ เธอก็ฮึดหื้ออยู่แต่ในพระทัย
 - ง. อย่าอวดรณไว้เว้ทำเนาเขา ข้ากับเจ้าเขาจะดีกัน ไม่ต้องการ
5. คำว่า “เนตร” ในข้อใดมีความหมายต่างจากข้ออื่น
 - ก. จนพระเนตร เป็นคราบคร่ำ
 - ข. ให้แจ้งประจักษ์ว่าร้ายหรือดีไม่มีเนตร
 - ค. ยังมีทันที่จะนิทราจะงีบพอหลับพระเนตร
 - ง. ลูกทั้งสองของเรานี้เรารักดังดวงใจนัยนเนตร

6. ข้อใดไม่ใช่ลักษณะคำประพันธ์ของเรื่อง ร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดก กัมมัทกุมาร
- จบด้วยโคลงสองสุภาพ
 - ในหนึ่งบทจะมีที่วรรคก็ได้
 - ไม่จำกัดจำนวนคำในแต่ละวรรค
 - คำสุดท้ายของวรรคหน้าส่งสัมผัสไปยังคำใดคำหนึ่งในวรรคหลัง
7. “เฒ่าก็หันหน้าหาที่นอน พอจะซอกซอนให้พ้นสัตว์จตุบาท เฒ่าก็ปีนทะลุทะลาดขึ้นสู่ชะง่อนเขา” ข้อความนี้แสดงลักษณะของชูชกอย่างไร
- ชอบสำรวจ
 - รู้จักประมาณตน
 - ชอบอากาศบริสุทธิ์
 - มีความรอบคอบ
8. ข้อใดสรุปคำกล่าวของชูชกต่อไปนี้ได้ดีที่สุด
- “อนึ่งก็เป็นคำโบราณท่านย่อว่า ช้า ๆ จะได้พริ้วสองเล่มงาม ค่วนได้ด้วยสามผลามมัก พลิกแพลง”
- ชูชกเป็นคนใจเย็น
 - ชูชกมีความเชื่อถือในเรื่องฤกษ์ยาม
 - ชูชกมีความรอบรู้เรื่องอุปมาอุปไมย
 - ชูชกยึดมั่นขนบธรรมเนียมประเพณีโบราณ
9. เหตุใดชูชกจึงได้พูดจาข่มขู่สองกุมาร เมื่อพบสองกุมารในครั้งแรก
- ต้องการกำราบสองกุมารตั้งแต่ต้นมือ
 - เห็นลักษณะท่าทางของสองกุมารว่าเป็นเด็กฉลาด
 - คิดว่าพระเวสสันดรหมดอำนาจแล้วคงไม่ทำร้ายตน
 - เป็นลักษณะนิสัยของชูชกที่ชอบพูดข่มขู่และหยาบคาย
10. “เสมือนหนึ่งพรานเบ็ดมาตีปลาที่หน้าไซ บรรดาปลาจะเข้าไปให้แตกฉาน” ปลา ในที่นี้หมายถึงใคร
- ชูชก
 - พระนางมัทรี
 - กัณหา ชาลี
 - พระเวสสันดร
11. การที่ชูชกชักแม่น้ำทั้งห้ามาพูดหวานล้อมพระเวสสันดรก่อนขอสองกุมารนั้น ถ้าในปัจจุบันควรจัดชูชกเป็นบุคคลประเภทใด
- นักการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ
 - นักการเมืองชั้นยอด
 - นักจิตวิทยาที่เชี่ยวชาญ
 - นักธุรกิจที่มีความสามารถ

12. “อันว่าแม่น้ำทั้งห้าห้วงกระแสนสายชล...ถึงจะวิดวกัดดวงทุกคำคืนทิววัน ถึงจะทอดท้อระหัด หันเข้าสู่ทุ่งนาป่าและดง น้ำในสาครจะน้อยลงก็หามิได้ เสมือนหนึ่งน้ำพระทัยทูลกระหม่อม แก้ว” ข้อความนี้เปรียบน้ำพระทัยของพระเวสสันดรว่าเป็นอย่างไร
- มีความคิดลึกซึ้งเหมือนความลึกของแม่น้ำ
 - มีพระทัยผ่องใสเหมือนแม่น้ำ
 - ให้ความชุ่มชื้นใจเหมือนแม่น้ำ
 - ทำประโยชน์ไม่มีวันหยุดเหมือนแม่น้ำ
13. ข้อใดแสดงให้เห็นว่าพระเวสสันดรทรงยึดมั่นในระเบียบปฏิบัติอย่างเคร่งครัด
- ทรงเทศน์วาทเป็นนักสิทธิ์สืบโบราณ
 - จึงหล่อหลั่งอุทกธาราให้ตกลงเหนือมือธช
 - เชิญเกิดพญาจารย์มาช่วยเรายกปิยบุตรทานบารมี
 - ท่านมาออกปากขอสองกุมารพระลูกกริเวยดั่งดวงตาเราก็จะตัดห้วงเสนหาให้แก่พราหมณ์เฒ่า
14. คุณสมบัติของบุคคลผู้มีใจเอื้อเฟื้อ รู้กาลเทศะ และมีปฏิภาณยอดเยี่ยมตรงกับลักษณะของตัวละครใดมากที่สุด
- ชูชก
 - ชาลี
 - กัณหา
 - พระเวสสันดร
15. “ฝูงทิวากรก็ร่อนรีบเข้าเรียงเรียง ได้ยินเสียงฝีเท้าโป้งโป้งเป้งกู่ก้องร้องกระหิมผิผิวพิมพิงชนพอง เสียงชะนีร้องอยู่โหยวโวยโวยวิเวกะหวมอก พราหมณ์ก็หยุดยืนต้นคกตะลึงนึก” ข้อความนี้มีความดีเด่นในด้านใดมากที่สุด
- สำนวนเปรียบเทียบดีเด่น
 - พรรณนาให้เห็นภาพชัดเจน
 - ให้ความรู้สึกสะท้อนอารมณ์
 - เล่นคำสัมผัสสระและพยัญชนะ
16. ข้อความใดไม่ใช่อุปมาโวหาร
- พระบรมราชธนีเธอจึงคาดคำสองกุมารเหมือนนายโคบาลอันสันทัดคาดคำโค
 - ธรรมดาว่าสตรีนี้เป็นเกาะแก่งกิดกระแสนกุศล มีมัจฉริยะมีคมนคือตัวมาร
 - น้ำในสาครจะน้อยลงก็หามิได้ เสมือนหนึ่งน้ำพระทัยทูลกระหม่อมแก้ว
 - พระพักตร์สองกุมารเผือดผ่น พระกายสันระริวริกดั่งตีปลา
17. “ทั้งพญาเขาพระสุเมรุก็เอนอ่อนอยู่ทบเท่า แก้วเก้าเนาวรัตน์แสนสัตรนต์เรืองรองช่องสาธุการ อยู่ยังมี สาคโรทั้งพระสมุทรสาครวังวน บันดาลน้ำพุพุ่งเป็นฝอยฝน” ข้อความข้างต้นแสดงการเปรียบเทียบกับข้อใด
- อุปมา
 - อุปลักษณ์
 - อติพจน์
 - บุคลาธิษฐาน

- อ่านข้อความต่อไปนี้แล้วตอบคำถามข้อ 20 – 22

“สำเภาลำไยของพามิชซึ่งจะตกแต่งต่อติดเป็นกงวาน.....คลื่นใหญ่โยนกระแทกกระแทกกระทั้น
พะผังผาง สำเภาก็อับปางลงในท่ามกลางชลหลวง ผุ่งมณุษย์ทั้งปวงไม่หลอเหลือลัวเป็นเหยื่อแก่
เต่าปลา ด้วยเป็นโลกียนาваไม่จริงเลยพระลูกเอ๋ย พ่อเห็นแต่หน้าเจ้าพระพี่น้องทั้งสองรา เจ้าจงมา
เป็นมหาสำเภาทองธรรมชาติ อันนายช่างชาญฉลาดจำลองทำ....ถึงจะเกิดลมกาพพานกระพือพัด
คือโลโก ถึงจะโตสักแสนโตตั้งดีเป็นลูกคลื่นอยู่ครั้นโครมโถมกระแทก สำเภานี้ก็มีได้วอกแวกวาน
หวั่นไหว ก็จะไม่แล่นระรี่เรือยเลื่อยไปจนถึงเมืองแก้ว”

20. พระเวสสันดรทรงเปรียบสองกุมารเป็นสำเภาทองธรรมชาตินั้น เน้นให้เห็นว่าสองกุมารมีบทบาทอย่างไร
- ก. ช่วยนำพระเวสสันดรให้ข้ามมหาสมุทร
- ข. ช่วยนำพระเวสสันดรให้บรรลुพระโพธิญาณ
- ค. ช่วยนำพระเวสสันดรให้ไปถึงฝั่ง คือสวรรค์ชั้นสูงสุด
- ง. ช่วยนำพระเวสสันดรข้ามทะเลแห่งความโลภได้สำเร็จ
21. ข้อความข้างต้นมีลักษณะการเขียนแบบใด
- ก. อธิพนธ์
- ข. เทศนา
- ค. อุปลักณณ์
- ง. พรรณนา

22. “เมืองแก้ว” หมายถึงสถานที่แห่งใด

ก. สวรรค์

ข. ชมพูทวีป

ค. นิพพาน

ง. เมืองแห่งโพ้นทะเล

23. ข้อใดเป็นสำนวนตัดพ้อต่อว่ารุนแรงที่สุด

ก. เจ้าข้าเอ๋ยบุคคลผู้ใดเลยในโลกนี้ที่จะเจรจาตลบเถี้ยวลตด ๆ ร้อน ๆ เหมือนเจ้าพระยาเวสสันดรชี้ไพร เป็นว่าหามิได้นี้แล้วแล

ข. เจ้าก็เกิดในมกุฎเกศกรุงศรีวิราชบุรี ไยพ่อไม่องอาจยอมยอต่อทั้งพระบิดา ให้พราหมณ์มันจ้วงจาบหยาบซ้ำ

ค. เมื่อคืนนี้พระชนนีมีมติพิศประหลาด ไปทูลถามพระบิดุราขท้าวเธอตรัสประภาษว่ามีเป็นไร มิเป็นไร แต่พระชนนียังไม่ไว้พระทัยเลยนะชาติ

ง. เมื่อเจ้าพระแม่เจ้าจะจากไปสู่ป่า ก็พาลูกทั้งสองรามาฝากฝัง ทรงพระกันแสงสั่งแสนทวยควรแล้วหรือพระบิดุเรศมานิ่งได้ ให้เฒ่าจัญไรตะแกมาตีค่าไปต่อหน้าพระที่นั่ง

24. ข้อความใดแสดงให้เห็นคุณธรรมในด้านความรักระหว่างพี่น้องมากที่สุด

ก. เจ้าก็พาพระน้องจรัสแสงจากอาสน์พระอาศรม เข้าไปซ่อนอยู่ในสมุทพุ่มพุ่มพนมร่มอันรกชัฏ

ข. พระชาติจึงปลอบแก้วกัณหาว่ากัณหาอย่าอุตสาหให้เดินเถิดนะแม่ อย่าระย้อยต่อแท่นทางนี้ก็ยังไกล

ค. เจ้าเพื่อนยากของพี่เอ๋ย มาตราว่าพระน้องเจ้าจะวอดวาย ตัวพี่นี่ก็จะขอตายไปตามเจ้า จะอยู่ไปไยเล่าให้ทุกข์ทรมาน

ง. กัณหาเอ๋ยเจ้าค่อยย่อ ครั้นเหยียบต้องโบไม้ไหวกริบ เจ้าขยิบตาให้แก้วกัณหาหมอบ ครั้นเหยียบต้องโบไม้ไหวกรอบเจ้าก็พากันหมอบอยู่แน่นิ่ง

25. การกระทำของชูชกในข้อใดที่แสดงความรุนแรงมากที่สุด

ก. เฒ่าชราฉวยได้เร็วไม้ไล่ขบฟัน นุดลากกระษากันด้วยโทโส

ข. ลูกร้อง ๆ ขอโทษตะแกยิ่งดี แตกทุกทีทุกทีทุกฝัไม้ เลือดนี้ไหลลงหยดย่อย

ค. เมื่อได้รับพระราชทานสองกุมารได้แล้ว เฒ่าใจแกล้วก็นุดลากกระษากสองกุมารมา

ง. ตะแกเถีเหลียวมาตีพระชาติเข้าด้าผาง แล้วก็เหลียวมาตีนางกัณหาให้ร้องอยู่กรีด กรีด

26. ความสัมพันธ์ระหว่างพระเวสสันดรกับชูชกให้แง่คิดกับผู้อ่านในข้อใด
- ก. แพ้เป็นพระ ชนะเป็นมาร
 - ข. ประารถนาสิ่งใดในปรุพี เอาไมตรีแลกได้ดังใจจง
 - ค. บำบัดความอยากได้ของคนโลกด้วยการให้
 - ง. มิตรภาพที่แท้จริงย่อมจะพบได้แต่ในยามทุกข์ยากเท่านั้น
27. การที่ชูชกทำทารุณกรรมกับสองกุมารน่าจะตรงกับสำนวนใด
- ก. ฝักบัวด้าพลอย
 - ข. เขียนเลื้อยให้วัวกลัว
 - ค. เชือดไก่ให้ลิงดู
 - ง. รักวัวให้ผูก รักลูกให้ตี
28. เหตุการณ์ตอนใดเกี่ยวกับแก่นของเรื่องมหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์กุมาร มากที่สุด
- ก. ชูชกทูลขอสองกุมาร
 - ข. พระนางมัทรีทรงพระสุบินเป็นลากร้าย
 - ค. พระเวสสันดรประทานสองกุมารแก่ชูชก
 - ง. พระเวสสันดรคร่ำครวญสองกุมารขึ้นจากสระ
29. เพราะเหตุใดสองกุมารจึงไม่ไว้วางใจเมื่อพบชูชกครั้งแรก
- ก. ชูชกแต่งกายสกปรก
 - ข. ชูชกตวาดสองกุมารเมื่อเจอครั้งแรก
 - ค. ชูชกมีลักษณะบุรุษไทย 18 ประการ
 - ง. ชูชกมีลักษณะเหมือนคนร้ายตามพระสุบินนิมิตของพระนางมัทรี
30. เรื่องมหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์กุมาร แสดงคุณธรรมข้อใดที่สำคัญที่สุดสำหรับสังคมปัจจุบัน
- ก. การเห็นใจเพื่อนมนุษย์
 - ข. การปรนนิบัติสามีและลูก
 - ค. การเสียสละเพื่อส่วนรวม
 - ง. ความรักของพ่อแม่ที่มีต่อลูก

เฉลยแบบทดสอบความคิดรวบยอดในการเรียนวรรณคดีก่อนและหลังการทดลอง

1. ง	16. ข
2. ง	17. ง
3. ค	18. ง
4. ค	19. ก
5. ข	20. ข
6. ก	21. ค
7. ง	22. ค
8. ก	23. ก
9. ก	24. ค
10. ง	25. ข
11. ค	26. ค
12. ง	27. ข
13. ข	28. ง
14. ง	29. ค
15. ข	30. ค

คำตั้ง จากข้อความแสดงคุณลักษณะของพระเวสสันดรที่ปรากฏในกัณฑ์กุมาร ให้นักเรียนสรุปคุณลักษณะของพระเวสสันดรในรูปแผนภูมิโน้ตส์ (Concept Mapping) ตามความเข้าใจของนักเรียน (15 คะแนน)

พระเวสสันดรมีคุณลักษณะสำคัญที่ปรากฏชัดในกัณฑ์กุมาร ดังข้อความต่อไปนี้

1. “โส โพรตโต ปางนั้นสมเด็จพระบรมนราพิสุทธิพุทธานุ ได้ฟังพราหมณ์อธิบาย ทูลขอสงกุมารมีน้ำพระทัยขึ้นบานเอิบอาบด้วยกุศลลาภอันเลิศฟ้า อุปมาเหมือนนุรุษอันยากไร้ มีผู้นำทรัพย์มานับให้พันตำลึงถึงมือแล้วเมื่อใด น้ำพระทัยท้าวเธอก็ปราโมทย์เหมือนฉะนั้น”

2. “เอ๊ะ เจ้ามัทรีเจ้ามาไยเวลาปานจะนี้พระน้องเอ๋ยผิดเวลากาล หรือเจ้าลืมคำปฏิญาณแรกนิม ว่าไม่เคยหาสมาคมกันเป็นเชิงชั้นฉันทราวดเวลานี้ก็ผิดประหลาดอยู่แล้วจะเจ้าเป็นไรเล่าจึงล่วงมา”

3. “ตัวเราผู้ทำทานเหมือนตัวปลา พระโพธิญาณในภายหน้านั้นคือไซ้ ประรณจะเข้าไปจึงยกพระลูกให้เป็นทานบารมี”

“พระลูกเอ๋ย เจ้าไม่รู้หรือพระบิดุรงค์บรรจงรักพระโพธิญาณ หวังจะยังสัตว์ให้ข้ามห้วงมรรณพสงสารให้ถึงฟาก เป็นเยี่ยงอย่างยอดยากที่จะข้ามได้”

4. “น้ำพระทัยท้าวเธอลอยคั่นจากอุเบกขา บังเกิดวิหิงขามาห่อหุ้ม พระปัญญานั้นกลัดกลุ้มไปด้วยโมโหให้ลุ่มหลง โทโสเข้าซ้ำสงให้บังเกิดวิหิงสาขึ้นทันที ว่าอุเหม! อุเหม! พราหมณ์ผู้นี้เฝ้าจองทะนงหนอ มาตีลูกต่อหน้าพ่อไม่เกรงใจ ธชชื่อยกุมมาอยู่ป่าเปล่าเมื่อไร ทั้งพระขรรค์ศีลปักษีก็ถือมา ธนจาปี กเหตวา ก็ทรงพระแสงธนูศรกระแสนั่นกับมือ มาพราหมณ์ผู้นี้เสียเถิดหรือ เธอก็ฮึดหื้ออยู่แต่ในพระทัย ภายหลังจึงตั้งจิตพิจารณาในพระอริยประเพณีหน่อพุทธานุ ก็ได้รู้ว่าอาตมะนี้เพิ่มพูนมาปุตตบรีจากเจิวสหัสว่า เมื่อพระปัญญาบังเกิดมี พระบรมราชฤทธิเธอจึงตรัสสอนพระองค์เองว่า โภ เวสสันดร คุณกรมหาเวสสันดร อย่าอวดอันไว้วางใจเขา เข้ากับเจ้าเขาจะติกันไม่ต้องการ ให้ลูกเป็นทานแล้ว ยังมาสอแค้นเมื่อภายหลัง ท้าวเธอก็ตั้งพระสมาธิระงับพระวิโยค กลั้นพระโสภณสงบแล้ว พระพักตร์ก็ผ่องแผ้วแจ่มใส”

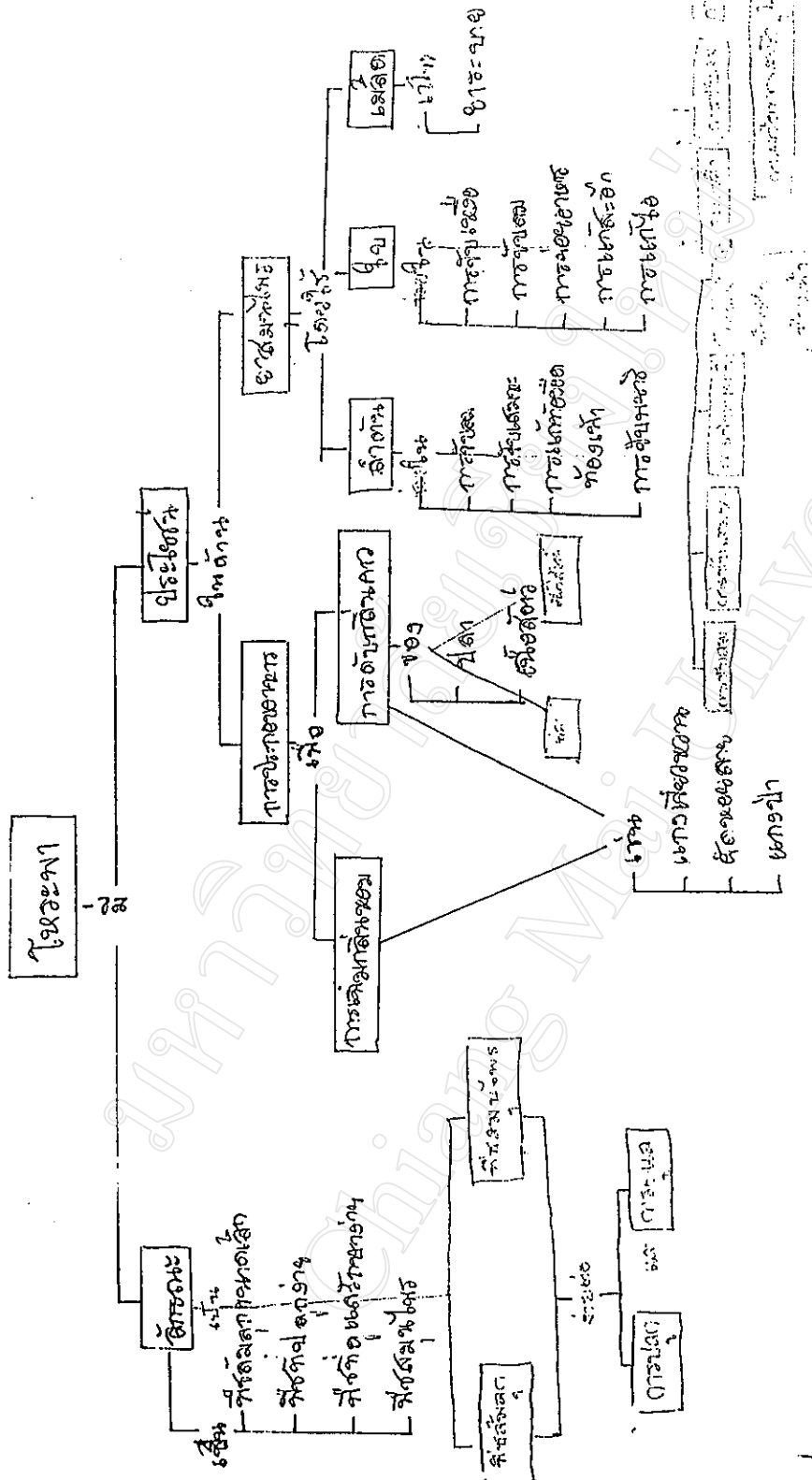
5. “โส โพรตโต ปางนั้นสมเด็จพระหน่ออินวงศ์โพธิสัตว์ เสด็จพระโสธสดับบรรดตั้งแต่ต้นจนอวสานก็ทรงทราบด้วยพระอนุমানปัญญาบารเมศว่า เสว วันรุ่งพรุ่งนี้จะมีเหตุด้วยปฎิภาหยาจะมารับพระราชทาน”

ภาคผนวก ง

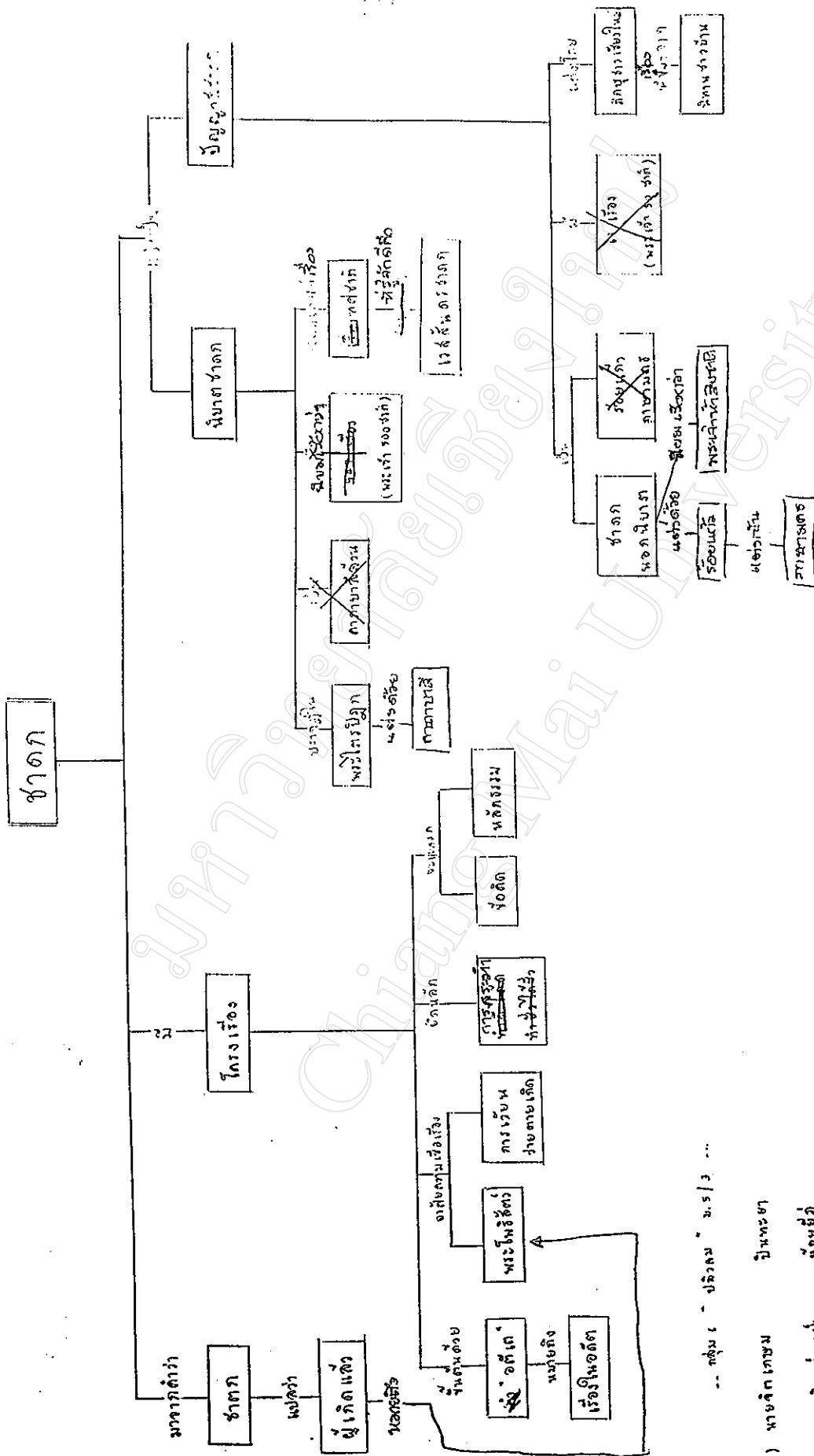
ตัวอย่างผลงานของนักเรียน

- การสร้างแผนภูมิโน้ตส์จากกิจกรรมการเรียนการสอน
- การสร้างแผนภูมิโน้ตส์จากแบบทดสอบอัตนัย

หลังการทดลอง

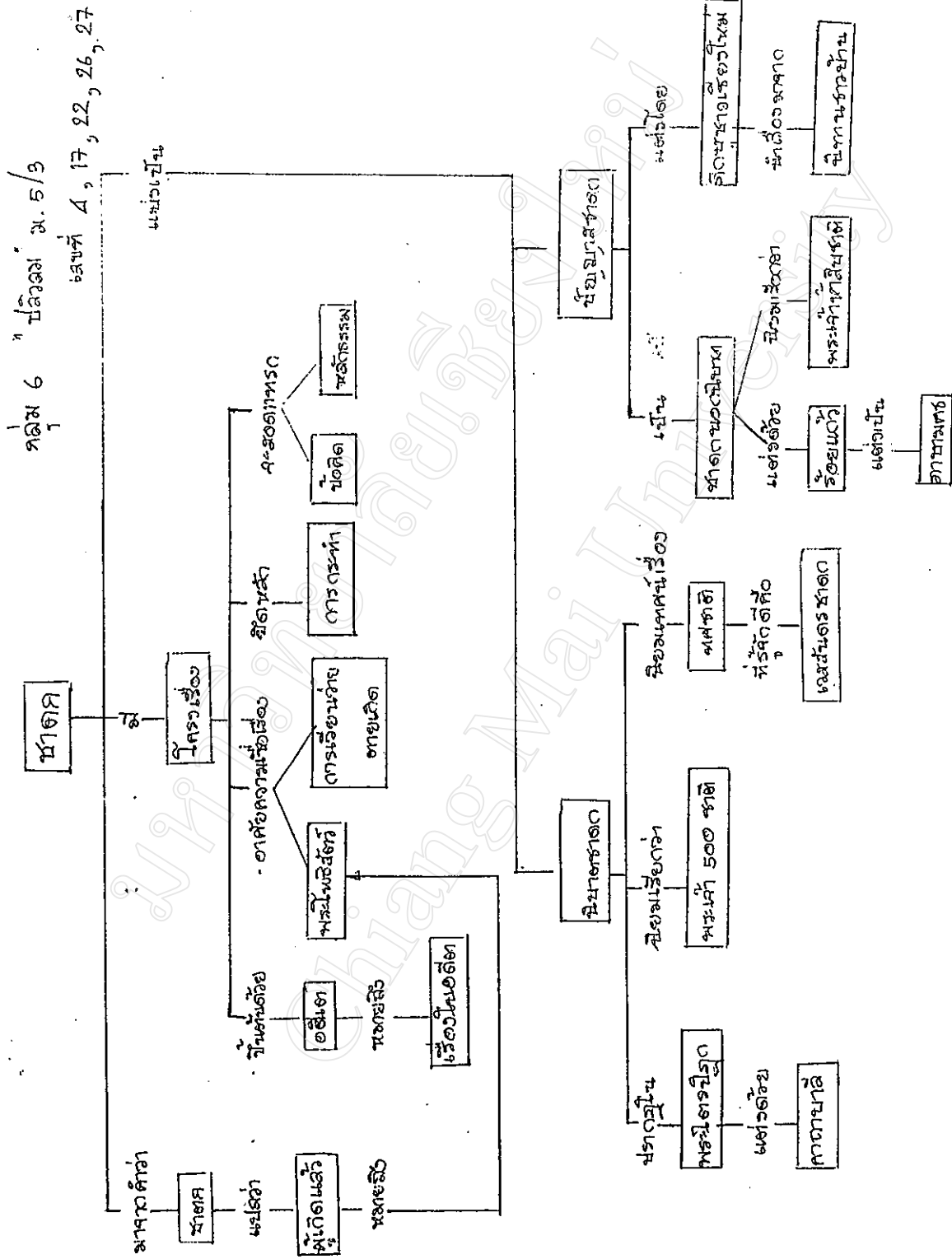

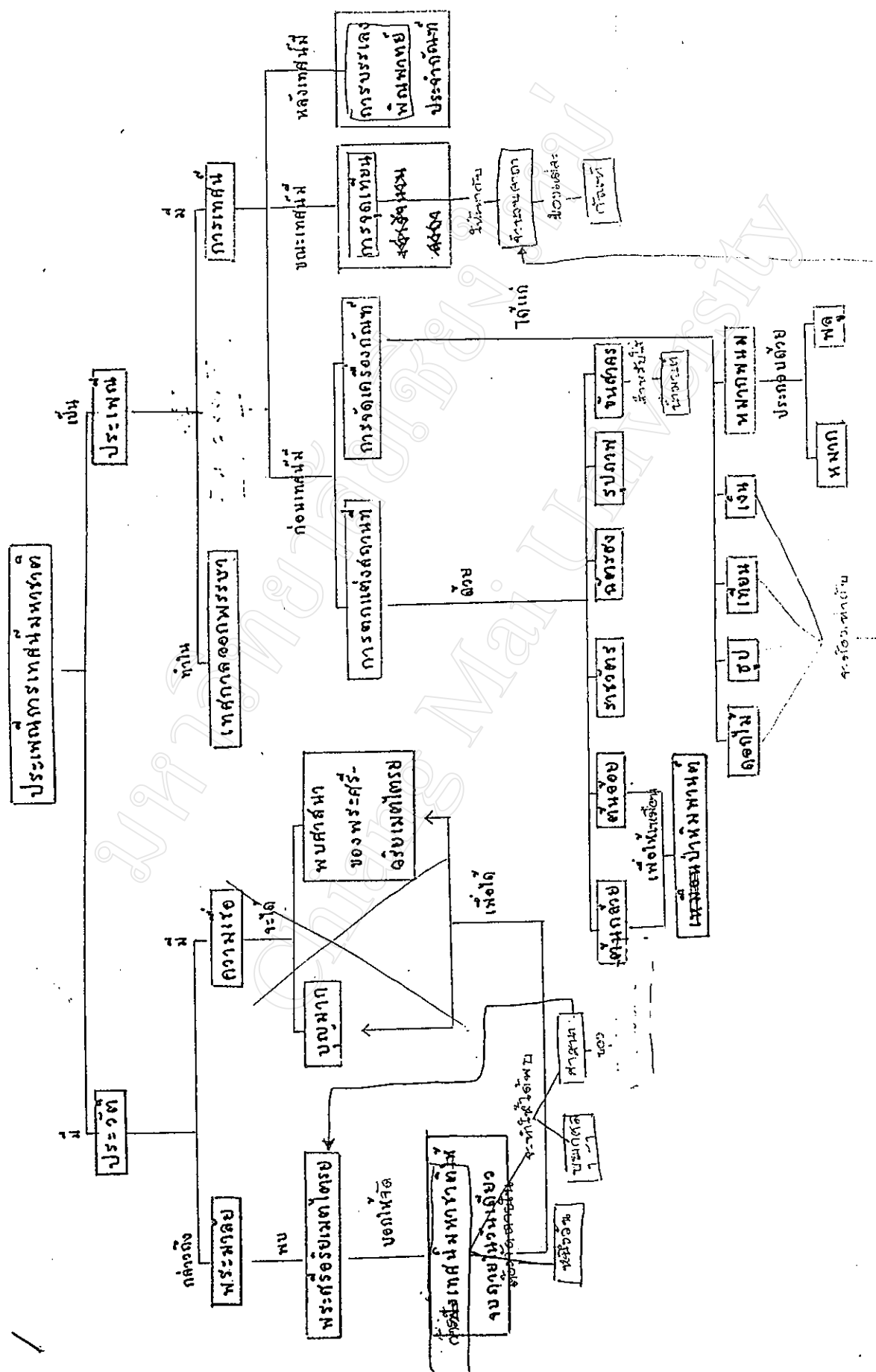
- ១) ក្នុងស្រុក ឃុំស្រែ
- ២) ឃុំស្រែ ឃុំស្រែ
- ៣) ឃុំស្រែ ឃុំស្រែ
- ៤) ឃុំស្រែ ឃុំស្រែ
- ៥) ឃុំស្រែ ឃុំស្រែ

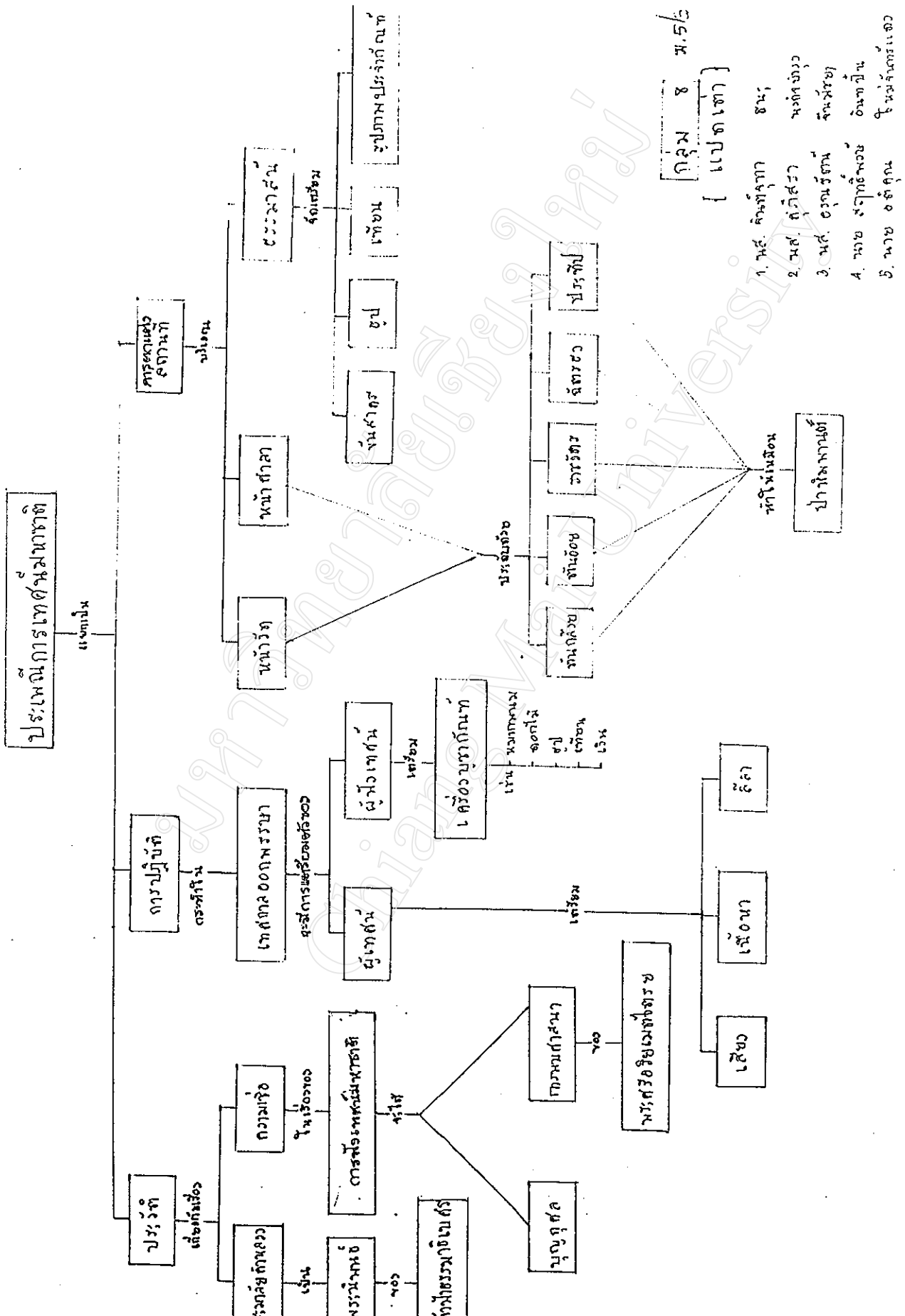

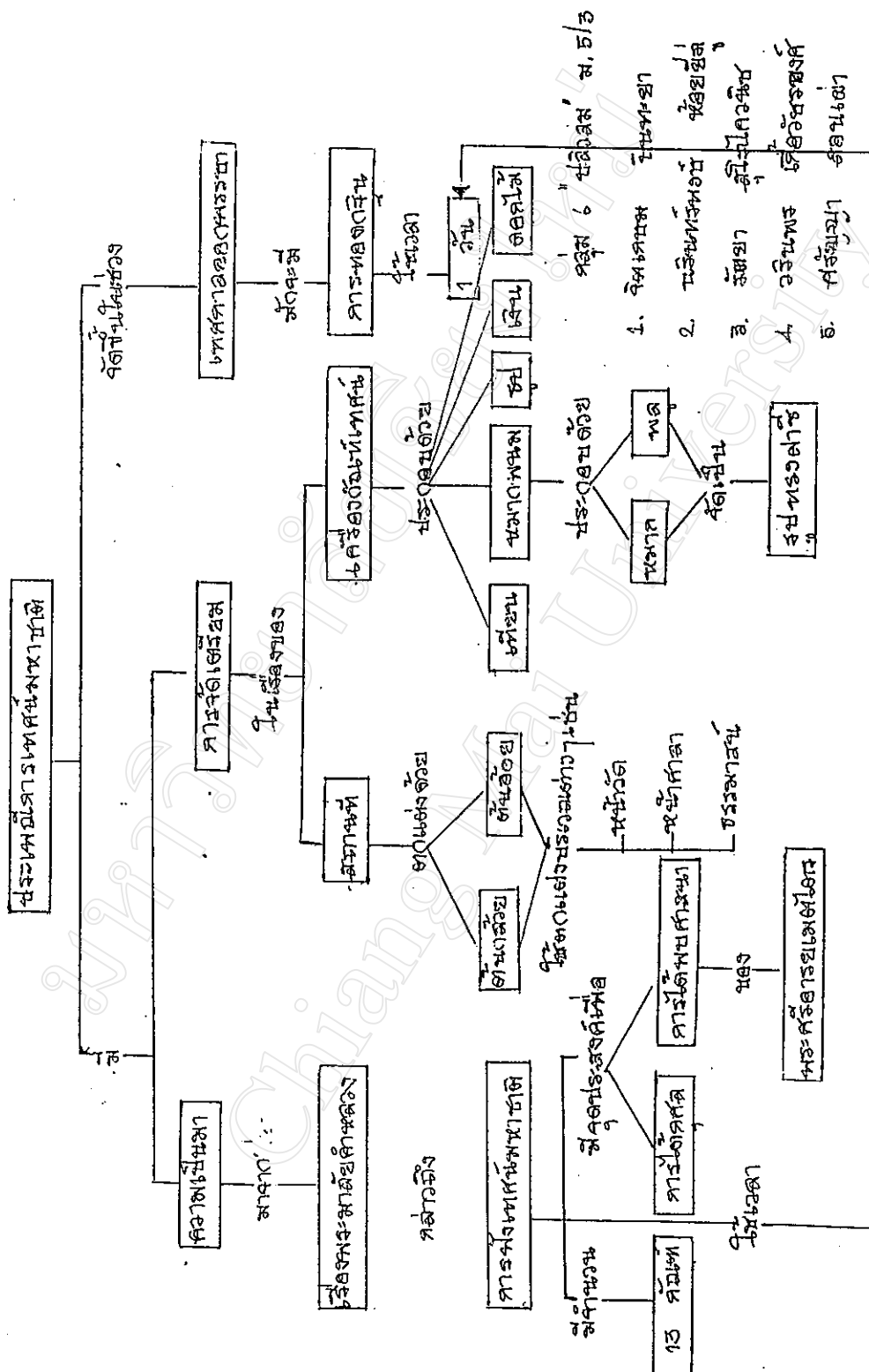
-- ကန့်သတ် - ပါဠိဘာသာ " သ. ၅ / ၁ --

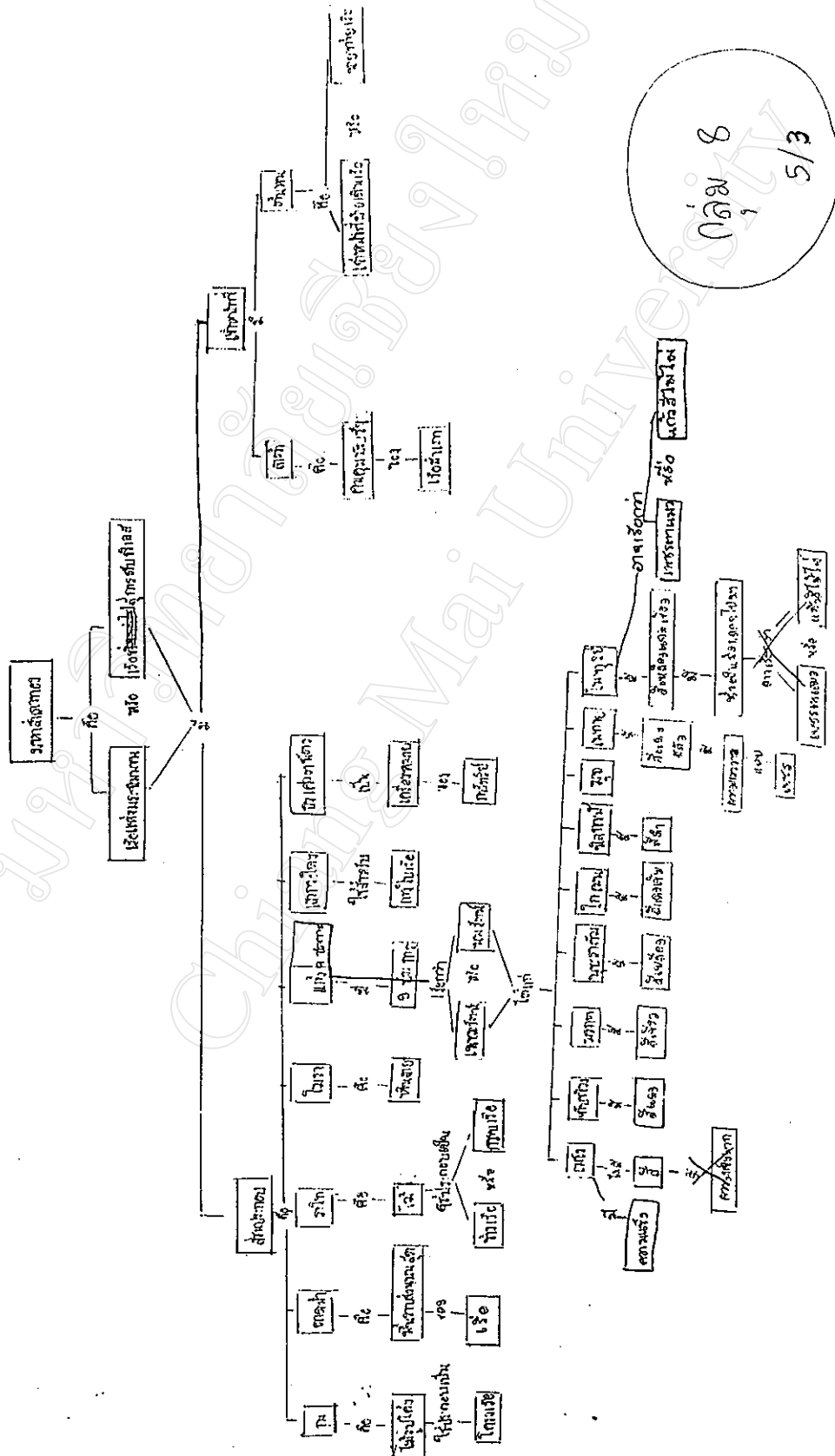
- 1) นายจิต เกษม
- 2) นายวันทรมงคล
- 3) น.ส. รัตนา
- 4) น.ส. วรินทร์
- 5) น.ส. ศิษฏา

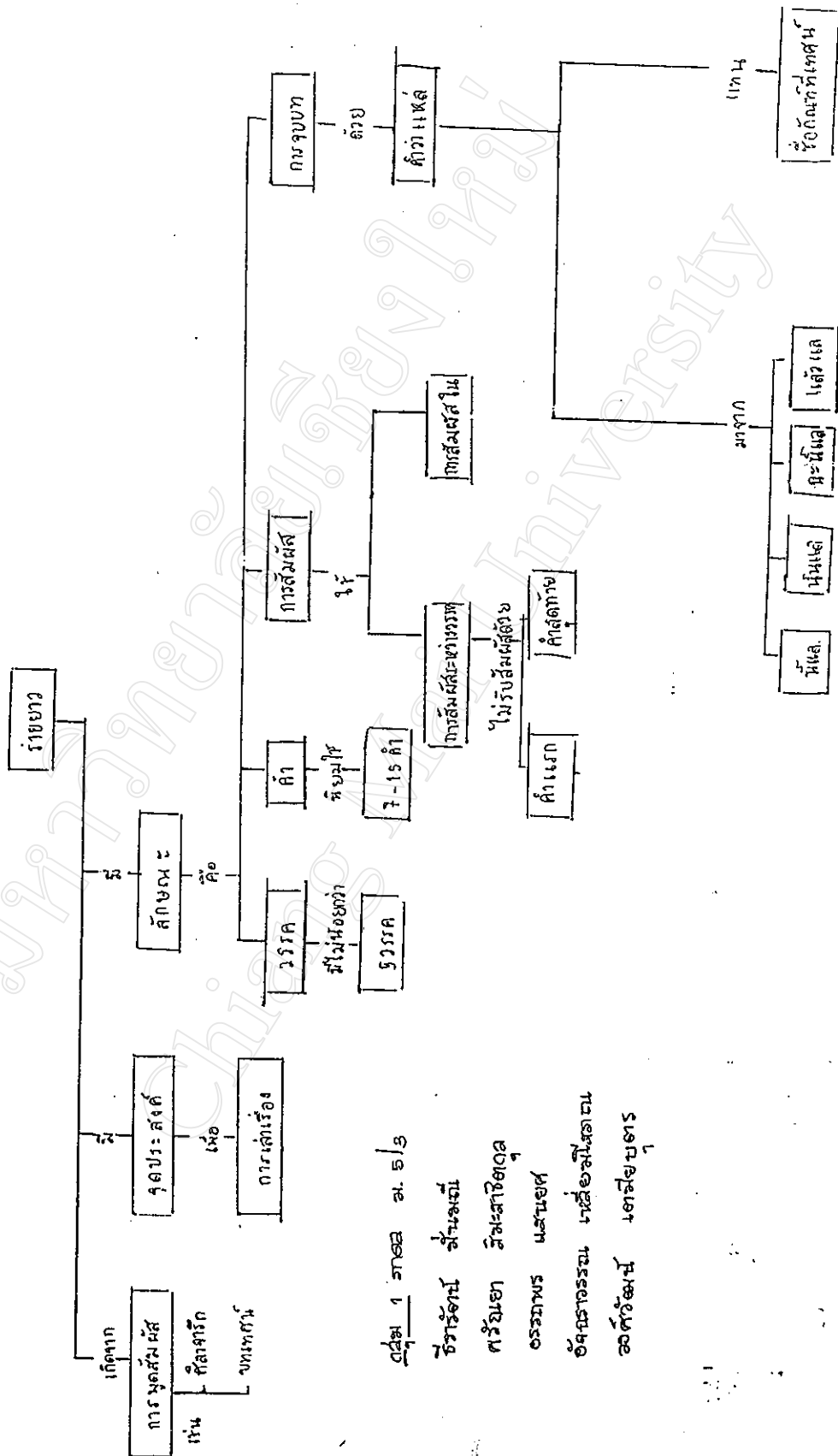

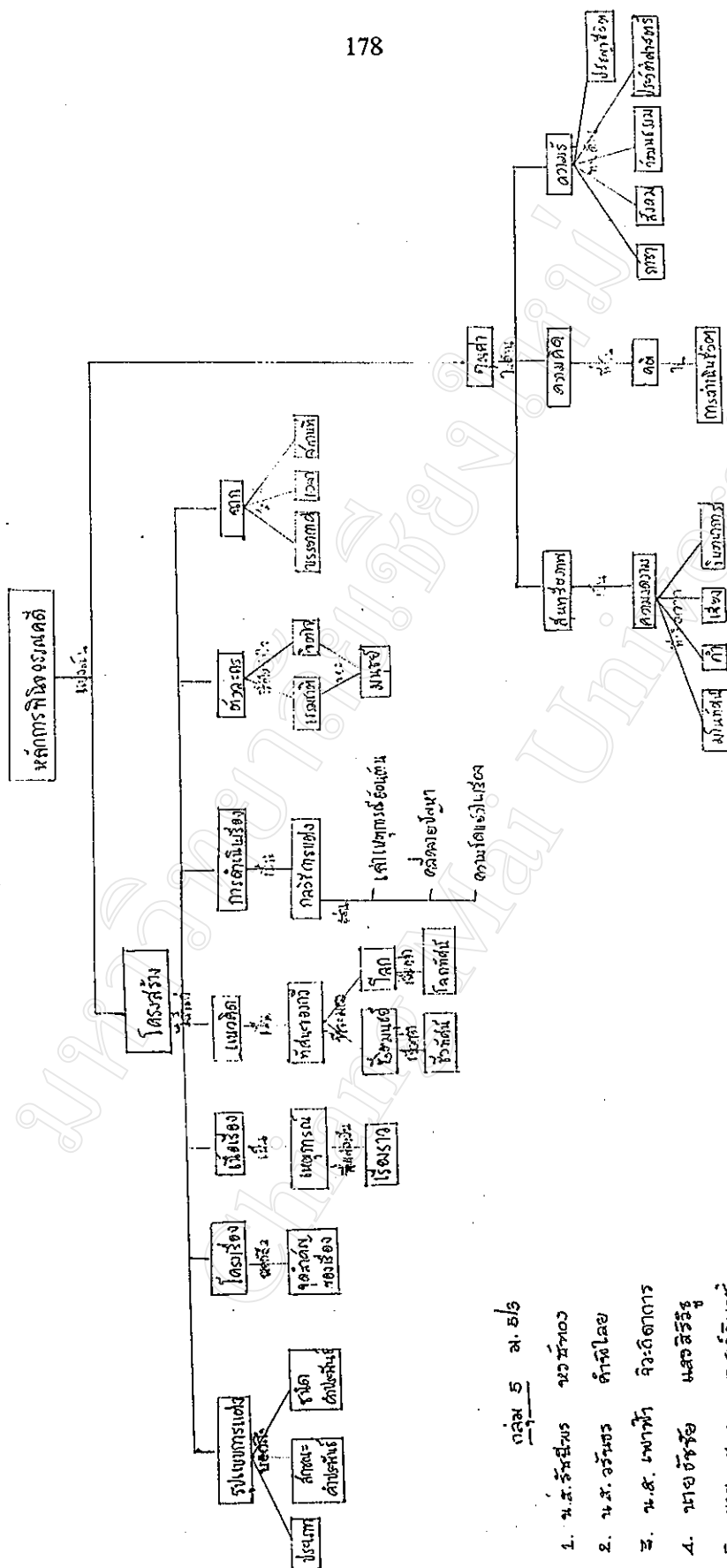

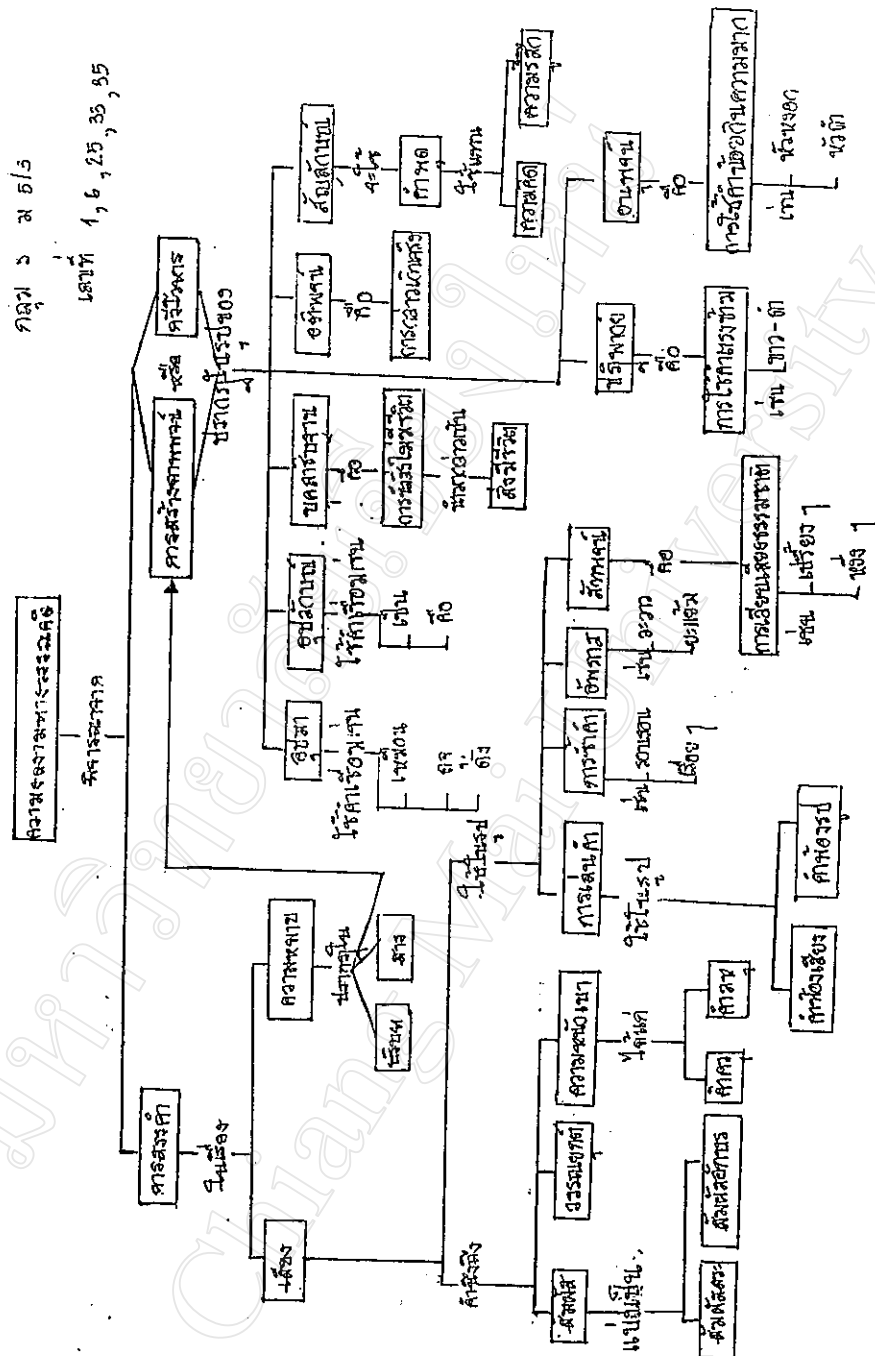

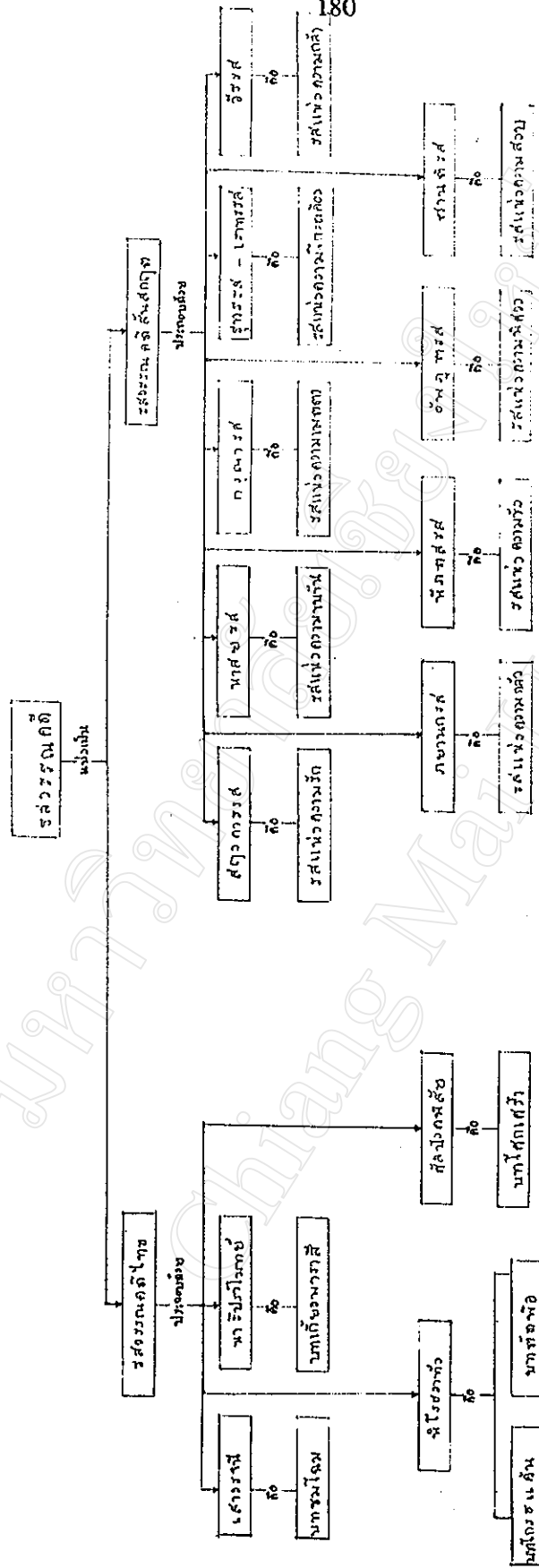

၂၃၈ ၈

3
5
8

အမည်

1. น.ส. จันทจิราภา	ธนา	เลขที่ ๒
2. น.ส. ศักดิ์พร	นงนิตา	เลขที่ 30
3. น.ส. อรุณรัตน์	จิราพร	เลขที่ 37
4. นาย ศักดิ์พร	อินทนิล	เลขที่ 32
5. นาย อดิสร	ไพรัช	เลขที่ 34

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ – นามสกุล	นางสาวสุทธิพร วงศ์วิชัย
วัน เดือน ปีเกิด	20 มีนาคม 2519
ที่อยู่ปัจจุบัน	350 หมู่ 1 ตำบลสันทราย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย 57000
ประวัติการศึกษา	
2538	มัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสามัคคีวิทยาคม อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย
2541	ศึกษาศาสตรบัณฑิต (ภาษาไทย) เกียรตินิยมอันดับ 1 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ประวัติการทำงาน	
2541	อาจารย์จ้างสอน โรงเรียนจุฬารณราชวิทยาลัย เชียงราย จังหวัดเชียงราย (ตุลาคม 2541 – มีนาคม 2542)
ทุนการวิจัย	
2545	ได้รับทุนอุดหนุนการทำวิจัยเพื่อเป็นวิทยานิพนธ์ จากมูลนิธิ ม.ล.จิราวุธ นพวงศ์ ณ อยุธยา